

TJESKOBA ŠUTNJE

SANJA PILIĆ

SADRŽAJ

San	1
Valentina	5
Roza	7
Sofija je otputovala	9
Ispred sobe 202	13
U noći	17
Pisanje o pisanju	20
Odjednom imaš ime	28
Kod urednika prije ili poslije	31
Gospođa Koncentracija u predvečerje	33
Zmija na dlanu	39
Bijeg u šetnju	45
O dobrom duhu ili Mjesečeva sonata	49
Zovem se Juda	52
Dnevnik o drugom životu	55
Otvoreno pismo	70
Simboli	75
Igra	77
Nedjeljni izlazak	81

Verica u zemlji riječi	84
Monolog za kanarinca i kuhinju	88
Tjeskoba šutnje	91
O autorici	110
Impresum	112

SAN

Nemoj doći, nemoj izići iz vlaka, mama, nemoj.

Uvijek isti san. Probudila se u podne, kriknuvši molbu. Soba je bila obasjana jasnom svjetlošću; predmeti su imali čvrstinu okovani suncem. Okrenula je leđa toj razboritoj slici i utonula u papirnatu šaru na zidu. Još danas.

Pogledom je klizila po grančici s listićem. Baš tako. Grančica i listić. Maleno, majušno, sitno, pedantno utisnuto u okvir kaveza. Umjesto žice. Kad uspravi glavu, nalikuje mjesecu kojem je ispao osmijeh. A ovako, grančica i listić, naopačke, koji padaju, koji padaju sve do poda, parketa, sve do letvice. Tamo je tapeta nabubrila, a zid se naduo kao da kakvu ljudsku bolest ima. I ona je odebljala, zar ne? Kao taj zid: prvo noge, a onda butine i trbuh. Jedino joj guzica ostala ravna, kao nožem odrezana, slična pegli, kako je netko davno rekao. Davno. Nije voljela gimnastiku. Onda još nije imala taj išćuškani pogled. A opet, ima tu neke nemoćne bezobraznosti, u tom licu i toj spljoštenoj, razvučenoj guzici. Zar ne? Mama će tek sutra doći. Već sutra. Treba to iskoristiti.

Ona se okrene. Pogled se otkida od grančice s listićem, okruži sobu kao muha, nagne nad šalicu mlijeka. Dohvati rukom otkrhnutu ručku i prinese ustima. Mrvice skliznuše niz grudi i nabore trbuha. Jučer je jela kiflu. Noćas. Još je ostalo. Udobnije namjesti. Grančice i listići se udaljiše, a radio naraste. Dugmad za pritiskanje izroni iz smeđeg odsjaja, iz politure. Pritisne. Svjetlo se upali, ali ništa. Treba vremena. Dan se izvukao iz ljuštore, raširio se. Uselio se u sobu. Zaboravila je spustiti rolete.

Mamica ništa ne zaboravlja. Sutra će doputovati. "Tok-tok", pričat će njezine cipelice. "Tok-toktoktok-tok-tok", po hodniku, u mraku. Ona ne pali svjetlo. Njoj mjesec obasjava put, a "tok-tok" joj kazuje gdje se nalazi. Mekano, jedva čujno "tok" je na tepihu, prigušeno na linoleumu, a jasno i glasno na keramici. Baš tako. Doći će.

Glazba je izronila iz podzemlja. Gotovo je zaboravila radio. Glazba, neka violina. Zvuk violine je uvijek podsjeća na sobu pretrpanu starim namještajem. Mala, mala soba, s malim, malim vratima, a u sobi veliki dvokrilni ormari s izrezbarenim ružama, pa krevet ispunjen tuhicama i jastucima, pa stol prekriven staklom i stolice s odvojenim naslonima, a sva ta starudija ne može se više iznijeti kroz mala, mala vrata i diše zatvorena zidovima. To je taj zvuk. Ona treba iskoristiti vrijeme do sutra.

Dovukla je sanduke gore i složila ih. Svaki dan je obavljala po jedan zadatak. Jučer je stavljala sanduke jedan u drugi, jedan na drugi, slagala ih kao kocke. Tražila ih je u voćarnici, u buffetu, trgovini, pa ih spremala ispod stuba. Jučer ih je nosila gore, u hodnik. Mama će biti zadovoljna. Ona voli kad je besplatno. Raspolovi sanduke na letvice i letvice stavi u peć. Peć mlaka, možeš se nasloniti leđima, ali mama se grije. Odmah joj je toplo zbog "ničijih" letvica. Navuče rukavice na ruke i "tok-tok-tok" skače po kući kao kakva ptica.

Ali danas je još nema. Još se kupava u bazenu, još je daleko, tamo na kraju hodnika, iza sobnog cvijeća, za stolom, u hotelu, u bijelom i staklenom. Sprema zube u prsa i srce juhu. Iz ove daljine od dvjesto, tristo-kilometara ima i nešto otmjeno u toj slici. Kao grančica i listić što ne nalikuju grančici i listiću kad se udaljiš do stolice, na primjer. Do stolice. Stolica naraste, a grančica više nije grančica, nego crtica. I mama tako nije mama. To je jedna vrlo, vrlo stara gospođa sa zubalom u grudnjaku, odjevena u bijeli komplet od pamuka. Ali kad se približiš, vidiš mrlje, nekakve čudne, ne masne, već čađave, pepeljaste mrlje. I žute. A mamica ne puši, mamica se ne naslanja na zidove, a ipak... Ne treba gledati izbliza. Treba biti sretan.

Nemoj doći, nemoj izići iz vlaka, mama, nemoj.

Taj san joj se vraća svake noći, vlak koji u mrazno jutro klizi po šinama kao da je hoće iznenaditi. A ona čeka, stoji tupo, mrzlih nogu, vježbajući osmijeh. U snu joj glava naraste, a oči se razdvoje i skaču lijevo-desno, jer lokomotiva je ušla u stanicu i mama je negdje na prozoru, mama čeka. Ona se izvija pogledom, pa trči kratkim tijelom koje je jedva stiže. I trči uvijek prvo ona, a za njom tijelo s ispeglanom guzicom, trči, trči, jer mama je gore ili dolje, daleko, i trči, a osmijeh pridržava na licu i rukama ga tako u jurnjavi popravlja i sređuje kao rub stolnjaka, ukras. I tada ugleda mamu, iza stakla s lampicom iznad glave, svu sleđenu, ukočenu, pa zastaje, usporava korak i tijelo se sudara s njom zabezeknutom, a ona počinje moliti, sve glasnije i glasnije, dok ne začuje vlastiti glas koji se kao krik prolama iz zvučnika:

Nemoj doći, nemoj izići iz vlaka, mama, nemoj.

Zalila je cvijeće, nije zaboravila. Sve je napisano na papirićima. Ne puštaj vodu naglo! Štedi struju! Zatvaraj plinsku bocu! Ravna, duguljasta, drhtava slova. Pometi mrvicu kruha! Kako se mamin dan dolaska približava, papiri rastu, slova se uvećavaju, uskličnici se nižu. Uopće, stvari pred njezinim očima stalno mijenjaju veličinu, od sitnog do golemog. Evo, cigareta je narasla. Prinosi je ustima i pali šibicom veličine električne žarulje. Kres! Pušiti. To je užitek, ovako iz daljine, dok je mama kao pribadača u bazenu promjera napršnjaka. Njezino tijelo

pluta, a ružičasta kapa, posuta gumenim laticama, miruje. Ponekad joj se učini da se mama davi ili da je umrla, da je gleda odijeljena tisućama koraka i ne pridiže se iz kreveta. Odjednom je vraćena u kolijevku, bespomoćna, a tijelo joj je oduzeto prirodnom voljom nezrelosti, a ne užasom.

Pepeo je pao na posteljinu, ništa. Dogorjela cigareta je ne plaši, a pepeljara je daleko, daleko. Pruža ruku, okreće se, dodiruje nosom rub ormarića i gasi žar koji joj grije prste. Kraj, sve ima kraj. I ona je blizu, već je stigla u nepromjenjivost. Sve o čemu razmišlja je prošlost. Sadašnjost nema lice. Predmeti se raspadaju od nedodirivanja i neuporabe. Jučer se čajnik rasprsnuo. U tišini zaječao, a staklene suze popadale su na pod. Mama će se ljutiti, ona ne vjeruje u izumiranje stvari. Njezine kosti klepeću "tok-tok" već desetljećima. I u snu, kad mama naraste u ovoj sobi, kad je gotovo dodiruje dahom, čuje se zvuk života. "Tok-tok". "Toktoktok". Ali, to nije danas. Danas je mirno, tiho, gotovo svečano. Treba biti sretan.

Grančica i listić, opet. Naglavce. Bačeni kao kita cvijeća nevjeste. A ona je pružila ruku da dohvati i dodirnula tapetu i zid. Dodirnula sebe u ogledalu. Ništa se nije dogodilo. Violina još cvili poput bolesnog psa. Neće se okrenuti, neće je utišati. Radio se zagrijao, sve mu žice titraju. Papuče miruju ispod kreveta. Treba ispružiti noge kao dvije štake. Neće. Mama je još daleko, u perivoju, na klupici, kraj grmlja. Između dva drveta čije su krošnje pokrile nebo. Može je vidjeti. Ako zažmiri i izoštri sliku, to je prava minijatura.

Sve je sredila, donijela je sanduke, zalila cvijeće, nazvala Emu i Milu, kupila sol, oprala stube, platila televiziju. Stvari je vratila na mjesta koja im pripadaju, koja su im određena još od dolaska u kuću. Desno od plinskog kuhala su krpica i spužvica, lijevo podmetač. Plastične čaše jogurta uredno je spremila u ormar, sedamdeset tri čaše za njih dvije, izbrojila je. Sada još samo treba sakriti pepeljaru. Ali ima vremena. Mamica će doći sutra. Još danas može ležati. Uživati. Putovati bez tijela, bez godina koje se slažu na podbradak. Godine bez događaja su prohujale. Već je stara kao mamica. Kad iziđu na ulicu, svi misle da su sestre. Mamica i brže hoda, a ona trčkara za njom držeći udove na okupu svom svojom slabašnom snagom. Sapliće se od oštrog mamina pogleda koji je prati i dočekuje. Ponekad padne, a mamica kaže osmjehujući se blistavim zubalom: -Još ću te i nadživjeti! - I, doista, ona kao da iz nje crpi neku snagu za sebe. Da, grančica i listić. A violina samo cvili. Ako ispravi glavu, vidjet će mjesec kojem je ispao osmijeh i pada na zemlju, do poda. Zid je narastao, a i grančica.

Nemoj doći, nemoj izići iz vlaka, mama, nemoj.

Uvijek isti san. Opet je u njemu. Sat zvoni u mrtvoj sobi kao u slici. Ona se diže, opipava glavu. Prsti joj prolaze kroz rijetku kosu, stoji bosa u spavaćici. Traži naočale, stavlja ih na nos i otvara oči. Noć se polako diže kao zavjesa, čak se i šuštanje čuje. Uvlači noge u čizmice, tijelo se otima iz odjeće koju je navukla. Uzima kockasti kaput i crvenu plastičnu torbu, stube izranjaju, miču se. Ona trči, trči ulicom, trči, trči očekujući nečujne vlakove, bez saplitanja i padanja, trči, a mraz joj dodiruje obraze, inje joj hladi obrve, kuće se razmiču, rijetki prolaznici se sklanjaju, automobili je zaobilaze; ona trči preko tramvajskih šina, travnjaka, pješačkih prijelaza, sve u strahu da će zakasniti, da neće stići na vrijeme. Stiže, zapuhana, vrela daha, zaustavlja čovjeka u uniformi, guta zrak, postavlja pitanje. Željezničar odmahuje rukom, pokazuje joj kolodvorski sat koji raste pred njezinim očima. Sve se opet smanjuje osim sata: i vlakovi, i kiosci s novinama, klupe i natpisi. Ruke su joj se skratile, a noge joj dodiruju bradu. Stoji ukočeno, hladnoća se uvlači ispod kaputa, korača po njoj, hladnoća raste. Stoji, razvaljene guzice, opet joj se tijelo vratilo, ako napravi korak, spotaknut će se. Mamica dolazi, mamica dolazi, kretnje se mrznu. Tko će se utrkiivati, mjeriti s njezinim "tok-tok"...

Vlak ulazi u stanicu, nečujno, zamislila se, nije čula najavu, sat se smanjuje, na dlan bi joj mogao stati, a ona, eto, opet trči, trapavo, zadihano, prvo ona, pa tijelo koje se trudi da stigne njezin strah, a vlak raste, i prozori rastu, staklo joj gotovo reže lice, a ona gleda lijevo-desno, trči gore-dolje, mamice, mamice, traži bijelu ptičju, staračku glavu i ruke u bijelim rukavicama koje mašu.

Nemoj doći, nemoj izići iz vlaka, mama, nemoj.

Ali to je stvarnost, zar ne, netko ju je gurnuo tako da je pala na nos, cvikeri su odletjeli, čula je lomljavu čajnika koji se rasprsnuo, pločice oslikane blatnim mrljama su narasle, kotači se približili, grančica s listićem je kliznula niz zidove, iz sna je prešla u stvarnost. Na trenutak se slika zaustavila, i vlak također, sat je stao, neki čovjek je digao dijete, prozori ostavili bijeli otisak svjetlosti na tlu, daleko od njenih ruku, nejasni, a onda se slika ponovno pokrenula, kamenčići i pragovi narasli, ušli joj u usta gušeći šapat zvukom kotača koji se okreću, prepolovili rečenicu, onu istu, iz sna:

Nemoj doći, nemoj izići iz vlaka, mama, nemoj.

VALENTINA

Valentina brije bradu i brkove. Svako jutro, prije šest, žiletom struže izniklu, majmunsku dlakavost, razgleda noge nisu li se malje pomolile, nokte obrezuje i nevidljive žuljeve skida, otapa tijelo u mirišljivoj kupki, raščešljava uvojke, parfem iza ušiju stavlja i obrve čupa, a trepavice pojačava, "atropin" u oči kapa, kremu u obraze utrljava, vrat masira, košulju s volanima glača, suknju četka, čarape bira, cipele čisti, pudrieru u torbu sprema, otvara vrata i jedan drhtav pogled prema ogledalu baca: "Je li me napokon ima, jesam li Valentina?" Tijelo pobijedeno hoda, stražnjica se groteskno miče, potpetice po asfaltu lupkaju, laktovi se ubrzano zibaju, a pseto poslušno trčkara. S leđa, to je žena prava.

To misli pijanac koji je prati, užurbano se ujutro šulja, tek malo otriježnjen od noćnog vina, izvučen na vrijeme iz vlastitog mulja.

Žena je to što srca ima: Gle, kako daleko vodi psa u šetnju i kako mu nježno tepa: - Pufika dragi, ako ćeš toliko mahati, ostat ćeš bez repa. - Da, da, to žena je mog života zacijelo, prići ću joj čim se pripremim i popravim odijelo.

I pijanac sređuje lice, jezikom čisti zube, zakopčava košulju i prati ženu u stopu, odavno mu još jutro nije pružilo takvu ljepotu.

A Valentina hoda otrgnuta od užasnih ponoćnih snova u kojima se jedna istina uvijek pokazuje nova, a ta je da je njezino tijelo krivo vezano uz premekano tkivo. Ona sad nosi izmišljene grudi i njegovanu muškost pod ženskost nudi. Kome? Suncu, pticama i udaljenim prolaznicima koji ne primjećuju ovu bolnu varku, osobito dok jutrom šeće sa psom u parku.

Mamurlukom ispunjen život razbacanih slika ono je što vezuje ta dva usamljena lika. Ono što ih čuva od pada sasvim je ludo, glupa nada što vjeruje u čudo. Za istu nit se drže ti alpinisti ponora i osvajači neba, da bi se održali, samo komad užeta im treba. Uže se tanji od grčevitog stiska, a stijena od uzaludnih koraka i htijenja postaje skliska.

Ona bi htjela drugo tijelo.

On drugo biće.

- Gospodo, jeste li za piće?

Valentina okreće glavu, a pijanac rečenicu prepravlja u onu pravu:

- Pardon, jeste li za kavu?

I posljednji adut vadi iz rukava, bezazleni osmijeh koji razoružava. Valentina kriomice pogled baca na krpene grudi i stidljivo se smješka, ovo mora da je neka greška. Pijanac je molećivo gleda i Valentina gotovo radosno odlučuje tada: bit ću mu mlada dok mi ne naraste brada.

Ulaze u kavanu. Pufika vezan za kržljivo drvo više repom ne vrti.

Mali konjak,
kratka kava -
daleko od smrti
sreća kao prava.

ROZA

Roza Skleroza šeće rajskim vrtom, pa onda na jednom od zavoja ugleda cvijeće, zastaje cucajući prst i prepoznaje ružu. Trnje je budi iz odsutnosti, ruža, ruža, r u ž a, ponavlja Roza, a riječ putuje otvrdlim kanalima, riječ putuje fosilnim tragom do ugaslog vulkana u kojem boravi vrijeme. R u ž a slovo po slovo, zvuk po zvuk pada u mrak koji se s krečnjakom spojio.

- Roza, Roza, Roza! - viču glasovi.

- Ruža, ruža, ruža - padaju latice od slova.

- Roza, Roza, ne idi daleko - kao da daleko postoji.

Sve bijelim plahtama pokriveno. Još nazire se obris i prepoznaje oblik, još sjenke u bijelom postoje kistom nanесene. Noge poslušno hodaju, a djeca se čuju. Je li dobro rekla: noge i djeca?

- Dobro je, Sklerozo. Pazi na stepenicu!

Sanitetskom gazom ovaj svijet je omotan, a ona korača invalidskim korakom, obnevidjela od nestajanja i iščeznuća prolazi kroz stranice koje se tanje, blijede i rasipaju slabim koncem uvezane, onim istim koji ih je spajao sa životom u kojem su se obrisi pretvarali u predmete, a predmeti dobivali boju, a boja značenje, a značenje - dvosmisao. Prvi koraci vraćaju Rozu u rano djetinjstvo, nezapamćeno doba bez fantazije u kojem mehaničke igračke sviraju uspavanku, a djeca rastu zatvorenih očiju. I sve je bliže tom prvom trenutku čiji se vrisak prolomio od ledenih bregova, a sad se istim markiranim crveno-bijelim oznakama ponavlja, kotrljajući se unatrag. Ništa zato, Rozo, ovo je breza, Rozo.

Sve je spremno za odlazak, sve mrtve stvari bijelim plahtama pokrivene nemaju imena više. Nitko u zavojima ne jeca i lišće ne šušti uvijeno u pamučne trake, svemu je zvuk oduzet u zaboravu. Sjećaš li se vjetra, Rozo?

- Sjećaš li se smijeha?

- Kiše, sjećaš li se?

Kiše se Skleroza sjeća, kiša je na trenutak zabubnjala po njezinim tvrdim glinenim, oduzetim

žilama i poškropila bjelinom omeđeni svijet. Poput suza dodirnula obraze pa Roza podiže ruku i pipa ih prstima, lijevi i desni obraz, a, zapravo, nijedan više, jer ni suza ni obraza više nema. Stoji tako, na sredini parka, uhvaćena u kiši koja pada po rubovima sjećanja.

- Roza, Roza - viču dječji glasovi - vraćaj se...

Ona pomiče prste, po licu ih povlači pa ih gura u usta. Djeca i ljuljačke, prepoznaje, djeca je zovu, iza pokrivenih mrtvih stvari zlatokosa djeca ponavljaju njezino ime. Je li dobro rekla: djeca i ljuljačke? Dobro je rekla.

I onda opet u bjelini ruža platno probija, trnjem ga razderala, bojom se razmahala. Roza se saginje, kleči, dodiruje latice, prislanja usne na njih, zatvara oči.

- Roza, Roza, ne idi daleko! - viču zlatokosa djeca u ljuljačkama ispod neba.

- Ruža, ruža, ruža. Je li to r u ž a?

- Ruža je to, Rozo. Prepoznala si ružu - i jedna ruka u bjelinu ulazi, duguljasta okamenjena ruka grubim pokretom trga cvijet što mliječnim sokovima vezan je uz tlo, i latice padaju meko, ružičaste latice, a doktor spušta glavu, skida naočale, gladi kosu i lice odmiče od lica, i pogled od pogleda odvaja, i život od smrti dijeli koracima koji iz sobe polako, polako izlaze.

SOFIJA JE OTPUTOVALA

Ekscesna Sofija na četvrtom katu židovske kuće, na prozorskoj dasci, sasvim blizu bršljana po kojem se štakori penju, stoji. Dodiruje smrt stopalom, a rukom pridržava život. U sobi nikoga nema da je zaustavi ili gurne, sama mora odlučiti, sudbinu skrojiti, pobijediti dvije cure što se natežu i čupaju kose u njoj. Jer ona je izvan, na dasci, između nenamještene sobe i namještenog užasa pet katova niže, koji u potaji, skriveno sasvim, očekuje da se njezina noga malčice, malčice posklizne.

Sofija nije plin odabrala, pilule popila, uže zavezala. Ona se u mnoštvu ogleda, u očima drugih vidi. A te oči, bez kojih ne može, povremeno joj strašnu sliku ukazuju: da život njezin promašen je sasvim. Počinje ga mjeriti i uspoređivati s drugima i uvijek na svoju štetu, toliko malo ljubavi, toliko malo sposobnosti. Ona bi se htjela sa snovima o sebi izjednačiti i uzeti mnogo, odmah mnogo. Preuređuje djetinjstvo, rasprodaje stvari, ne stvara prijateljstva, ne koristi poznanstva. A ipak tu je, cijeli grad je njezin, zaposjednut tijelom koje se klati u dugačkim suknjama. Izvan vremena je sasvim, a evo je, opet, kako trkom stiže na koncert, ušuljava se, oprostite, oprostite, u osmi red sjeda i najglasnije plješće. Granice pristojnosti razmiče, učtivost razbija i svoje srce umjesto šešira u vis baca. A takvo se ponašanje, kao što je općepoznato, ne cijeni mnogo. I zanos svoju mjeru ima u mjerljivosti svijeta.

Otkuda početi i što slijediti, treba li grad premalen napustiti ili mu zidine srednjovjekovne rastaviti?

Treba li krila od kamenja napraviti, onog istog kojim je prošlost popločana, pretvoriti iskustvo u stazu budućnosti? Do koje razine se predavati osjećajima, u kojoj ih količini trošiti? Prekoračiti urezanu liniju menzure i stolnjak ružnom mrljom prekriti? Ili ostati uvijek bliže dnu, zaštićen plastičnom stjenkom? Polako hlapiti. Eksplozivnost u neaktiviranu bombu pretvoriti pa pokopati. Suze slane, sitne, kičaste poput umjetnih perlica na naboranim vratovima u pustinju odjenuti. Dostojanstvo navući. Bol prekomjernim šibanjem otvrdnuti. Emocije ne razdavati, ne navodnjavati njima kamena bespuća nekorisno.

Ljudske se glave skupljaju, na truplima nabodene užasom koji ipak pad očekuje, jedna do druge stišću se, s četvrtog kata kao tapiserija taj uzorak mnoštva izgleda. Glava: mala vunena brdašca, lica: zaleđena božanstva. Između sobe gdje svjedoka nema i trga gdje se svjedoci gomilaju postoji nevidljiv život, magija međusvijeta i Sofija svoje kratko stopalo u

njega utiskuje pa ga povlači i na dasku vraća. Neodlučna je jer ima ih nekoliko i stalno jedna gura onu drugu. Umnožena u svim turobnim stanjima, po kutovima sobe čuči i u isti mah radosno, u plitkim cipelama, po ulicama gazi. Kakva hrana, kakvo piće – od sunca energiju dobiva, a kišu u plač pretvara! Prepoznaje dobru sliku u nekoj vlažnoj, popišanoj šupi, a krivotvorinu pod reflektorima i monolozima uočava. I vuče svojom krhkom rukom tog pronađenog pijanca istrulih zuba, zanos poput srebra prosipa, slike u svoju sobu na prazni zid vješa. Jer ono što traži, to talentom se zove. Ona ga prepoznaje, ali ga nema. Kao da joj je oduzet još davno, a u sjećanju je ostao. Samo kad bi joj bilo moguće liniju povući ili rečenicu smisliti, onu koju će u sebi prepoznati kao pravu. Jednu jedinu savršenu misao na koju će glavu nasloniti i smireno zaspati.

A slikar u međuvremenu popravljja zube, sa svakom plombom žar se gasi, ruke terpentinom čisti, navikava se na mramorna stubišta u kojima je prljavština slučajna.

- Štakori dolaze – kaže Sofija, nagnuta nad prozorom, on ne vjeruje, jer ona izmišlja. Ona sjećanje ne pohranjuje, baca ga, ne piše dnevnik, ne piše pisma, poruke ne ostavlja.

- Štakori dolaze – ponavlja bez gađenja, a slikar odmahuje glavom i crta ruže. Toliko je svjetlosti odjednom primio da vlagu više ne prepoznaje, a štakore u znanstvenu fantastiku nemaštovitih učenjaka utrpava. (Eno ih kako se glođu od poglavlja do poglavlja.) Sofija po stanu ukroćenim koracima korača, u pepeo stope utiskuje, a zidovi se ispunjavaju kopijama strasti: umiru polako, s paspartuom.

Onda slikar odlazi, tijesno im postaje, Sofija strpljivo čeka da se zalupe vrata, sve je prazno, očišćeno kao utroba, kirurške škare sjaje se ostavljene na bijeloj plahti. Praznina raste, guta je nježno, navlači joj mokasine na gole noge, suknju sa zelenim, svjetlećim cvjetovima bira i gura je niz stepenice. Ekscentrična Sofija lica gleda, zagrljene razdvaja, vrelinu im mjeri vrelinom svojih dlanova, ulicu brzom kretnjom opčinjava, na trgu cigaretu pali, kimanjem glave pozdravlja neprepoznatljive i zaboravljene. Osmijeh neka bude osmijeh na licu, osmijeh neka zjapi kao samoća napuštene sobe, okrugao, sličan krik, napet kao uglavljen balon u ustima udubljene stijene, krhak i lagan. Sofija užareno nosi osmijeh sa sobom, oslobađa ga otpuhujući dimne kolutove i uvlači ga u sebe puštajući da tinja u kutovima usana, a onda opet ispočetka, ispočetka. Iako je vježbanje života iscrpljuje, ona priteže uzde i nemoć svoju na usku stazu utjeruje: možda će sporednim putem stići do autoceste. Možda će obilaznica postati prečica, a tamo jurnut će ponovno, u galopu će bilo otkucavati i njezina će raširena haljina tužni krajolik sakriti, u draperiju iza polja jagoda se pretvoriti. Grlom u jagode će ujahati, kako želi, mnogo, mnogo, odmah, odmah... ako bude strpljiva sačekati

vrijeme zrenja, ako bude strpljiva da potoci koji klize poput suza u rijeci iznađu svoj put, a ne u kamenjaru uminu.

Uska staza migolji kao žila, krošnji svojoj putuje. Sofija jalovost u njoj gazi smrknuto, sudbina je uči čekanju; prošlost se u meteore pretvorila, svaki komad svoju sliku nosi, juri strelovito snagom koju ne posjeduje i u oči joj se zariva. Vjetar joj šapuće neka priču: iza sedam dola, jedna rečenica-slika njezinom rukom ispisana kad sunce zalazi, u pjenu valova se nazire. Samo treba upornom prisutnošću oživiti je. U uskom, sporednom putu izdržati. A Sofija ne može, guši je ta nit što nudi sjaj koji će jednom zabljesnuti. Ona bi htjela sada. I kroz šikaru, autocestu traži i vraća se u svijet izmjeren kilometrima, a ne koracima.

Iz nenamještene sobe opet je u grad zašla. Na asfaltu ona iskrenost uočava, u prirodi je ne traži. U prirodi je ima. Drugim zaokupljena, na sebe zaboravlja. Po izložbama i izbama hoda, čudesne škrinje u podrumima pronalazi, prah s leptirovih krila u svilu pretvoren od propadanja čuva. I lica upoznaje i lica ne pamti i uvijek se iznova rukuje s istim osobama i uvijek iznova hoda istim ulicama istih imena, gubeći snagu koja joj je potrebna da bi savladala jednu samotnu, usku stazu i ne znajući. Ekscentrična Sofija treba dekor od otvorenih očiju koje se poput pikula kotrljaju oko nje, ne pikula, planeta. Soba na petom katu njezino je ogledalo, uska staza od koje udaljena želi biti – sestra istog lika čeka je da se vrati izmorena i čaroliju otkrivenih slika, njoj koja osamljena leži na tepihu, njoj daruje.

Ali Sofiji je dosta duplikata: na prozoru stoji neponovljivim potezom naslikana, u originalu, i lice svoje lijevo-desno okreće. Mnoštvo je doziva, u četverokutu skamenjenog trga, mnoga su usta otvorena.

A u sobi, praznina joj gladi tijelo, milovanjem joj stopala povlači. Ima li nešto treće, neka misao na koju bi, kao na oblak, zajahala i odletjela. Ima li nešto treće što pomiriti sve želje bi moglo?

Ljudi čekaju, strah im na radoznalost nakalemljen. Odluka mora biti bačena baš kao dvodinarka, pismo ili glava. Onima kojima promatranje nije oduzelo dah trče s bijelom rasprostrtom plahtom, trče preko travnjaka i lupaju na vrata, i trče, i lupaju: vrata se tresu i plahta se zateže. Tamo dolje cirkuska mreža očekuje akrobatkinju izgubljene koncentracije. Sofija stišće zube i oči zatvara, dvodinarku na dlan hvata, pismo, pismo u kljunu ptice, i stopala konačno od okvira odljepljuje. Tijelo svoje u zraku poput ždrala izvija, ne, ne želi u bjelinu pasti, nego tamo malo dalje, tamo gdje polja jagoda zriju. Žuti balon je pronalazi i konac joj se u prste udijeva, ona leti sve sporije i sporije: dječji plač preko polja jagoda se

širi. Mirna je ta slika u koju ulazi, koju otkriva, mirna i dok joj kralježnica dodiruje zeleno, nazubljeno lišće, a tkani cvjetovi miješaju se s pravim, Sofija gleda u prazan prozor prazne sobe tamo negdje, u svijetu koji upravo prestaje postojati.

ISPRED SOBE 202

Stajale su u redu jedna iza druge: teta Zofika, teta Špelika, teta Tinočka, teta Lucika. Bile su vrlo različite, kako mi se sada čini, iako ostarjele na sličan, djetinjast način. Njihovi muževi šetali su hodnikom, svi osim strica Mislava koji je patio od šećera u krvi i kojekakvih tajanstvenih bolesti pa je sjedio, ukočen od zlovolje. Muževi nisu međusobno razgovarali i hodali su na pristojnoj udaljenosti jedan od drugoga: stric Vidmar pušio je lulu i gledao svakoga u oči, bio je povelik i držao se uspravno te je nalikovao glumcima iz starih filmova. Bio je pravi gospodin, kako bi se to reklo.

Stric Jurica, treći muž tete Špelike, izgledao je poput kišne gliste ili tuberkuloznog ispljuvka, ambiciozno i kukavički u isti mah. Imao je najmanje bračnog staža i ostali muževi nisu ga uvažavali – ta bio je treći, sa svega dvije godine prisustva u kući koje su tete zajednički naslijedile. Radilo se, naime, o nasljedstvu, a scena o kojoj pričam odigravala se na sudu, ispred sobe 202, na drugom katu.

Ovdje sam se zatekla silom prilika. Moja mama ili teta broj pet, Zofikina, Špelikina, Tinočkina i Lucikina sestra, umrla je prije nekoliko godina, a kako je moj otac ostao nepoznat, pripala sam tetama. Svakoj od njih po tri mjeseca godišnje. Ni jedna teta nije imala djece.

Teta Lucika bila je najstarija. Navršila je pedeset i ohoo pa je smatrala da ima najveće pravo na kuću; prvo, jer je najduže bila s roditeljima, drugo, jer joj preostaje još samo nekoliko godina života, treće, jer je u braku koji je najsolidniji. To su bili prilično jaki razlozi, ali kuća je imala samo dva stana, jedan gnjili podrum i šuplji tavan, tako da je Lucika morala dijeliti životni prostor sa Špelikom i njezinim muževima. One su, doduše, pregradile stan u dva manja, baš kao i Zofika i Tinočka kat niže, ali se događalo da su Zofika i Špelika bile nezadovoljne diobom ljeti (jer je njihov južni dio koji gleda na ulicu), a Lucika i Tinočka zimi (jer je njihov sjeverni dio koji gleda na betonirano dvorište i vinariju).

Stric Mislav, muž tete Zofike, četrdesetogodišnje umjetnice, bio je vječiti student i mlakonja. Kako je studirao pravo, smatrao je da je zakon na njihovoj strani i uvijek bi se iznova čudio otkuda Tinočka i njezin muž, tiranin Darian, još uvijek dišu u istom stanu, iza zida od dasaka.

Tinočka je bila najmlađa, navršila je trideset šestu i stalno ostajala u drugom stanju, ali u

trećem mjesecu obavezno bi pobacila. Moglo se čuti kako je stric Darian tuče; surovost je pristajala njegovom lijepom licu. Bavio se molekulama, i skupljao ploče (posebno jazz) i mijenjao košulje dva puta na dan.

Stanovala sam sa svima njima, a svaka tri mjeseca pakirala bih torbe i zvonila na druga vrata. Teta Špelika je smatrala da me Lucika ne hrani dovoljno, a Zofika da sam popustila u školi dok sam bila kod Tinočke. Tinočka je mislila kako mi nedostaje boravak na svježem zraku, a Špelika da trebam kalcij i vitamine. Sa stričevima se nisam previše družila. Stric Vidmar je čitao novine i razne debele knjige, a radio je i jutarnju gimnastiku. Bio je stariji od Lucike, ali nikada ga nisam vidjela bez proteze u ustima. Volio je kolače s trešnjama i red, a tete je rijetko spominjao. U dobra, bivša i relativno složna vremena radio je godišnji obračun struje i vode, pisao ga krasopisom na finom papiru, preko tri indiga.

Stric Jurica nosio je naočale i stalno imao groznicu. Ponekad je Špeliki predbacivao one njezine kretenne muševske i nesmotrenost pri diobi kuće. Hodao je noseći uvijek u rukama nekakve papire i rokovnike. Cipele je izuvao još pred vratima, a bio je alergičan na prašinu i pelud. Teta Špelika stalno je držala crijevo usisavača u rukama pa mi je mjesecima zujalo u ušima. Stric Jurica odmahivao je glavom i stalno ponavljao: "To je nemoguće, to je nemoguće", kad god bi slušao vijesti na radiju. Pisao je referate i odlazio na sastanke, ali nikako nisam uspjela shvatiti čime se bavi. Ponekad bi kući došao nacvrckan, a drugi dan bi mrzovoljno šetao po stanu ponavljajući: "To Se Više Ne Smije Dogoditi..."

Stric Mislav bio je pravi misaoni tip, a najbolje je razmišljao ležeći. Po cijele dane je ležao u velikom bračnom krevetu i umirao u nekoliko varijanti. Vikao je: "Zofikaaa, Lidočkaaa (to meni)", ali kako tete nije bilo kod kuće, ja sam mu nosila kamilicu, juhu i popravljala krevet. Zofika je puno radila, glumila je u kazalištu lutaka i često putovala. Patila je što ostale sestre ne rade. Lucika je bila u mirovini, Špelika je isposlovala četverosatno radno vrijeme, a Tinočka je stalno болоvala. Jedino je Zofika mnogo radila, a još je k tomu morala i kuhati mužu koji je već nekoliko godina bio na samrti. Stric Mislav uvijek je govorio: "Ako u međuvremenu ne umrem, završit ću studije i izbaciti Tinočku iz našeg stana..." Krevet mu je bio prenatrpan knjigama iz kojih je učio kada se ne bi vukao kao prebijena mačka. Volio je sigurnost, a sigurnost mu je pružao novac. Otvorio je nekoliko štednih knjižica i stvorio zalihe namirnica za nekoliko života. S njim nisam voljela pripovijedati. Imao je piskutav, ženski glas i kad god nije umirao, izgledao je lukavo i opasno.

Stric Darian bio je tri godine mlađi od svoje žene Tinočke i imao je lijepo, toliko lijepo lice, koje nisam mogla dugo promatrati. Stalno je razmišljao o sebi, i o molekulama, i opet o sebi.

To mu je davalo izvjesnu odsutnost u izrazu koja se mogla zamijeniti plemenitošću, a kako sam oduvijek bila osjetljiva na ljepotu, nalazila sam isprike njegovim lošim postupcima prema Tinočki. Tinočka je živjela kao sjena, nalikovala je na šapat ili šuštanje lišća... Nije razmišljala o stanu podijeljenom na dvoje, ali Darian je o tome vodio računa. "One gramzive žene", tako je nazivao tete. Noću je odlazio od kuće, namirisan, opran i neuhvatljiv.

Dakle, tete su stajale u redu, u hodniku, ispred sobe 202 i šutjele. Odavno već nisu razgovarale, osim ovako: "Špelika, tebi svaki dan netko dolazi, red je da ti plaćaš više struje na stubištu". "Tinočka i Zofika, vi trošite više vode od nas na drugom katu, svaki dan sušite rublje, red je da i plaćate više", i slično. Meni su govorile: "Blago tebi, Lidočka, ti ćeš sve to naslijediti, sve to na tanjuru, a mi se toliko mučimo i život prolazi." Ja sam zaista vidjela kako život prolazi i tete su sve više nalikovale na neko osušeno, sivo granje po kojem skaču svrake. I muževi su polako kopnjeli, starenje im je otkrivalo lica, a žuč koja im se nekoć davno razlila po tijelu, stigla je do glave i davila ih. Jedino je Darian bio iznimka. I sada je hodao po hodniku gledajući natpise na vratima, a sutkinje su ga odmjeravale u prolazu, sakrivene iza spisa. On je bio jedan od onih koji procese dobivaju unaprijed.

Ali tete su stajale pred vratima sobe 202 i bile su optužene zato što nisu platile vodu, zato što nisu platile struju, zato što se nisu uspjele dogovoriti. Uvijek se netko prao više ili manje, stric Vidmar imao je auto koji je nedjeljom polijevao, Tinočki su curile slavine i tako se nikada nije znalo koliko tko troši. Zbog toga je sve završilo na sudu. Iz 202 izašla je žena u plavom kostimu i viknula: "Mirić, Barić, Girić i Darić." Tete su jedna po jedna ušle ne osvrćući se, ispravile su leđa pa je izgledalo kao da su porasle. Stričevi su se uzvrpoljili, čak se i stric Mislav pridigao sa stolice, glasno uzdišući, ali sve je trajalo vrlo, vrlo kratko. Stric Vidmar nije popuštao ni lulu duhana, a tete su opet bile vani, ovog puta nekako zgurene, i vikale: "Kažnjene smo!"

Htjela sam pitati tko je pobijedio, ali čim sam čula jaukanje, odustala sam od toga i već vidjela tete u zatvoru, u zasebnim sobama, s brojevima na leđima. Teta Špelika prišla mi je i uzela me za ruku. "Od danas si opet kod mene", rekla je. "Popodne ćeš uzeti stvari." Odmah mi je počelo zujati u ušima. "Kakva nepravda", kazala je stricu Jurici, zagrcnutom od nevjerice. "Moramo platiti kaznu, svi jednako, a pouzdano znam da se Zofika stalno tušira."

Shvatila sam da nitko neće otići u zatvor i odjednom, sve mi je postalo nezanimljivo. Pogledala sam kroz staklo u predvorju i vidjela da je došla jesen. Ušli smo sami u dizalo, nas troje iz tromjesečja. Stric Jurica je pritisnuo PR, prizemlje, i kada smo stigli do izlaza, teta Špelika je okrenula svoje naduveno lice i rekla: "Upamti, pravda ne postoji." Ja sam kimnula

glavom nad tom logičnom rečenicom, a stric Jurica predložio je da se svejedno počastimo kolačima, jer je napisao referat zbog kojeg će biti unaprijeđen. Tako smo i učinili, otišli na kolače, a onda se vratili u južni dio stana koji gleda na ulicu.

U NOĆI

Kavalir je stajao pred krčmom. Kavalir je bio konj. U krčmi je svirao džuboks. Djevojka je sjedila sama. Kočijaš je izišao iz zahoda. – Hoćeš da te provozam? – upitao je dvosmisleno. Pogledala je oko sebe: već odavno je bila gola u očima domorodaca. Kočijaš je imao pelerinu i čizme koje su ga činile otmjenim. Ako ne iziđe sada, nikad neće. Pognula je glavu i krenula za kočijašem.

Kavalir je krenuo na dodir uzde. Gledala je u kočijaševa leđa i pokušavala se sjetiti lica. On je šutio, a mrak je postajao sve gušći, dodirivao joj obraze, otežao od iščekivanja. Mjesec se sjajio okrugao kao dukat kojeg je jutros, trčeći kroz šikaru, izgubila. Taj dukat obasjavao joj je put i pružao zaštitu; haljina koja se raspadala i ovratnik od čipke, razderan poput suhog lišća, imali su sjaj dukata koji je počivao u njedrima. A sada sve je pretvoreno u prnje i njezino tijelo leži u drvenoj ljuljački kao krpa, uhvaćeno u noći za koju moli da bude milostiva.

Kočijašu je gorko u ustima, popio je previše noćas i poželio djevojku iz krčme, ali dok ga je ljetna tama propuštala sve dublje u ležaj trava, strast nestade iz njegovih udova koji se opustiše kao alge i zalelujaše ne ćuteći vjetar. Kavalir je kasao dobro poznatom stazom, a kočijaš je grizao usne gledajući obrise konjskih bedara pod mjesečinom. Sad kad više ne čuje glasnu melodiju džuboksa i ne osjeća agresivni miris amonijaka, čini mu se nestvarnom ta želja za djevojkom čiji lik nije zapamtio. Ne želi dodirnuti put nepoznate i otkriti ravnodušnost tijela razumnog u nesvjesnosti.

Djevojka se boji tišine koja je grize. Stavila je ruku pod glavu i skupila noge, a šuma se sve više približava njezinim skutrenim ramenima. Izgledalo je da se staza sužava, granje joj dodiruje lice naviještajući da je zarobljena od prirode koja joj je još jutros otkrivala početak krhke, ali moguće slobode. Dukat koji je zveckao u njezinu srcu umirivao je prestrašenu pamet i odgovarao na pitanja o budućnosti. Novcem je mogla kupiti vrijeme u kojem će odahnuti i snaći se, daleko od žutog ognjišta i vatrene mržnje. Nadala se da je otac neće tražiti, bar ne dovoljno dugo, koliko je potrebno dok zametne trag i nestane iz ovog dijela zemlje koji je pripadao ocu i njemu sličnim. Ali kad je stigla u selo nadomak grada, u daljini ugledala svjetlost prozora pomiješanu sa zvijezdama i zavukla ruku između znojnih dojki, mrak je postao dubok, hladan i gust, kao šuma kroz koju je putovala u nepoznato.

Kočijaš je zaustavio konja. Nije se okretao, želeći odagnati trenutak u kojem bi trebao prići djevojci i razmaknuti bijela koljena. Zapalio je cigaretu i pravio kolutove, oble, meke, osluškujući svoje izdajničko tijelo. Zamišljao je djevojku голу kako trči obalom, uranja glavu u jezero, kose koja pliva po površini, raskrečenih nogu, savijenih leđa, guzova što blješte i pozivaju ga da ih zajaši kao što bi zajašio Kavalira na prostranoj livadi. Silovito se dati u galop mrveći grudi koje uzmahuju, stiskajući bradavice do krvi, bez riječi, bez nježnosti, ući u tunel i razoriti svojim dinamitom njegove krhke stjenke. Ali muškost je spavala poput slomljene ptice, meka i topla, skrivena u gnijezdu.

Ona se prepala kad se konj zaustavio. Postalo je jasno da nema uzma i da vožnja ne može trajati vječno, da je kočijaš odlučio naplatiti putovanje u tminu. Gledala je plašt ispod kojeg su njegove ruke palile cigaretu i pojačavale njezin strah od obećanog zagrljaja. Molila se sili koja ne postoji i u koju nikad nije vjerovala, u čudo spasenja, saplitanje niz stepenicu, u nezgodan pad na zemlju, iščašen lakat ili neki drugi nemoguć događaj koji će je poštediti grubog doživljaja i poniženja. Noć je postajala sve mračnija, obavijala je tamnim ponjavama, ulazila u usta zatumljujući vrisak koji bi mogao razjariti kočijaša i uznemiriti konja. Čekala je napeto tuđe ruke i zmijski jezik uvučen u usne, otrov što će lagano kolati skvrčenom utrobom i ostaviti pustoš izjedenog mišićja obavijenog haljinom koja ništa ne skriva.

Kočijaš je neodlučno sjedio, cigareta je dogorjela i ugasila se. On se najposlije okrene malaksalo i pogleda djevojku. Srebro mjeseca dodirnulo je njezine poluotvorene usnice. Umjesto čednošću bila je obasjana požudom noći, a tijelo koje je zaklinjala da bude što ružnije, nezgrapnije, zasjalo je i zamirisalo poput buketa bijelih ljiljana rasutih po tlu. Kočijaš siđe, potapša Kavalira, konj tiho zarza. Ugledao je djevojku i zamišljao se da li je dodirnuti svojim sakatim udom. Ona je to očekivala, a mogla je pripasti ma kome od posjetitelja krčme čije su oči gorjele kao užgane svjetiljke kad je krenula za njim. Osluškivao je zvuk noža koji putuje zrakom i zabada mu se u leđa, jer odnosi plijen na koji su računali, igračku što im je mogla pružiti višesatnu uzbuđljivu zabavu. Ali pustili su ga da je uzme on koji je nije mogao uzeti.

Djevojka se pomakla očekujući obujmljene udarce raširenih pesti, lagano gušenje i nezasitne ugrize, drvo sjedala što reže kosti, cvilež kotača i vrtoglavicu. Kočijaš polako krene, približavajući se žalostivoj intarziji njezina lica. Više nije bila lijepa. Ona zatvori oči osjetivši dah tik kraj obraza. Stajao je buljeći u prazninu koja je ispunjala prostor predviđen za glavu. Žustro podigne ruku i povuče djevojčinu kosu. Dvije mračne rupe se otvoriše. On povuče jače. Ranjivost što je krio u tijelu razgnjevi ga pa je uhvati za ruke i oko struka i baci uvis,

nadajući se da će izgubiti svijest kad padne na zemlju, a on će neokaljane časti napustiti šumu. Ali djevojka ležase na zemlji razdvojenih bedara, izazivajući njegovu bolećivost: on sklizne na koljena puštajući plašt da ih obavija u potpuni, crni, neprozirni, sljepački mrak, zagriže hladnu naježenu grud i legne, osjećajući kako mu prsti ulaze u drhtavo meso.

Nju nešto gnjilo i mlohavo dodirnu između nogu. Nesviknut na grubost koja ga je iscrpila, on pokrene ruku da udari i odmah odustane. Mjesečina je djevojci opet darovala lice, on začuđen zastane ugledavši ženu-kobilu, odgurne se od njezina tijela kao ronilac od stijene, meko i bez zvuka. Djevojka otvori oči i zagrne haljinom koljena. Nije htjela učiniti nijedan suvišan pokret koji bi ga mogao uvrijediti. Savlađivala je disanje da ne raspara tišinu koja je zavládala. Odjednom se nije bojala tišine. Mukla stvarnost uslišala je njezinu molbu. Kočijaš skine pelerinu i pokrije djevojku. U crnoj tkanini ona otkrije boje koje se razlijevahu, i žutu kako se miješa sa zlatnom.

Dižući se na laktove, iznad konjske glave u tmíni, ugledala je dukat veličine mjeseca.

PISANJE O PISANJU

Uh, što bih željela napisati roman! Jedan duuugački roman u prvom licu jednine za koji mi je potrebna mučna upornost. Onakva, koja ne izlazi iz sobe dvanaest sati, samo kaže laku noć, radim. Dobro jutro, stvaram. Doviđenja, uočavam. Crna kronika, izrezujem sudbine iz novina. Sport, uživljam se. Karikature, smijem se. Politika, kritiziram. Moral, čudim se. Nemoral, više se ne čudim. Tako bih rado napisala roman. Ali treba sjesti, zamisliti se, krenuti, odustati pa opet ići. Naprijed. (Vrati se brzo – mužu. Obožavam te – djetetu). Napokon su otišli. Prelazim na pisanje romana.

Prve tri rečenice su najvažnije, nakon njih ostavljam knjigu ili čitam dalje. Postajem zaljubljena ili mrzovoljna. Dakle, prve tri rečenice morale bi biti nalik na tri rečenice iz knjiga koje sam zavoljela. Po jačini, ili glazbi, ili slici, već po nečemu. Tri jake rečenice kojima ulazim u ćiribu-ćiriba prostor, sa začaranim likovima. Recimo, sedam muškaraca kao od šperploče, spužve, stiropora, krpe, željeza, različitih visina i debljine i godina, stoje ispred bijelog zida – TRI, DVA, JEDAN – PALI, ne mogu se oteti tom usputnom dojmu, iz satova povijesti najbolje sam zapamtila likove s podignutim rukama, bez godine rođenja i smrti u zagradi, dakle, tih sedam muškaraca od različitog materijala koji stoje ispred nečeg bijelog ili isto tako neutralnog, i čekaju mene pisca, ženskog, da ih odjenem, podijelim uloge, napravim zaplet, izmislim emocije, rečenice, geste i postupke. Sad, mogu se vidjeti kako im oko vrata vežem kravate, modre, ljubičaste, svilene, ili im ostavljam nagost seljačkih vratova, ili ih okivam u lance sa srcima i križevima, crtajući kovrče bakrenastog sjaja zaboravljam pokoje tjeme i ćelavost postaje uočljiva, uvlači se u karakter lika, pomaže mi. Imam puno toga na raspolaganju: plemenitost, škrtost, bolest, zavist, pakost, glupost, nježnost, običnost, postojanost, zaluđenost, sve kao u elegantnom jelovniku, mogu birati između strasti i jednostavnosti, između deserta i glavnog jela, moji nedefinirani junaci me čekaju. Tu su i žene, neizrađeni gobleni s pejzažima svakodnevice, ili razvaljenog mraka s vriskom koji putuje iz dubine, samo konac, konac i igla mi nedostaje, i uz nešto spretnosti izranjaju lica i naravi, čak mimo moje vlastite volje čine na dvadeset petoj stranici, nešto što na početku nisam htjela. Imam tu i slikarâ, scenografâ, velikih carskih mazala u kožnim čizmama i sitnih poluobrtnika čije slike nalikuju na njihova vlastita, prenatrpana dvorišta, i svi se šunjaju ispred bijelog zida koji polako gubi svoju ravnodušnost. Nišani,- pali, gledam te ljude ispred sebe, nedovršene, izbrisane gumicom, precrtane, podvučene, skicirane, kako se kreću u okviru radnje, u okviru xy stranica s proredom, i osjećam užasnu, bljutavu,

plačljivu samilost.

(- Mi smo došli - djevojčica i čovjek ulaze stvarajući propuh. - Sve vrijeme smo se ljuljali - djetinji glas posipan srebrom putuje kroz zrak. Ja stojim odsutno na vratima sobe, u jednoj papuči. Vjerujem i da su mi čarape poderane. Prerano ste se vratili, mislim s olakšanjem.)

Čini mi se, zaorala sam samo jednu krhku, rahlu, nedovoljno grubu brazdu na smeđoj zemlji, vjetar će je raznijeti kao prašinu, malo jači vjetar, isti onakav kao kada otvorim vrata i prozore zbog zadimljenosti, listovi papira sa sitnim slovima putuju zrakom, miješaju se s maglom i padaju na tlo kao smeće, a ja ostavljam svoj primitivni plug, komad zašiljenog drva, i odlazim, reklo bi se, u perspektivu.

(- Sreli smo Marka. On se samo smije i priča. Ništa ga nisam razumio. - Sjeckanje luka na drvenoj daščici. Oči su pune suza. Mi smo obitelj, smještena u kuhinji, između redova keramičkih pločica. - Zlato, otiđi po pivo.- Zlato odlazi hodom koji je nemoguće opisati, brzim i lebdećim, suviše osobnim, ako potrčim naprijed i okrenem se, vidjet ću dječju glavu koja se smiješi.)

Da, baš bih htjela napisati roman u prvom licu jednine. Onako, ja pa ja, pomalo antipatično (uvijek izgleda kao bavljenje sobom), kao samozaljublivanje, hoću li s nožem trčati po beskonačnim ulicama u ulozi poludjele gospođice, hoću li opravdati umorstvo u polumračnoj veži i svoju vlastitu ruku u prvom licu, namjerno ili slučajno zakrvavljenu? Iracionalno sjedenje u stolici i kičma koja se krivi, ogrnuta glazbom iz nečijeg slavnog opusa (10 ploča u kutiji sa zlatnim slovima), svjetlost koja se mijenja, dan koji počinje prijetiti kišom, dosadnom, mutnom. Sve mogu povezati s niskim tlakom, nedostatkom kisika, nedostatkom riječi i mašte, urođenom, ukočenom, pospanom lijenošću koja me pritišće. Telefon. Jedva sam dočekala. -Halo, kako si?

(Dijete je donijelo četiri piva iz dućana, u kožu joj je urezana traka najlona.)

(Osoba na drugoj strani telefonske žice, ni žena ni muškarac, ni prijatelj ni neprijatelj, ni svjetlost ni tama, možda usputno piće u usputnom lokal, i običan razgovor, nezapamtljiv. - Dobro sam -kaže, ali meni to nije važno, rastreseno držim slušalicu u ruci, odgađajući trenutak vraćanja u stvarnost, riječi se talože kao pahulje snijega, po tonu nježne, ravnodušnost u meni širi se kao plima i ja više ne slušam, promatram oblake koji padaju na zemlju, sve bliže i bliže, djevojčica kašlje, nije valjda tuberkuloza, odmah se prisjećam najružnijih bolesti, žuti žutuju, a crveni putuju, rekao je netko na sprovodu, onom jedinom

jedincatom kojem sam iz užasa prisustvovala, osoba je sve tiša i tiša. Čut ćemo se, rečenica kojem se opraštamo. – Tko je zvao? – pitanje bez odgovora. Hajde da pišem roman.)

Ispred zida čekaju me izmišljene kreature bez sjena. Dobar dan, kažem. Evo me. A one, ukočene, gledaju crnim, nepomičnim pogledom, ostavljene, zaleđene u nekom zaboravljenom pokretu, gdje smo ono stali, hrani li Melanija još golubove na Trgu i spava li on još leđima okrenut zidu? I packalo se došuljalo ostavljajući tragove koje po papiru, širokim potezima, nanosi plavo nebo, malo prijeteće sive mi fali, i on trči, trnc, trnc, s kanticom u rukama. I kamene ploče, i zlatni kip, i crna haljina sa zelenim prugama, sve mi to treba, kosa zamršena kao ptičje gnijezdo i koža skupljena iznad usana iz kojih su popadali zubi, moja skulptura od zraka je gotova. Ah, samo da dodam pokret, i programiram mozak, i skalupim rečenicu, ili neko potmulo šištanje što sliči na izgovorenu misao, i možemo nastaviti priču; već sam obavijena mirisima staračkog znoja (haljina je oprana u lavoru, sa sapunom velikim kao cigla) i osjećam dodir ukočenih prstiju, kao da mi je miš pretrčao preko lica. Melanija se vraća s Trga, nahranila je golubove, oni zadovoljno sjede na zlatnom kipu, koji danas više ne sliči na ponosnog ratnika, već na udovicu koja plače.

(–Mama, ručak je gotov. – Kakva zanosna slika! Ručak! Neću pisati roman. Hoću zamišljati ručkove, u raskošnim lokalima s prigušenom glazbom i salvetom na krilu, krhkim čašama, sjajnim vilicama, blistavo sjajnim, ili na kariranim stolnjacima, razlomljeni topli kruh, o slane ribice, vino u demižonki, i mnogo, mnogo mraka, paradajz i sol i sir, i rebro čokolade u džepu košulje, i noge iznad provalije i šume, trešnje u papirnatost vrećici dok šećem gradom, toliko savršenih užitaka koje ne uspijevam ugurati u roman. Jer, kako da ih opišem? Kako? Dodirujem djevojčina leđa, tvrda, glatka i vruća, i savlađuje me čulni opis sreće, tiha vibracija tijela. Kako da to opišem? – Počela je padati kiša – kaže muž. Kiša? Volim vas, to mi se čini sigurno.)

(Idemo u kino? Ne znam, meni se ne ide. Vidiš kakav je dan. Baš zato. Ajmo u kino. Ovo je možda dobar film. Izgleda kao drama. Idemo u kino? Moram se sedam puta nasmijati, u dva sata, inače ne pristajem. Idemo. Čekaj samo malo. Još nekoliko slova pa da završim poglavlje.)

Dakle, draga Melanijo, s punim želucem ne mogu dodati nikakvu tragičnu notu tvojoj izmišljenoj stvarnosti. Bar ne zasad. To je pretežak zadatak, iako bi stil tada bio ujednačeniji. Ophrvla me neka blagost, žurim da se iskobeljam iz ove sobe i izbacim čudotvornu glazbu iz svoje glave. Pustit ću te da se vratiš kući bez događaja, bez nagovještaja. Prilično sam dosadan pisac, morat ćeš se pomiriti s tim. Vidiš, opet sam u muškom rodu. Tvoj nećak te

čeka, izokrenut na leđima. Ne, nema rupu u glavi, ne moraš se bojati. Voljela bih biti zadovoljna tobom kada se vratim. Tako bih izbjegla da te spalim ili, još gore, raskomadam i bacim u plastičnu vrećicu za smeće.

(- Promijeni čarape. Poderane su. - Ah, skoro sam zaboravila.)

(Ljudi na pokretnim pločnicima, s kišom koja im se uvlači u osmijehe, gnjili, crni zubi ispod crnih kišobrana - jao, kako se bojim boje! - gdje je u trenu nestao odsjaj sreće zbog koje nisam mogla nastaviti roman o Melaniji? A sada tu, sve ih je puno, mladih i starih, dotičemo se u prolazu, kolnici su već odavno preuski, hodamo između ograda i zabrana, uskim, asfaltiranim tragom, spriječeni u razgovoru, gledam u djetinji vrat što nalikuje vratu labuda koji se sprema poletjeti. Na izvjestan način, za slobodu treba odrasti.

- Je l' to "Balkan" ili "Zagreb"?

- Mooolim?

- Koje kino?

- Vidjet ćemo.

- Mama, požuri...

Zapravo, nisam trebala izići. Ali volim gledati slike koje se pokreću i iz ovog pljuska preseliti se u svijet doživljaja, to mi se čini pametnim. Ipak... Ako zaboravimo ljutitu prodavačicu karata, izbezumljenu prodavačicu bombona i mrzovoljnog čuvara ulaza, preostaju još uski redovi stolica u kojima sjedimo poluskvrčeno i loše kopije filmova trulih boja. Hoću doma! Doma!)

Izmislila sam ime, Melanija. I Trg se uklopio, s kipom čiji se izgled mijenjao ovisno o raspoloženju i rasvjeti. Majstor svjetla je na sceni: proljetni sumrak depresivnog ugođaja. Melanija ima sedamdeset sedam godina i okružena je nekom vrstom tuge kao zadahom, kiselim i raspadajućim. I nećak je tu, miriši na nepokretnost i nervozu, s malo hladnog znoja po leđima. Takozvano izlučivanje otrova. Nije se digao jer nije imao razlog. Odavno ga već nema. Ako ga je ikada i imao. Najljepši mladić u cijelom gradu, prelijep u ružno doba, ti starci i uboge babe. Grad je bio prepun staraca koji su polako izumirali na ulicama, a on je imao lice s plakata. U Americi bi napravio karijeru, prije nego bi otkrio kokain i slično. U Americi bi propadao u velikom stilu, na prvim stranicama revija za gospođe. Ovako se ograničio na Badelov konjak i samoću. Trbuh je narastao, pupak mu je odšetao daleko od

stoljeća, s ornamentikom oko prozora, puštam smog da je polako čađi, siva boja s kraja dvadesetog stoljeća – trnc, trnc, čujem kanticu, evo ga, molba je uslišana, kesteni su obojeni u svijetlozelenu, lišće je tek niklo. Melanija se vraća, on još leži, sve je rastegnuto i bez sadržaja, baš kao u nekom sporom, dosadnom vlaku. Tri prvotne, ljeskajuće rečenice već su odavno izbačene na površinu, jezero se smirilo i ugasilo, vidim svoju sjenu i ne znam što da započnem s njom, jedino ona je ostala, likovi stoje nagi i nepokretni, muzej voštanih figura. Što da radim s nećakom, što da radim s Melanijom, gdje je tu konstrukcija, gdje je tu intelektualno-logička emocija, počela sam pisati rastreseno, u slikama, i gdje ću sada sa svim tim premazima i nijansama, kako da operem to naivno, uškopljeno staklo?

(U filmu oni se voze na biciklu, ona je oprala veš i okopala vrt, ili nešto slično, on je iznosio teret i donio vodu, popuštao cigaretu na premalenoj stolici, sve to nisam vidjela, ali je prepoznatljivo u načinu na koji gazi pedale, u držanju raširenih koljena, u njezinoj opuštenoj figuri koja poskakuje naslonjena na muškim prsima. To bih i ja htjela, da jedna slika opisuje druge praslike, kao što se u ravnom kćerkinom čelu naslućuje onaj isti potez kista s portreta njezine šakunbake.)

(Dobar je film. Imaš još koštica? Krc. Ne bacaj po podu, evo ti vrećica. Pst. Pssst.)

Dovela sam se u bezizlazan položaj, likovi su mi dosadili. Odjednom. Naglo. Užasno. Stara vještica izgara od ljubavi prema golubovima i počinje se bojati smrti. Zato i trpi neraspoloženog manijaka, odgađajući pisanje testamenta iz dana u dan. U svojoj nerazjašnjenosti melankoliji, on je još uvijek konstruktivan – ako bude dobar, naslijedit će stan. Biti dobar, znači šutjeti slušajući Melanijino trabunjanje. Trebala bih otrovati te sumnjive junake, toliko su mi se odjednom zamjerali. Taj egoizam koji vuku sa sobom, svatko se otima za svoj dio knjige. Ah, na kraju i moje gubljenje vremena, savijam kralježnicu nad riječima koje ne koriste nikome, a je li, istina je, dužni smo platiti stan, ih koliko, za struju, istina je da je ovo zadnji izlazak u kino, i zadnje tri mjerice slanih koštica, zadnji ručak, loša vremena dolaze korak po korak i osjećam ih u kostima, nezaposleno žensko piskaralo i slobodna muška profesija. Spremni za odstrel. Četiri gorka, ispijena piva. Djetetu je osiguran obrok u školi. Sutra prodajemo enciklopedije. Fotografski aparat je već pojeden, zajedno s objektivima. Tri mjerice slanih...

(Krc.

- Mama, što je?

- Ništa!

To "ništa" zazvučalo je kao pljuska.)

Neću pisati o vama! Razrušit ću vam te krhke zglobove, jedva srasle, i vratit ću bjelinu zida prije nego vas raznesem granatom, scenografa ću najuriti, zavrnut ću vam vratom (kao kokošima), žene ću izubijati, one bivše i buduće, one koje su trebale doći i one koje su otišle, puno sam riječi potrošila nadajući se da se neću sjetiti da postoji sutra. Svi van!

-Jesi li se negdje ubacila? - egzistencijalno pitanje. Već vidim kako otvaramo ormarić i pijemo tablete kalcija i B- vitamine, kako gutamo željezo i sredstva za jačanje; voda sa šećerom u slupanoj šalici kraj pisaće mašine. Kakva smiješna slika. Da sam bar završila daktilografski tečaj.

(Sad će se poljubiti!)

(Nekak bu bilo - rečenica koja izaziva jezu. Naravno da bu.)

(Sedamdesetak strana ušljivog teksta, zbog kojeg je prašina popadala po namještaju 1 cm i ja sam odustala od borbe s čađi i ostalim elementarnim nepogodama, jedino je djevojčica zaposlena in continuo, škola, pa škola, da bi na kraju saznala da je najvažnije -ubaciti se. Ljuta sam i uplašena. K vragu i film!)

Junaci, trebali ste postati junaci, ali sam odustala od toga da bitku izgubite jurišajući. Padate ničice, udareni u zatiljak tvrdim, neodređenim predmetom, bez konačnog oblika i boje. Vidim Melanijino tijelo omotano crnom haljinom sa zelenim prugama kako skvrčeno leži u kutu Trga, znatiželjna lica prolaznika, napokon se nešto događa, majstor svjetla već je šmugnuo ostavljajući otvoren reflektor, jutro, pakosno, sunčano jutro stiglo je iznenada i kip se rastopio kao da je od čokolade, ostalo je samo postolje. Dobro je da sam konačno odlučila: neću više pisati.

(Baš je bio dobar film. Gdje ćemo sada? A gdje bismo? Najlakše je biti uplašen. O čemu to govorite? Da sam bar krtica, sada bih izrovala tunel do kuće. Ne budi smiješna, ništa se nije promijenilo. Nekako ćemo već isplivati. Ne idemo doma, doma je dosadno. I razvedrilo se...)

Nećaka sam zadavila u krevetu. Ustao je, noge su mu potražile papuče, onda je zijevnuo. Primila sam ga rukama oko vrata, bio je to dugačak zijev. Ostavila sam ga otvorenih usta na polovici strane bijelog papira, u pisaćoj mašini. S druge strane je šapirografirana televizijska drama poznatog scenarista: papir iskorišten do krajnosti. Što ću sada? Ostala sam sama.

Ubojstvo zbog kojeg neću odgovarati, dvadeset godina slobode, uvjetno, vrpca je još uvijek neiskorištena i spremna za nova nekažnjiva zlodjela. Bez motiva. Bolje da sam hukala u čaše i čistila nataloženi vapnenac. Ništa nije ostalo osim gomile zbrkanih riječi, bačene karte, gledanje u budućnost, ništa.

(- Ostalo je sutra.)

Bijeli zid kao nesjećanje, gubitak svijesti, sanjkanje niz brijeg, umatanje u plahtu, putovanje po ledenim prostorima zamrzivača, u unutrašnjosti lavine koja se povećava. Sutra, vrlo vjerojatno, sutra.

Podsjetnik za sutra:

- odnijeti enciklopedije u antikvarijat
- posuditi novac od Mladena ili dr. (on)
- uplatiti opomenu
- raspitati se za posao (on)
- roditeljski (oboje)
- izgllačati košulje
- obrisati prašinu
- ne pisati.

ODJEDNOM IMAŠ IME

Odjednom imaš ime. Nije to namjerno, ali ni slučajno sasvim. Tvoje Ić se prepoznaje. Dao si dva intervjua. Ali, slaba je to tiraža i zadovoljan si: ne zna se, ne čuje se. Rekao si ženi, tetkama si prešutio. To je bilo u početku. Knjižicu si pokazao prijateljima. I ništa nisi pitao. Bojao se, samo da ne progovore molio. Nisu rekli ništa. Pa si razvezao o ribama, vinima i crkvama. Jednostavno. Shvatio si: oni šute. Ili te predobro poznaju ili te premalo vole. I da staviš znak jednakosti između, bilo bi svejedno. Onda si sačekao kritiku. Jedva jedvice nešto. Dovoljno neupadljivo i anonimno za tvoj ukus. Sviđalo ti se. Nikoga nisi upozorio na te opaske. Toliko je Ića s tvojim imenom i prezimenom. Zašto baš ti? Mogao je to biti i neko drugi. Na kraju krajeva, ti se baviš restauriranjem fresaka – svecima vraćaš prste ili oči. Pekao si ribe na gradele i pričao s popovima. Putovao. Pisao ženi pisma. Opet su ispale riječi, nanizao si ih jedne na druge, dokonom pedanterijom poslagao mozaik od skupljenih kamenčića. Pa ih složio u arke, probušio rupe, umetnuo u plastični omot i odnio. Više nisi čekao. Ni brzojav, ni obavijest. Zaboravio si na telefon. Glavno da si obavio predaju. Glavno da si dovršio fresku. Otkrio si novootvoreni vinski podrum u samom srcu grada. Sprijateljio se s točioničarom. Sjedili biste, on s jedne strane šanka, ti s druge i šuteći ispijali bevandu. Činilo ti se da se nalaziš u utrobi prostranog broda koji se pomalo ljulja. Jedva si se sjetio kad je stiglo expresspreporučeno hitno dođite u vezi s... Ulijenio si se, već dugo nisi bio na terenu, počeo si razmišljati, spavati i jesti. Jedva si pronašao košulju i sjetio se zbog čega te zovu... Odsutno si sjedio pred izdavačem i promatrao ples muha ispod svjetiljke. Razmišljao si zašto su izabrale to mjesto za sumanutu, gadljivu trku uokrug. Čovjek je bio ugodan, pušio je lulu. Rekao si da pristaješ. Čim si izašao počeo si se bojati suvišnih pitanja. Odlučio si šutjeti. Barem izvjesno vrijeme. Rekao si jedino ženi. Zatoplilo je pa si ponovno krenuo na put. Oltar je bio izjeden vremenom i solju, kao izvađen iz mora. Nekako ti se nije dalo popravljati tu krhkost koja mu je dala čudesan oblik. Odugovlačio si s poslom. Iverje se taložilo na kamenom podu. Pustio si. Neka. Ali sitna, prosuta prašina pretvorila se u riječi. Opet si ih skupljao i nizao na ogrlicu. To je bilo jače od tebe, pokupio si sve do jedne. Kući si donio sir, prošek, grožđe i rukopis. Već si nehotice baratao službenim izrazima. A to su zapravo bile samo riječi pronađene na podu. Opet si bušio rupe, slagao stranice. Ponovno otišao, ostavio gomilu listova na stolu u praznoj sobi, na drugom katu druga vrata. Pa otišao u riblji restoran i pojeo srdelice. Objavili su da ti je druga knjiga u tisku, sitno tiskanim slovima u kurzivu. Nitko nije primijetio. Bio si sretan. Sjedio si s točioničarom i šutio. Kad je izišla, sve besplatne primjerke poslagao si kraj jedrenjaka u boci. Tetama opet nisi ništa

kazao. Onda si prijateljima dijelio, jednu po jednu, s prestravljenim licem koje je vriskalo: "Ne pitajte ništa." Oni su šutjeli. Bio si zadovoljan i miran. Pričao o školjkama. Jednoga dana su te nazvali htijući te primiti u svoje društvo. Rekao si da si samo sakupljač riječi i ništa više. Zahvalio si na pozivu i članstvu, sjetivši se već uočljivijih kritika zbog kojih tjednima nisi izlazio van. Hvalili su te, ne strastveno, već ozbiljno. Tvoje ime i prezime, tako uobičajeno, počelo se izdvajati. Vidio si Ić kako titra. Nije to bila neka slava ni popularnost, daleko od toga, ali nešto kao prepoznavanje, kao kimanje glavom, zastajkivanje na otvorenju izložbe uljanih gromača. Pravio si se da se to tebe ne tiče, nosio svoj otvoreni, okrugli, vidljivi trbuh bez kompleksa, raskopčane košulje i zavrnutih rukava plovio po asfaltu. Nazvali su te ponovno, ponudili ti da sjediš u žiriju i prevrćeš numerirane stranice, dižeš ruku, obrazlažeš mišljenje i glasuješ. Izgledalo ti je previše naporno, odbio si izgovarajući se skorašnjim putovanjem na obalu. Žena je kuhala brodeto, a ti si popravljao slavinu. Voda je lijevala, tekla kao vodopad, zaronio si ruke i uhvatio bujicu riječi koja se spremala uteći. Uzdahnuo si, imao si problema sa srcem. Kad ti je četvrta knjiga izišla, obavijestio si tetke, više se nisi mogao skrivati, osjećao si stid što skupljaš riječi i od njih pleteš džempere koji im se neće sviđati. One su došle na ručak, da začudile se, čule su, čitale su slučajno o nekom Iću u kulturnoj rubrici gradskih novina, ali nisu znale da si to ti. I točioničar se zabezeknuo kad si se pojavio s knjigama, pogledao te sumnjičavo. Poželio si da hitneš u zrak ispisane stranice i sjeo si na tronožac, odjednom tuđ, kao odjeven u kakvu uniformu. Započeo si o datuljama i smokvama, ali točioničar te nije slušao, već gledao ispod oka poput čovjeka koji ne želi biti i po drugi put prevaren. Kad si se vratio kući, žena te dočekala tvojim najmilijim jelom, janjetinom i šalšom od pomidora. Rekla je da te tražio urednik, tajnik i šef restauratorskog odjela. Mladi kralj je izgubio lice. Trebalo je dodati malo okera, zelene i crvene zemlje ili crnog pigmenta, nešto od toga i otputovati na mjesec-dva. Prihvatio si to kao bolesnik koji mijenja terapiju nadajući se konačnom ozdravljenju. Ovdje se šušalo da su mir, ravnodušnost, odbijanje članstva i razdrljena košulja koju si uporno nosio, samo način da skreneš pozornost na sebe. Rekli su... talentiran, ali skreće pažnju. Otputovao si jutarnjim vlakom, umjesto kloparanja kotača čuo si tutnjavu riječi. Suputnika si zamolio olovku i sve zapisao. U podne, kad si izišao iz vlaka, dočekao te predsjednik mjesne zajednice i poveo te na ručak. Zubatac i rikula. Pokazao ti je jednog od trojice kraljeva koji su ostali bez lica. Uzdahnuo si, srce ti je opet malo zastalo. Skinuo si košulju, bilo je vruće, i primio se posla. Ali nije išlo. Nisi mogao otkriti nepravilnost obrve naslikane prije toliko stoljeća. Ni suzdržanost osmijeha i sjaj očiju. Čak ni boju tena nisi uspio namiješati. Sjedio si razočaran i nabadao maslinke čačkalicom. Gledajući kralja čija se glava odrubljena vremenom otkotrljala u prošlost sa zaprepaštenjem, osjetivši jezu, shvatio si da si ne htijući,

protiv vlastite volje, postao pisac.

KOD UREDNIKA PRIJE ILI POSLIJE

Ah taj mlitavi pogled što se spušta sve do cipela nakon što sam pritvorila vrata spremna da pobjegnem naglo iznenadno ostavljajući dojam lude ženske briga me što će misliti taj uspavani gospodin. Uđite uđite ipak neki poziv baš kad sam se spremila da klisnem a prije negoli sam ugazila u meki meki tepih i ugušila korak. To bešumno hodanje miriši na puzanje na šuljanje na nisko nisko plaženje tijela (ne jezika). On stoji on je uspravan on je ispred slike ispred zida spotaknem li se odletjet ću ravno na pisaći stol a sve bez zvuka sramota ima tišinu da je pojačava. Vrata se ponovno otvaraju nešto ulazi urednik se osmjehuje gle Snježana s fasciklima debelim pet centimetara nosi buduće knjige strpljivih pisaca onih koji mogu uporno dugo pisati jer im je pisanje disanje i bitisanje tako su odlučili položili zakletvu potpisali nalivperom. Kako je samo brzo do stola stigla okrnula me bokom o rame prilično visoka uredska cura ispeglana s uvojcima njegovana u radno vrijeme prije doručka poslije deset svaki dan izazovno lijepa. Ah samo je na trenutak živnuo gleda me dosadnim mukotrpnim izrazom požurite da nestanete a opet lijepo piše na vratima stranke se primaju mora i to podnijeti jednom tjedno ne više samo bi mu to trebalo. Eto me kod psihijatra urednika isto strano lice možda pomalo upitno u svakom slučaju već iznervirano vučem se kao gladna godina takve dulje traju puno više od tristo šezdeset pet dana ostavljaju trag koji nije lijepo vidjeti požurite kaže urednik. Nudi mi stolicu lijenim lijenim pokretom zašto sam tu znam ja prozore bojati šivati jednostavne haljine tipkati na mašinu crtati nacрте deskriptiva mi je u malom prstu sjedam na rub crnog skaja možda ću još otrčati vrlo važno luda ženska više-manje. Vi ste ono kako se zvaše hoću li šmugnuti izvjetriti odlepršati imam još šanse za uspješno bježanje nije mi zapamtio lice neću morati prelaziti ulicu pri slučajnom susretu ime i prezime zar moje? Samo da vas nađem pa me traži prva druga ladica treća zapinje prenatrpana onda četvrta tu sam negdje zajedno s drugim skribomanima ali nešto tanja. Jest evo me. Opet pogled koji klizi krepani pogled pjevca znam ja i drugo raditi engleski podučavati djecu otperjati mogu nisam uočena ako imam snage da se dignem sačuvati obraz jednim trkom niz stepenice. Odsutno gledanje u stranu crvenilo se sprema da me oboji podmuklo otkriva i drhtavica je krenula u napad trese se baloner masna mrlja podrhtava jesen. Suhi dlanovi i lice koje pljučka tako je monotono dosadno evo rukopis je na stolu pa da vidimo. Vadi penkalu najskuplju on odavno ne gubi stvari. Još se mogu iskrasti malo iznenadno ubrzati hod pa van opet se vrata otvaraju zatvaraju ništa nije digao pogled netko je nitko nije ušao. Zid slika urednik ormar moje rečenice raspoređene po stolu kao intimna pisma vrlo dragi najdraži znam i palačinke peći a tu sam manja od makova zrna

uopće mi nije stalo. Eto sad me gleda malo sluzavo malo igličasto po svoj prilici zapamćena sam nisam na vrijeme otišla a to je najvažnije pravilo na vrijeme. Samo da ne postanem slatka od tjeskobe pitoma mirna od nelagode neka drugačija od poniznosti zbog par tiskanih redaka ukoričenih. Sve ukočeno važno autoritativno tu su godine nagrade zaposlenje sve poen do poena neću da se smanjujem a ipak rame mi je nestalo ono očešano nisko. Kako sada krenuti u razgovor odvratna forma koja spašava u zadnji čas glupo o vremenu vani je hladno. On otkravljuje se nitko nas ne vidi pa se može malo i opustiti malo prizemljiti ipak je to običan sobičak tri na pet iako je u svim antologijama. Pa znate... loš početak već sam smrznuta od užasa zašto se nisam skljkala u nesvijest još na ulici ne bih napravila sudbonosne korake po mekom mekom tepihu ne bih bila evidentirana ne bih bila. Eto oči su se zapiljile u mene dakle gledamo se nadam se da ne djelujem simpatično neću da se njuškamo kao psi znate. Mogu i keramičke pločice lijepiti oponašati mukanje krave zatim zviždati svašta nisam htjela biti budući pisac oprostite molim ne žurim u vaš tabor neću tražiti kredit za stan ne gledajte me tako imam čak i stan. Još uvijek mogu pobjeći nema veze što će misliti luda ženska lako pređem cestu on desno ja lijevo i obratno. Rečenice kao pasijans naslagane hoće li se ispuniti želja da ih vidim strane tuđe ne više moje izgubljene na policama gotovo mrske. Mislim li se ozbiljno baviti moram se zavjetovati onako usput možda opet jednom nešto nadrobiti skoro privatno sama sebi biti pisac možda kao sviranje klavira u sobi sebi činiti lijepo. Zijevanje prikriveno šakom Snježano dođi probudi pomozi tko će ako neće žena ženi gospodin Trnoružica tone u san. Ali nije kraj kratka biografija tri i pol reda ne piše ništa rođena. Rođena? A vi ste iz od tamo ma nemojte što ne kažete zar vam je onaj košarkaš rod eto opet svira na buđenje blago meni. Onaj što baca loptu e taj u zadnji čas dva koša razlike čak sam u prednosti jer smo u istoj ulici moj tata i njegova baba broj do broja skoro susjedi sad više ne mogu zbrisati bila bi to opća blamaža za cijelo pleme. Urednik se osmjehuje ura ura ura zauzimam crninu skaja prekrivam to je zanimljivo i može se nešto iskombinirati znate neću da budem mila prijazna zahvalna da budem pajdaši i ostalo drugarsko. Hoću da budem uz sva zanimanja samo povremeno na mahove rijetko gotovo nikad pisac gotovo slučajno tiskana misao. Urednik vrti penkalu mjestimično razbuđen ne bježim tupo sjedim luda ženska al iz mog kraja nek joj bude tri priče ugurane u dvobroj a onda ćemo gledat dalje je l' može? I pozdravi tatu kad ideš dolje studirali smo zajedno.

GOSPOĐA KONCENTRACIJA U PREDVEČERJE

Vrijeme se svelo na bilježnicu, bilježnica na kocke – ako ispunim kocke, vratit ću vrijeme, vrijeme će zauzeti prostor (ispunjen bilježnicom) i postati trajnost. Imat će krhki okvir kartona, ali će biti ubilježeno u kocke, u redove, u stranice – dakle, postojat će ponovno.

Koncentracija... dosadna, uglata gospođa puna zahtjeva koja bi i ne bi u isti trenutak, trenutak posebno posvećen njoj, a opet se nećka i daćka pa naginje svoje lice siromašno izrazom nad kolijevkom usnula djeteta i kaže, jedva: “Zapamtit ću...”, a ipak zaboravlja za dan, za godinu, dvije, tri, neumitno zaboravlja – je li dijete imalo kovrčice još u toj dobi? Nikakve koristi od nje – kad se najviše trudila, najviše je zaboravila – nudim joj fotografije uredno poredane: EVO BRACE, AJA PAJA, BEBA SPAVA, bez datuma, ali one joj ne pomažu, samo su put u nešto čega više nema, a mora da je postojalo. Po njemu se gospođa Koncentracija više ne kreće, taj pređeni dio puta prepustila je ljubaznom, ljubavnom Zaboravu, onom mladiću s kosom do struka koji je prati u stopu i kako korakne ona, tako korakne on, ugazi u njezin trag i dahne joj u zatiljak. – Koncccentrrriiiram se – kaže gospođa Koncentracija, ali biva omamljena dok još nije izgovorila čarobnu riječ. Zaborav joj je dodirnuo vjeđe.

– Vrata! – vičem djetetu, ocu, mužu, nekom petnaestom, ostajem u sobi s Koncentracijom i Zaboravom, neshvaćena od djeteta, oca, muža ili nekog petnaestog. Zar mi njih dvoje, uglata gospođa i mladić nisu dovoljni?

– Sačuvaj ovo vrijeme – kažem glasno, obraćajući se Koncentraciji i odgurujući Zaborav – upotrebljivo je za priču. – Čujem Koncentraciju kako se smješka (zvuk zgužvanog papira); želi me izigrati. Ima nešto jezivo u toj gospođi kojoj zahvaljujem ono malo slika i pojmova što ih je poklonila Sjećanju.

Sjećanje dolazi na kraju – ono se vuče, zijevajući poteže rub prevelikog kaputa, hoda nespretnim, dječjim, odsutnim korakom, s licem koje kao da je upravo izašlo iz magle.

– Kako li ono bijaše? – pitam se vadeći staklene fotografske negative, pobacane, djelomično slupane u tamnom kovčegu od svinjske kože. – Htjela bih vidjeti...

– Vrata!!! – vičem ponovno, – jer vrata se nisu priljubila uz dovratnik, sjedinila u poljubac tišine, nisu se pretvorila u zid koji propušta samo naglašene slogove, već čujem televizijsku

komediju pomiješanu s otvaranjem hladnjaka i spuštanjem vode niz cijevi, čujem, znači, a gospođa Koncentracija se meškolji i mršti – moram je udobrovoljiti dok još nije kasno, da ne izleti iz sobe svojim sitnim, ubrzanim koracima.

TRASSS! – zalupila sam nogom vrata.

Odjednom slogovi i to rijetko.

– Je li ti toplo? – pitam Koncentraciju, a ona odgovara i da i ne, i uvijek je tako, uvijek su relativno pogođeni njezini uvjeti, uvjeti pod kojima sam je angažirala (ili ona mene), a to je bilo davno prije, još dok sam u dvorištu igrala škole ne plašeći se bijelih crta i slučajnosti.

– Mora biti toplo.

– Mora biti sretno.

– Uz malo glazbe.

– Zatim, materijalno osigurano.

– Zdravlje se podrazumijeva, samoća također.

Sve, sve to za gospođu Koncentraciju u bundi. Uvijek je u bundi, ne znam zašto, otkad pamtim, uvijek u istom krznu duge dlake i uskim cipelama od krokodilske kože. Dok sam igrala škole i stajala na svaku bijelu crtu i po nekoliko puta, ona se prišuljala (kao lisica, valjda) od prometnog znaka do žbuna, od žbuna do ograde, od ograde do drvene kućice s kopicama, od drvene kućice s kopicama do mojih ramena koja su poskakivala u zraku i došapnula mi: “Ne skači na crte, ne skači na crte.”

Bio je užaren ljetni dan, znoj je putovao mojim tijelom kao potočić kamenjarom (sve je odzvanjalo), a ona je stajala u bundi namrštena čela (izrezanog poput kriški kruha u pletenoj košarici – dvostruki bod bora).

– Sačuvaj ovo vrijeme, hoćeš li – molim umilno, gurajući pritom Zaborav nesportskim pokretima.

– Mora biti toplo – kaže Koncentracija.

– Toplo je – odgovaram. – Dovoljno je toplo.

- Mora biti sretno – dodaje ona.

- Kad mi daruješ vrijeme (ono sačuvano otprije), postat ću sretna. Imati vrijeme u ruci (u bilježnici, u kockama) je sreća. I sačuvaj ovo vrijeme, molim te. Upotrebljivo je za operetu ili komediju. Ali ne sada. Sačuvaj, molim te.

- Jaja! – u sobu ulazi vjetar, a malo zatim dijete, muž, otac ili netko petnaesti. – Hoćeš jesti?...

Ah, taj korak koji se produžuje i stopalom dodiruje kvaku i gura ih u tišinu. U tišinu.

- Neću jaja, nikakva jaja, nikada jaja..

Netko je pobjegao u hodnik.

- Previše te uzrujavaju sitnice – kaže Koncentracija.

- Misliš, tebe uzrujavaju...

Zaborav sjedi u kutu, u joga-položaju, prekriženih nogu, s vječnim osmijehom u kutovima usana. Koncentracija ima stisnute crtice na istom mjestu gdje počinju poljupci srolikog naličja kod zbiljskih stvorenja. Dijete Sjećanje spava u neudobnom položaju sa slikovnicom ispod leđa, glavom dodiruje zid, a zid kao da se pomiče i sve više je krivi. Dijete sanja, nema sumnje, trepavice trepere poput kratko podšišane trave kad je miluje lahor.

- Požuri – tiho šapućem Koncentraciji, stavljajući negative i fotografije, dnevnike, kajdanke, izrezotine iz novina, podvučene rečenice, uvojke kose, prve zube, čestitke, stvarajući ornamentiku prošlosti. – Pomozi mi da protrčim kroz vrijeme, bosa po križaljci predmeta koja me vodi u godinu... Tu godinu. Pomozi mi da napustim sve to što imam sada (jaja u tavi, dijete, oca, muža i nekog petnaestog) i da, na trenutak, na pola sata ako može, udahnem miris te godine, osjetim sebe u njoj, sebe odonda napravljenu, htjela bih da se sretnem na cesti na putu za G. i da uđem u to tijelo sastavljeno od slika, da ga materijaliziram, da sam opet ja, a ne predodžba o meni od mene. Vрати me.

- Čekaj – veli Koncentracija – čekaj. Što znači ovo? – i podiže prstima maramicu s likom djevojke kraj narančina cvijeta. Ovo ne pamtim.

- (Naravno da ne pamtiš, zloćo). Šutim. Jedan po jedan predmet, jedan po jedan korak vraćanja u prošlost, na cestu na putu za G. Hoću se tamo sresti ponovno, utisnuti se u tamu

vlažne noći, pogrbljenih leđa, ruku u džepovima, vratiti se u prostor bez budućnosti, na cestu koja prestaje biti cesta, na most koji izranja iznad razmućene rječice pa na stazu kamenjem obilježenu, osvijetljenu rijetkim žaruljama koje dodiruju nebo, u vrijeme čije je sutra daleko, iza snova, počivalo u magli. Hoću udisati i izdisati onim istim ritmom koji je zapisan u žicama gitare, u melodiji očekivanja koja je kroz dimnjak izletjela meni ususret, a onda pritisnuta oblacima obavila koračanje i utihnula ga. Otvorila sam vrata i kao da je netko istisnuo ogromnu tubu boje, naglo, progutala me žuta svjetlost. Vрати me u tu godinu...

- A maramica, čemu služi maramica?...

Oh, s kim sam napravila savez. Zaborav meditira, a dijete Sjećanje spava. Ono mi ionako nudi samo slike. A ja bih htjela ponovno, ponovno biti na cesti sama.

- Maramica služi za brisanje suza i prikrivanje osmijeha. Valjda je i onda bilo tako.

- Ne sjećam se maramice...

- Ali požuri, preskoči maramicu, gurni me... ne zastajkuj, osjeti vrijeme u koje se želim vratiti, približi ga, poznaješ ga, bila si sa mnom tada, hoću ga doživjeti još jednom, dodirnuti stvarnost minolog... Koncentriraj se, zato si ovdje...

Gospođa Koncentracija ispusti maramicu uvrijeđeno.

- Koliko li sam te puta spasila? - prosiće razdvojivši dvije crtice. - Koliko puta povukla za rame prije nego li bi vlak, tramvaj, autobus projurio tik pred tvojim nosom? Koliko točnih, spasonosnih riječi sam ti udijelila? Koliko odgovora... Ta urođena nezahvalnost koju rasipaš guši me...

- Bunda te guši, i cipele te guše... i to uspravno dostojanstvo žirafe te guši... ne zanovijetaj.

- Kakav način...

- I soba, i glazba, i toplina, sve je to za tebe, od koje zahtijevam malu, staklenu kuglu vremena u koje bih ponekad voljela ponovno začeti, gotovo neprimjetno zalutati ne moljakajući te. Samo povremeno biti bez budućnosti...

- Odvratno.

- ... koje sada imam do iznemoglosti, cijeli život sveo se na budućnost, na sutrašnjicu za koju već danas činim radnje. Jer sutra, sutra maše kao avet, gdje je i slučaj samo posljedica

čudnih računskih operacija, ali operacija koje nastaju zakonitošću čuda, i čuda su podvrgnuta nekom sistemu od kojeg se ježim... Vрати me na cestu na putu za G. molim te...

- Mama, tata pita hoćeš li jesti jaja???

Djevojčica bestežinski lebdi između pitanja i odgovora. Gospođa Koncentracija se kiselkasto smješka. Štipam joj zaglavak, jedini otkriveni dio tijela.

- Budi pristojna - tiho sike. - Možda ćeš se ovoga htjeti sjećati... možda ćeš se jednom u ovaj dan poželjeti vratiti... Ako ne budeš dobra...

- Osvetit ćeš mi se, oduzeti dimenziju u kojoj jedino postojim, misli mi zbrčkati u nerazumljivu kašicu, pobrkati vremena, znam...

- I još gore... i još gore...

- Znam... znam...

- Jaja, hoćeš, nećeš... nemoj za pet minuta vikati da si gladna - ljutiti muški glas reže sobu na kockice. Slanina je već požutjela tamo daleko, u kuhinji...

- Vрати me...

- Ne mogu. To nisu uvjeti. Kod tebe je uvijek bučno i prepuno. Možda drugi puta... spremi stvari, dnevničke i maramicu...

- I...

- I onda možda... A sad me pusti na miru...

- O, ooo, ti glupa metlo, ti škrti štrkljo, zlobna kokoško... o, gubi se... zajedno sa svojom svitom debila vodenastih očiju. O, gubi se, van... ti odvratna uskoprstna kradljivico, šiljasta nakazo...

Dijete Sjećanje se budi, tupavo i samosažno gleda pred sebe, traži slikovnicu, okrznuti listovi se rasipaju, on ih tromo skuplja, mlačan kao ustajala voda, a Zaborav ga gurka i zelenim šalom lašti svoje sjajne cipele. Na sve stiže Zaborav, u usta je strpao bombon, obrve pogladio, kosu zabacio. Gospođa Koncentracija crvena od užasa i uvrijeđenosti hitro diže svoj igličasti skelet i kvrči ruke od bijesa gazeći pritom uspomene uredno naslagane na podu.

Sličice se lome, pisma se deru, dnevnici raspadaju, datumi nestaju... Zaborav i Sjećanje opet pripadaju vremenu koje su mi oteli, opet u njemu koračaju nečujno i samouvjereno.

- Jaajaa! - dvoglas se čuje.

Evo me, stižem. Samo da se priberem.

Odnekud smijeh tiho zvenči.

(Jaja u tavi, dijete, otac, muž, netko petnaesti me očekuje.) Hrabro ulazim u kuhinju, uzimam dan koji neću zapamtiti i... TROŠIM GA.

ZMIJA NA DLANU

On zagrli djevojku svojim tetoviranim rukama. Dvije zmiје stisnuše blijedi tanki vrat. Svjetiljka prosu tuljac svjetlosti kroz maglu do njezine kovrčave kose. Iz mraka dotetura konjakom zajašen pijanac i uhvati se za barokni stup. Američki auto, dug tri metra kao gliser, skliznu niz cestu. "DAJ-DAM", vrištao je isprekidano neon na fasadi. Sat je fosforno svijetlio i pokazivao točno vrijeme. U samoposluživanju, ljudi bez lica žvakali su hladnu piletinu.

- Sjećaš li me se? - upita muškarac držeći djevojčinu glavu u svojim šakama. - Sjećaš li me se? - ponovi za sebe još jednom. Pijanac popravi baloner, poravna džep i odmakne se od njih. Dostojanstveno krene naprijed. Magla proguta njegovu nesigurnu figuru. Umjesto koraka čulo se štucanje.

Djevojka otvori oči i ugleda široko lice s ucrtanim borama, rastvorenih usana čiji zubi svjetlucaju dotaknuti sjajem mliječne žarulje.

Dva zmijska jezika s njegovih ruku dodirivahu joj obraze.

- Sjećam te se - izgovori djevojka prepoznavši u muškarčevom upaljenom pogledu raznobojne papirne vrpce, ruže od krepa, lutke od plastike, puške s krivo nasadenim nišanom, automobile na struju koji se sudaraju, zid smrti i drvene stube koje vode do njega, dječje vlakove u kojima mehanička djeca mašu mehaničkim roditeljima, a rošave i bubuljičave spodobе skupljaju žetone, namiguju joj nudeći besplatne vožnje i pristojno se useknjuju u maramice, a sve zbog zmiје koja počiva oko njezinih ramena kao kakav zaštitni znak. Godine je razmijenila kao novac, čula je kako pare klize u automat, komad po komad grgljaju, mladost se mijenja s mudrošću i iskustvom. Kako je jednostavno opet imati četrnaest godina i voljeti Tetoviranog kojemu je skoro zaboravila ime! A sad kroz maglu njegove ruke su je prijeteći obgrlile i šlageri s brenčavog zvučnika ponovno zacilikalі svoje tužne strofe.

Magla se još gušće stisne uz njihova uspravna tijela. Samoposluga se pomakne dva metra unatrag. Posjetioci izgubiše spol, zveket vilica koje putuju po zdjelama sa salatом zamre. Otvaranje piva jedva je čujno. Nitko ne pjeva. To nije krčma, a ni restoran.

- Tetovirani - prošapće djevojka.

Secesijski balkoni i izrezbareni klaviri zadrhtaše kao napravljeni od inja, odjednom tako krhki. Netko je ručetiinom slomio tipke, dodirom rasparao utrobu akustičnog jajeta. U daljini zažmirila je crvena žarulja. Pa zelena. Onda žuta. Prostačko šarenilo probijalo se kroz maglu. Zvijezde su popadale onako tople i sjajne u modrinu staklenog mora. Ponovno je prošao automobil okrznuvši ih farovima. Zar je moguće da ne bježim?, pomislila je djevojka.

- Nakon toliko godina - promrmlja Tetovirani - opet te vidim. Kakva smiješna slučajnost. U magli...

- U magli ... - ponovi ona.

Srebrne žice ispadoše iz sobaričinih ruku. Vrata se treskom otvoriše i pijesak počne kliziti po sobama. Papiga se smjesti na svijećnjaku.

Kakve joj to slike dolaze u misli dok stoji zarobljena tetoviranim rukama? Zmije puze po njoj, obavijaju se oko nogu, plaze po butinama, bockaju je jezikom. Čaše dopola napunjene vinom sudaraju se na plastičnom šanku. Lampe se pomalo ljuljaju, narod je tužan. To nije soba, a nije ni brod.

Žuti joj je ceduljicu gurnuo pod nos: "Ne Mogu doći. Čekaj me u Sedam Sutra." Lice mu je dugačko onoliko koliko je potrebno da raširiš prste i obuhvatiš oktavu. Ona je izašla i hodala po šljunku. Kamenčići su probadali meku, kožnu cipelu. Dodirivali je i rezali stopala. Kiša je počela padati, gusta, iscijeđena kiša. U daljini, otac je mahao kišobranom. Sobarica je provirivala iza njegovih leđa. Galebovi su raširili krila i poletjeli. Oboa je muklo zadrhtala u kapima kiše. Djevojka se sjetila razgolićenih prsa Tetoviranog. Nijema sirena plovila je po kosim, nepokretnim valovima, a mala ploča se okretala. Užasne rime pjevane kreštavim vokalom dodirivale su rubove tavanice i vraćale se u mučninu ukradenog, sramnog zagrljaja. Zatvarala je oči pred nevještom šarom na ramenu koja se pomicala. Nije htjela gledati tupu, izgrizenu olovku na stolu, istrpane listove, aluminijsku, izudaranu pepeljaru. Kao da se valja u blatu - miješale su se djetinja opojnost i urednička gadljivost, činovnici su trčali po klavijaturi ponavljajući skale do iznemoglosti, a tvrdoglavi dječak spuštao se po gelenderu. Plastične igračke i nezdrav ten sadržavali su onaj nestvarni ton koji ju je odbacivao daleko u atmosferu, iznad najviših oblaka, gdje su zvukovi zamirali najtužnijim basovima. Bila je voljena. To je bilo to. U stranu zemlju ušla je s poljupcem utetoviranim na licu. Carinici su se odmakli. Kontinent iza rampe privukla je k sebi. Otok je dodirnuo otok. Pradavni otac potres probudio se u podzemnim trezorima prirode i polako putovao na površinu. Čekala je da note rasparaju nebo, a kartonske kuće strave vatru iz svojih zgarišta na sve strane raznesu. Jer,

taj zagrljaj bio je opasan. Ona je to znala. Na jednoj strani otac je mahao kišobranom. Na drugoj joj je šljunak rezaao kožu, a kiša ispirala lice. Pa ipak, činilo joj se da te dvije glazbene fraze jedna drugoj ne smetaju, nadopunjuju se različitosti. Ali potres je već razarao unutarnje tkivo postanka. Tetovirani je otkinuo prsa od njezine naježene kože. Kroz kariranu plahtu dvije zmijske sise sise nježno obgrlile su je oko vrata.

- Ponovno griješim - izgovori djevojka naslanjajući glavu na mladićevo rame. - Magla je tako meka, kao zvuk, kao sjećanje. Sve se uspori i umekša kad postane prošlost.

- Nisi se promijenila - promrmlja Tetovirani. - Još uvijek u snovima... A znaš li?...

- Znam - pomisli djevojka. - Pričaj - zamoli ga.

- Postao sam menadžer jednog sastava. Poslije tebe, glazba mi je postala bliža... Poslije tebe, sve je bilo drugačije...

- Čini ti se - djevojka odmakne lice od Tetoviranog.

Plasť kiše, sličan isukanim noževima, zatitrao joj je pred očima. Kao nekad. Napukli kontrabasi zavrtiše se u okruglim rukama, vrane sletješe na topole. Tepisi s narodnim vezom zalelujaše na vjetru. Frizure dokonih dama zadrhtaše kao zdjelice s pudinom kad pseto repom dodirne stolić za serviranje. Pseto. Njezin Roni. Željan ustajalih stubišta i neotkrivenih mirisa. A i ona. Kako li je samo trčala Tetoviranom u dvočetvrtinskom taktu gazeći lokve, uvijek pomalo sa strahom, sa stankama, ali ipak, k njemu. Orgulje bi utihnule, a šavovi gotskih katedrala popucali. Odněkud plavo nebo i u njemu njegova izrezana figura. I kad bolje osluhne - tambura. Negdje iza. I sasvim falš.

- Mislío sam da ćeš pisati...

- Mislila sam da ćeš doći.

Pisma, jedva zalijepljena, raštrkanih slova, pritisnuta težinom tetovirane šake, nedovršениh riječi s pogrešnim zarecima i usklikima kao zastajkujuće odsvirana sonatina, izmucana, s nepodrežanim noktima koji udaraју po slonovoj kosti, sa zmijskim jezicima, Cis, Cis, zaboga. To bi bilo dopisivanje!

A opet, čekala je. Osluškiwala, motrila Ronija. Možda će nekakav neotkriveni miris doprijeti do napudrane njuške pa će zalajati onako iskonski, od repa. I zaletjeti se na vrata rastrgnuti neznanca. A ona će požuriti u krznеним papučama koje će joj spasti s nogu u hodniku. Od

žurbe. Od strasti. Otvoriti ih širom i ugledati Tetoviranog. Onakvog. U malo previše skaja i patent-zatvarača. Roni će isti trenutak prestati mutirati. Stubištem će raskošno odzvanjati Vau. Tetovirani će se sagnuti i prihvatiti je na leđa. Kroz zamrznuti grad nositi je nježno. Prstima joj zagrijavati stopala. I proći će kraj lunaparka bez žaljenja. Kraj škole također. Roni će stajati tamo daleko, iza baroka, gotike i secesije u perspektivi. Snijeg će padati polako i gusto i sve gušće. Komponirajući tišinu u čijoj će unutrašnjosti dva srca otkucavati različitim ritmovima. Pr-va, dru-ga, tre-ća, če-ta.

- Još malo pa te neću vidjeti... Kuće nestaju u magli...

- Pričaj glasnije... ne čujem te. - Djevojka ispruži ruke i dodirne usnice Tetoviranog. - Glasnije...

Dvije zmijske skliznuše niz njezine butine. Muškarac spusti glavu.

- Konačno smo sami - promrmlja djevojka. - Konačno nas nitko ne vidi. Poljubi me, poljubi me...

- Konačno se ne moraš stidjeti - promuklo prošapće Tetovirani.

- Nema svjedoka.

- Nije to... nije to... Poljubi me.

Ploča se počne okretati. Trideset tri okretaja, vitičaste zgrade, haljine u obliku vjenčane torte, na katove, uštirkane podsuknje posute brašnom i svila što šušti prelivena ukrasima od šlaga, a onda, odjednom, jedna raštimana violina, tako savršeno neuklopljena, sama za sebe, kao otisci svračjih nogu na snijegu, svugdje. Svugdje je prisutan taj zvuk.

Magla je puna vlažnih, otežalih nota. I pravog kitnjastog bola. Onog što počiva u spaljenim dnevnicima i zahodskim školjkama. Na dnu mora. Na rubu stvarnosti.

- Poljubi me.

- Mogao bih te zadaviti.

Nož u drvenom stolu. Spada li to u sjećanje? Mliječna svjetlost preplavi muškarčeve oči. Magla mu se zalijepi uz pogled. Zmije provire iz legla, sitne, tek izišle iz jajeta. Isprepletene kao pruće na košari. Kao ogovaranje. Tetovirani pogladi djevojčinu kosu. Opet klavir, legato...

- Krenimo - zamoli djevojka.

- Gdje? - usna mu je raskrvavljena plastičnom trzalicom. Ili je to otisak ruža.

- K meni.

Šutnja, glupava šutnja. Utihnuli su praporci. Tučnjava je prestala, automobili-igračke zaustavili se, boje se ugasile. Muk se u molbu pretvorio. Tetovirani stoji, šare na njemu miruju. Provincijski ponos, pomisli djevojka, sjećam se... Zloća joj ispuni njedra, crnilo se izlije po kajdanci, orkestar zastane.

- Zar me više ne voliš? Idemo ...

- Ne mogu - odgovori Tetovirani. - Dečki me čekaju. Zakasnio sam prilično...

- Nije važno... neka čekaju...

- Neću.

To je bilo to. Zato je glazba imala okus šampanjca - on ju je volio. Nekoć. Od sjećanja se može živjeti. Od kompozicija koje smo samo jednom čuli. Od snova nekad snivanih. To je bilo to.

S onu stranu magle budi se jedva čujan topot bubnjeva, žamor činela, ritam podijeljen na slogove, ne-ću, ne-ću, mreže se kidaju, ribe iskaču iz valova, otoci se lome kao biskviti, kopno se udaljava od kopna, dah od daha, usna od usne.

- Ne mogu.

Tetovirani povlači dodire, zmije putuju hipnotizirane zvukom frule, magla gusta, svežderačka, ruke mu guta, korak štiti i tijelo sve više skriva, povlači ga u diskretan hodnik zaborava, u sobu apsolutne tišine, u nesjećanje.

- Tetovirani!!! - viče djevojka.

Stanka.

- Tetoviraniiii!!!

Ništa. Nema odjeka. Samo magla i mrak. Mrak i magla. I krhka zmijska košuljica ostavljena u obliku violinskog ključa. Na dlanu.

Opet ispočetka... Piano.

BIJEG U ŠETNJU

Pobjegli su. Ona je gazila njegovim stopama uranjajući u blato koje je ulazilo u čizme mrtvaca. To su bile djedove čizme, onog djeda koji je umro ljuljajući se na stolici. Poslije je pokopan uz posebnu počast, ispaljeni su plotuni u nebo i održan dosadan, veličanstven govor. Stajala je u crnom, a proziran Ljubavnikov obraz provirivao je iza ramena kršnog Agentu u sivom odijelu, gotovo pretijesnom za svaki užurbani pokret.

Iz Kućerde su se iskrali kao skitnice, dok je Tjelohranitelj jeo šunku u vrtu, ispod žalosne vrbe. Grane su mu padale niz pleća i škakljale ga po vratu. U tišini jutra moglo se čuti silovito mljackanje jezika i desni. Unaokolo nije bilo kuća, sve je zjapilo okljaštreno i prazno, a po sredini uredne livade protezala se cesta, dovoljno široka za dva Mercedesa koji se mimoilaze. Iza garaže i ping-pong stola, ležaljke i sklopljenog suncobrana, iza ograde od željeza i kamena, kao slučajno, izrasla je šumica patuljastog drveća obraslog u podivljalu lozu. Šumica se naslanjala na brdo, a brdo je doticalo grad s druge strane. Ona je dobro zapamtila tlocrt svoje vlastite sudbine gledan kroz prozor helikoptera – ravni betonski krov na livadi s pripitomljenom travom, bez drača. Djed je mahao sve dok nisu sletjeli na zemlju. Pilot ju je primio u naručje i nosio do ograde, dodirnula je svježe obojene rešetke i crni trag ostao je na njezinu dlanu. Sjećala se da je zaplakala, djed ju je podigao i prenio preko šiljaka, kaputić joj se zaderao na rubu. Zaplakala je još jače. Tjelohranitelj nije postojao, a vrba je bila niska. I djed, nekako mlad.

Vukla se za Ljubavnikom, a blato joj je klizilo ususret. Suluda ljetna kiša nije se zaustavila sedam dana, sličila je na vojnike u stroju, ravan i dosadan korak, ujednačen i monoton zvuk, a dodir hladan. Iz Kućerde se nisu micali cijeli tjedan, Ljubavnik je hodao po sobama, a ona buljila kroz prozor, gledajući Tjelohranitelja koji kisne. Još uvijek se pomalo bojala njezina kostimirana majka, i otac, čovjek od vlasti. Očekivala je da bomba padne u zdjelu s juhom u nedjeljno prijepodne, ali ništa se nije događalo, čak ni izglednjela mačka nije prošla u blizini. Ali tišina koja je okruživala Kuću za odmor, mora priznati, zvučala je prijeteće.

Jutrom, Tjelohranitelj je vježbao svoje razbojničko-obrambene pokrete pred ogledalom u predsoblju i trčao oko kuće u odijelu, s kravatom oko vrata. Tijelo mu je naraslo, glava se smanjila, oči se uvukle u duplje, a čeljust se raširila. Sličio je na jedno od djece skriveno u zapuštenim dvorcima koja cijeli život provedu u istoj sobi, vezana uz stolac, ne razlikujući dadilje koje se mijenjaju. Didl-dadl pjesmica o vremenu koje ne prolazi, zaustavljenom u

majčinoj utrobi, o nepokretnoj slici stvarnosti, didl-dadl isti ton u njegovoj šupljoj, dresiranoj snazi. Odrastao je i naučio da poslušnost ne boli. Čak i u njegovom ograničenom svijetu Da je bilo vrednije od Ne.

Pobjegli su. Ona u djedovim čizmama, on u bijeloj košulji od seljačkog platna. Smiješno je tu šetnju nazvati bijegom, to uranjanje u blato, penjanje po uzbrdici, kratko uzdisanje, a ipak, to je bilo to, hodala je sama s Ljubavnikom, bez prisustva Prisutnosti, daleko od Kučerde, slobodna. Djed je bio mrtav. On, pred kojim su salutirali komandanti i vojskovođe, sazrijevao je između bitaka, u ratovima koji su se ponavljali kao godišnja doba – napokon, kad je dočeka mir, počeo je starjeti. Nije pamtila početak Mirnog Razdoblja okićen cvijećem i zastavama – njezino sjećanje počinjalo je u helikopteru iza pilotovih četvrtastih leđa. Negdje u to doba majka je stavila naočale na nos i obukla uski, ružni plavi kostim, a otac započeo karijeru njegujući izgled intelektualca koji u džepu, ispod rokovnika, skriva revolver.

Zapamtila je hodnike koji vijugaju kao zmiје po pustinjском pijesku, vrata presvučena kožom i spužvom, umiranje zvukova po sobama, zidove bez slika, kancelarijske mirise kroz koje je prolazila; znatiželja se opraštala u njezinim dječjim godinama. Djedova soba bila je najveća i sasvim prazna, a on je sjedio u naslonjaču, u staklenoj kocki, bojala se da se ne poreže na njegov dodir, tuđ i dalek. Čekala bi da završi s poslovima, kako je on nazivao vlastitu mrzovolju, i puštala ga na miru – on je telefonirao, pisao, gledao pred sebe, pritiskao dugmad. I majka bi ponekad ušla, smjerna kao opatica, zakopčana do guše, prošla bi kraj nje pomilovavši je, naslonila se na stol i zakašljala. Teška narukvica od srebra udarila bi o dasku i ona bi progovorila dubokim, muškim glasom. Zapisi, izvještaji sa sjednica, dokumenti, biografije – sve je to trebalo biti pregledano, ovjereno, proučeno prije onog zanosnog trenutka kad bi djed zapalio svoju cigaretu bez filtra, zaključao ladice i iznio je na leđima, piša lonca, iz sobe.

Kako je rasla, sloboda se smanjivala, helij je izlazio iz zračnog balona kojim je upravljala, a vidokrug se sužavao – činilo joj se da će se svaki čas sudariti s horizontom izraslim u zidove. Ispisali su je iz škole, satove baleta, klavira, izbacili iz tramvaja i žičara, prodavaonica i autobusa, s plesnjaka i iz kina. Preselili je u kuću okruženu drvećem i psima i dovukli četu učitelja. Hodala je između nepoznatih ljudi, ulazila u sobe ispunjene stvarima – izgledalo je kao da se nalazi na krijumčarskom brodu: sve je bilo prenatrpano cigaretama, pićem, kristalom, televizorima, cipelama, krznom. Nije se sjećala kako je uopće upoznala Ljubavnika u tom kontroliranom metežu. Je li bio prerušen u vodoinstalatera ili brijača i kako je ušao u labirint, nije znala. Samo se odjednom stvorio pred njom, različit, nestvaran,

izrastao iz zemlje, šutljiv. Zgrabila ga je mahnito i proždrljivo, poput gladne, izbezumljene kuje, izgrebla mu leđa noktima, otkrila mu svoj požudni zagrljaj, sirov kao jezerski vir. On nije bio iznenađen, prepustio se njezinim milovanjima, šaputanjima, krikovima, skoro s ravnodušnošću. Nije drhtao od strasti, nije se znojio od uzbuđenja pa je mislila da je podmetnut, da je Špijun, Agent, Detektiv, Uhoda ili Ulizica s Ambicijom. Kad bi joj se dah povratio, tražila je znakove koji će ga odati, kopala po džepovima htijući otkriti poruke i skrivene mikrofone, ali nalazila je samo papiriće sa stihovima: u potaji, on je, o užasa, pisao pjesme.

Nije nasjela na taj trik, i dalje je očekivala izdaju, ali vrijeme je prolazilo, a Ljubavnik ostajao isti, mlaka voda u zaklonu, bez vjetera i bez tajni. Njegovo rodoslovlje zadovoljilo je njezinu obitelj. Bio je unuk nekog uvaženog djeda i sin neke uspješne majke, imao je osobnog šofera i završenu privatnu školu. Smatrali su ga propalim čudom od djeteta, dvojnomo ličnošću, ali su ga prihvatili – ostao je u njezinoj sobi s dvostrukim vratima.

Djed je bio vrlo star i umirao je u Kućerdi za odmor: kao dobra unuka, ona je svake subote dolazila da ga posjeti, vozila se u crnom mercedesu okružena baršunom i poniznošću, držala je začuđujuće hrapavu Ljubavnikovu ruku u svom krilu. Vožnja ju je izluđivala, ispred i iza ljudi iz osiguranja lebdjeli su iznad ogromnih motora, izgledalo joj je kao da se nalazi u nijemom komediji, smijala se glupo i jedva dočekala da ugleda vrbu koja je porasla, Tjelohranitelja i hrpu betona s prozorima. Kućerda je postala utočište, sklonište od stvarnosti, djed je nabavio stolicu za ljuhanje i čizme pa je išao u ribolov na ograđeni dio rijeke – Čuvari preobučeni u drveće su ga pratili. On se raspametio sasvim, pobrkao ratove, činjenice, istine i laži: u svojoj sklerotičnoj brbljavosti postao je opasan za Budućnost. Čekali su da umre – noću bi dvorkinja ulazila u njegovu sobu i osluškivala. Disanje je upozoravalo na opasnost.

Ona i Ljubavnik proveli bi vikend s njim, sviđala im se probuđena ludost, brižljivost čuvana hrpom Ljudeskara koji su se motali po sobama. Samoća je bila sumnjiva i nije se trpjela, Čuvari su iskakali iz Ormara, Polica s Lažnim Knjigama, iz Sefova, bili su ugrađeni u Zidove i imali su Uši, skraćivali mu rečenice, mijenjali monologe, uspavljivali ga pilulama, a ipak, djed je izgovarao hrpu krnjih, odlomljenih misli – složen s malo truda i nešto vremena bio bi to zanimljiv mozaik. Opet je imao onaj blaženi izraz lica iz slavnih bitaka, izraz Zanesenog dostojanstva. Majka je također katkad dolazila, nastojeći izbjeći kćerku, trudila se da bude ljubazna, a uspijevalo joj je biti poslovna. Njezin je život prolazio u dobro čuvanim apartmanima, blindiranim automobilima, bila je ugrožena od straha i opasna.

Kiša je padala sedam dana nakon djedova sprovoda. Umro je u stolici za ljućanje, čitajući kriminalistički roman. Ljubavnik je ušao u sobu i ugledao bijelo skvrčeno tijelo kako se njiše. Odložio je poslužavnik s čajem i dodirnuo mrtvu, još toplu ruku. Svi su odahnuli kad su čuli za novost. Kućerda se počela prazniti. Svima, i Čuvarima, i Agentima, i Kuharima je dosadila ta izoliranost, bez prijama, proslava i događaja, tako daleko od svijeta. Otišli su autobusima, gledajući kroz velike prozore bez žaljenja. Beton je ostao usamljen. Ljubavnik je recitirao pjesme. Tjelohranitelj se šunja po kući sa sendvičem u rukama i izlazio na kišu, u osmatranje.

Njoj je pala luckasta ideja na pamet – pobjeći u šetnju. Obukla je djedove čizme i čekala da kiša prestane. Njezin život više nije bio vrijedan – majka je odustala od nje i Ljubavnika, oprostila im nezainteresiranost i pomanjkanje ambicija, ostavila im Tjelohranitelja za uspomenu i Kućerdu na korištenje. Na kraju krajeva, oni nisu znali ni jednu značajnu pojedinost o Prošlosti, novine su bile spaljene, knjige preuređene, a sjećanja varljiva. Nikomu nisu mogli poslužiti kao taoci – nisu imali informacija zbog kojih bi bili žrtvovani. U svojoj osamljenosti, ostali su zbrinuti.

I tako su pobjegli. U šetnju. Ona je gacala po blatu gledajući Ljubavnikova leđa. Pluća su joj se napunila zabranjenim zrakom, mirisom gljiva koje niču i lišća koje trune u zemlji, osjetila je kako je ptica u njoj raširila krila ispod rebara, lijevo krilo, i desno – gotovo ju je bolio taj iznenadno dopušteni zamah. Iz čizama se izlijevalo blato. –Čekaj, netko nas slijedi – rekla je Ljubavniku i zastala. Šuma je bila puna zvukova, priroda se oporavljala od voda koje su je isprale, a ona je prepoznala korake, meke, tihe, i zastala. Ljubavnik se okrenuo. Tjelohranitelj izašao iz žbuna, obliven znojem.

– Odgovoran sam za vas – promućao je. Odgovoran sam za vas – ponovio je. Izgovorio je to napamet, a ipak s toliko uložnog napora, da joj se sažalio. Više nije bio potreban, njihov nestanak bio bi i njegov, stajao je tamo preplašen i blatan. Prebrojila je sve što je skrivao u sivom odijelu: dva noža, dva pištolja, sredstvo za uspavljivanje, bokser, čak i britvu.

– Vratimo se – rekao je Ljubavnik. – Upravo sam napisao pjesmu. O vremenu koje ne prolazi.

Kućerda se vidjela s uzvisine. Ravan krov, santa odrezanog leda u travi. Didl-dadl kucalo je Tjelohraniteljevo srce, didl-dadl čulo se kako odzvanja u šumi.

O DOBROM DUHU ILI MJESEČEVA SONATA

Odnekuda: oči. Izlomile tamu i otvorile se naglo. Tu si, šapućem, tu si, moj dobri duše. Možda sam ga pozvala stavljajući iglu na gramofonsku ploču, hvatajući Mjesečevu sonatu, onaj početak dubok i okrugao, prostran kao nebo prepuno zvijezda koje gasnu, a onda, ipak ne, opet se pale i sjaje, i taman pomisliš sad će jurnuti plavilo-tamnilo da ih prekrije (okruglo plavilo-tamnilo što putuje kao po staklu), zvijezde se usitne u točke, ali kakve točke, u one koje trepere. Pričekam malo, a plavilo-tamnilo se povlači kao more, točke se sve više dodiruju u treperenju, dodiruju se i rastu: gledam u prošlost, konačno vidim prošlost, kao na dlanu, jer to nebo i mjesec i te zvijezde čija je slika, čiji je odraz doputovao do mene, to je davno prošlo vrijeme, nebo mojih šunkunšukundjedova, onih koji ga nisu vidjeli.

I duh je prošao kroz plavilo-tamnilo dok se igla vrtjela po okruglom, plastičnom mraku, upadala u kanale i dizala se, a svjetlost plinske peći bacala kapljice žutog (jesu li su to zvijezde?) na mrak koji se okretao, okretao, vođen mojom rukom, skraćujući stanke između početka i kraja sve više, i opet, i opet, puštajući da se Mjesečeva sonata ponavlja kao tiktakanje srca. Otvorio je oči naglo, tako da nisam ugledala dugačke trepavice koje spuštene padaju poput grana tužnih vrba i skrivaju mog dobrog duha pretvarajući ga u stvarno, ponekad u predmet sličan stolici ili u vrbu, kao što rekoh, ili u balon, olovku, pismo, već sve zajedno.

Došao je nenajavljen, psi nisu zalajali u zasjenjenim dvorištima, svjetlost nije obasjala stubište, zvonice je šutjelo. Plavilo-tamnilo razlijevalo se gutajući zvijezde i vraćalo ih natrag uzimajući od sebe, skupljajući se u klupko. Dva oka su zasjala kao dvije riječi utisnute u tišinu gluhonijemog, ja sam rukom dodirnula iglu (dijamant što svjetluca) i ona je zaderala plastični mrak, taj mrak što svojom istrošenošću pokazuje koliko ga volim. *Došao si*, rekla sam i zagledala se u oči s odbačenim trepavicama, s vrbijem kojim je prikrivao dolazak. Ne bih znala opisati te oči jer su bez oblika (ili ga ne primjećujem), a pune su koncentrirane svjetlosti (koja im je možda spalila oblik). A opet, ta svjetlost nije baterijska, reflektorska, isljednička, nije zaustavljena na licu žrtve ili zidu ili fotografiji, putuje kroz vrijeme rengenski prodirući kroz nabore stoljeća (kao u kazalištu, jedan zastor, pa drugi i treći, i svjetlost se pomalja – hvataš dvogled i tražiš glavnog glumca, i evo ga, udaljen je deset centimetara od tvog omeđenog pogleda), dodirnula se mojih trepavica, bez sumnje vrlo uobičajenih. *Došao si*, rekla sam, iako je sasvim sigurno da ništa izgovorila nisam, ali misao kojom sam ga prepoznala imala je rezak zvuk što odzvanja u nutrini tijela *došao si* omotan

baršunom (plavim) (tamnim), odbija se o zvijezde pa se čini da se čuje.

Dobri duh dolazi neredovito, iako ne i nenadano. Obično kada sam sama i kad samoća zna da će potrajati. Najradije dolazi noću ne želeći da ga uznemiruje zvonjava telefona ili posjet ljudskog bića. Čim začuje korake, on bježi ili se pretvara u vrbu, prozor, olovku. Osjeti li da će razgovor mene i nepoznatog (svi su tada nepoznati) biti kratak, osjeti li da tjeram suvišnog (svi su tad suvišni) najkraćim mogućim rečenicama i nagibom tijela koje se koči u blagom luku pokazujući vrata, duh pričekava onako pretvoren u vazru s cvijećem, a onda se vraća u svoje rasplinuto dvooko stanje. Međutim, ponekad se zabrljam ili me stvarnost zove stubištem: – Nosim pakete, dođi pomoći – a kako stanujem na četvrtom katu bez dizala, stvarnost u prizemlju stoji opterećena godinama i predrasudama o godinama (što znači dvostruko starija) i ja trčim tri po tri, pa i četiri stube (ja mlada!), i dok tako trčim, moj dobri duh zaklapa oči i utišava svjetlost polako iščezavajući.

Kada se vratim: soba je kao soba, plinska peć kao plinska peć, ploča kao ploča, ja sam kao ja u ogledalu, samo odsjaj, samo replika, odljevak nečega. Čega? Kao što duh nema tijela, tako i ja nemam tijelo pri našim tajnim sastancima, tijelo nestaje (prvo bestežinsko lebdi u plavilu-tamnili) (u baršunu), a onda, otkidajući se (od čega, ponovno), dijeli se na čašice (zglobne, pogodne za mlijeko), košice i pršljenove, vlati (kose i trava), pikule (očne, s mogućnošću okreta od 360 stupnjeva), usitnjava se u nevidljivo i, iza horizonta gdje počinje nevidljivo, opet se sklapam – kao u snu posjedujem tijelo koje se ne može dodirnuti (zaštićeno trepavicama od vrba). Ono što mislim postajem. Moj dobri duh prislanja se na kralježnicu (jer sam zamislila kralježnicu kao ostatak stuba) i mi putujemo kroz slike koje se događaju oko nas, vidimo ih i sebe u njima prepoznavamo. Kojeg li zadovoljstva u neprekidnom iščezavanju, saznam s duhom, što mi je zamijenio kičmu. Zlovolja je isplivala poput naftne mrlje na sredini rijeke (netko je izlio naftu, tresnuo vratima, razbio tanjur, lupio šakom po stolu – razlila se juha), ostao je trag gnjeva na površini, a ja sam zaključala vrata i sačekala trenutak tijelom naslonjena na modru ploču s bravom, uronila u sobu kao u bestežinski svijet mora, držeći zlatni ključić u ruci doplivala do crnila umotanog u šareno, istrгла plastične bregove iz šuštajućeg papira i, prije negoli sam umetnula rupicu na aluminijski štapić, već su zvijezde dolutale, već su bile bačene iz svojih crno-bijelih kućica, već su odletjele s klavijature u plavilo- tamnilo, već su ga pozvale (koga?) (duha?) da me učini dobrom i nestvarnom.

Došao si, došao si – odzvanja u nutrini tijela koje više nemam, iz ogledala nestao je moj lik (samo soba, plinska peć i ploča koja se vrti, ispod stola običan ključ), a mi smo negdje koje je

možda U, blizanci spojeni poljupcem i bez usana. Stvarnost ističe iz mog krvotoka (poput nafte), oslobađam se otrova i slika u pravilni izrezima savršene optike i letim s njim u prostor u čijim se rezonantnim šupljinama ne čuje kucanje prstom o vrata. U zagrljaju nakupljam se blagosti, tijelo koje nemam nadimlje se od uzdaha i, dok mi baršun dodiruje obraze koje sam izgubila, mislim o našim susretima koji su uvijek nalik nastavljanju putovanja, u kojoj je stvarnost (ona stvarnost) odbačena poput loše snimljena (režirana) materijala i umetnut je blank – dodani neispisani listovi bjeline koji polako plave, do najplavijeg, do naše zajedničke boje što guta nas i koju gutamo mi zajedno sa zvijezdama-skrivalicama, dodirujući nestalim rukama, obrub početka vječnosti obasjan mjesečinom.

ZOVEM SE JUDA

Raspadanje je počelo, čipke su istrunule u ormarima, kipovi izgubili stoljetna lica, okrnjenih nosova i otupjelih pogleda, sir je počeo sličiti na sapun, a dvorci na staje. Hodao je Juda, trljajući ruke, po ženinim sobama – vrijeme sivo, otrovno, ulazilo je između spojeva cigli i betona i kuće su se jecajući rušile. U spavaćoj sobi Juda je vrebao svoj trenutak, zaštićen zlom kao kakvim savršenim cjepivom. Juda Dobri, promijenjena prezimena, nekadašnji Švarc. Od židovstva je pobjegao trkom, bez prave potrebe, od straha da je rođen u krivoj zemlji, s nepodobnim precima kojima je povijest često zavrtala vratove. Žuta zvijezda nije kroz granje zasjala u njegovu pogledu, žuta zvijezda na rukavu bjegunca kojeg skriva tama nije davala odsjaj njegovu oku. Mogao je s istom količinom rezerviranosti biti na bilo kojoj strani. Dapače, zar ga nije uzbuđivala sirota Dana, knjižničarka, suhonjava i izmikana, ornament nekih bivših logora u njegovu prasjecanju. Da, on je uvijek bio s druge strane žice, tamo gdje je počinjala sloboda. Krivotvorena, lažno proglašena, izmišljena, ali kakva-takva, njegova, izabrana. Mijenjao je imena, prezimena, nacionalnosti i pripadnosti pa čak i žene. Jedino banke nije mijenjao. Ona krasna s gotskim slovima na pročelju, ili druga, kraj rijeke, u čijoj utrobi pastrve šutljivo plivaju. Često je prelazio granicu svoje zemlje. Prolazeći pored carinika osjećao je nedobivene šrapnele kako se miču u njegovoj stražnjici. Gdje je postojao zakon, postojao je i strah. Gdje nije bilo svjedoka, nije bilo ničega. Bez svjedoka surovost nema ime.

A Dana nije govorila ništa, ona ga je voljela poput psa. Ona je glačala, širkala, kuhala, dograđivala sobe, ateliere, terase, lođe. U njezinoj ružnoći Juda je pronašao tijelo i ona se ispunila zahvalnošću zbog tog otkrića; on ju je ni iz čega stvorio na sliku i priliku božju. Dotada je bila samo prljavi grumen suhe zemlje koji se raspada u tuđim prstima, koji ne posjeduje cjelinu. A kada je navukla crne čarape u sjeni spuštenih roleta i Judinih zacakljenih očiju, njezino šutljivo ja dobilo je oblik. U crnim čizmama zakoračila je u sreću.

Majčica je plakala u kutu: – Ah, taj te neće nikada ženiti, čuvaj se...– i zaključavala se u sobu. Juda je prolazio hodnicima, zloća je kuljala iz njega kao crnilo, a onda se nenadano povlačila – pred licem svjetlosti i njegovo je lice bilo svijetlo. Dana je čuvala kanarinca u krletki: on je čekao da crkne; u sobi je umirala majčica: on je čekao da umre; sestra je rastao trbuh: on je čekao da pobaci.

Ali, prije svega, bio je poštteni građanin u očima svojih susjeda i misli je svoje čuvao poput

dragulja. Zloća je uvijek tajanstvena, zloća se ne izdaje riječima. Ona se u riječima skriva, u njima se začinje i klija, u njima raste. Zloća bira pitome rečenice, nevine, gotovo nježne i u njima se ućahuri. Tek kad njezino vrijeme stigne, s riječi koprena pada, pretvara ih u parole, naredbe i proglose. Dodaje uskliknike, a slova narastu, baš kao i moć.

Dana ne razlikuje dobrotu od pakosti, ni lijepo od ružnog. Njezina je suština podčinjavanje, vjera u lasku, Juda joj je laskao, Juda joj je nosio naranče u bolnicu. – Kupio sam je za kilogram naranči –zadovoljno se nasmiješio u Daninoj kući. Rekao je to glasno, izuzetno vatreno, prelazeći prstom po tipkama klavira.– Dano, Dančice, past ćeš ti s grančice. Majčica je u najhladnijoj sobi šištavo disala, a on je snagom volje pokušavao utišati to staračko srce. Ne ubiti, a opet pritisnuti otklonac, to je bila njegova želja. Bez dokaza nema ni ubojice. Energijom zla gurnuti je niz stubu i onda skrušeno stajati nad rakom. Mržnja pati od teatralnosti, dobrota je jednostavna, čak dosadna. Juda je čekao vrijeme Škorpiona, vrijeme u kojem se rodio.

A ono je stizalo, prepoznavao ga je. Zima je nosila hladnoću, a hladnoća siromaštvo. Grad je navukao gubavost na lice, čađavi mraz pojeo ulice, buntovnici se pretvorili u pijance, a gostionice u ćumeze. Sve je propadalo, kao da iz prošlosti ništa sačuvano nije, kao da je prošlost jedna mutna, smrdljiva livada ispunjena mokraćom i kolibama. U galerije i muzeje potrpano je ono vrijedno – ali vraga, vrijednog više i nije bilo, vrijednom je lice nestalo ispod naslaga golubljih govana i pljuvačke, vrijedno je nestalo pod ravnodušjem.

To je čekao Juda: kao što ga je privlačio mršavi, izglednjeli Danin skelet, tako ga je ispunjala strašću i ova vladavina karijesa i karcinoma. Kojeg li užitka u zadahu truleži koje je doticalo obraze, koje li utjehe u sivilu. Juda Dobri sjedao je u auto i krijumčario. U propadanju uvijek nečeg nema i onda to čega nema treba otkriti i skupo prodati. Zar Dani nije otkrio tijelo, a uzeo stan i vrijeme? Poklonio zrno učtivosti (kilogram), a uzeo sve ostalo. Dana se posvađala s majčicom i sestrom i nastavila šutjeti. U šutnju klica mržnje je usađena, umjetno unešena. Juda joj poljupcem zapečatio izlaz: žena mu je noseća. Nosi dvoje blizanaca – Mržnju i Zlobu, a još ni ne zna. Pročitane knjige joj više vrata ne otvaraju: žuri se kući, k njemu, samoća ima obrise očišćena stana.

Dan se tanji, mrak raste. U mraku se hrabrost šćućurila, u zaklonu se skriva: tama ne imenuje izdajnike. Juda čeka, umjetnost čekanja je vrlina. Njegova skromnost je proračunato neumjerena. Ima izglačane košulje i nikada nije sumnjiv. Knjižničarka Dana ga čuva s požrtvovnošću osobe kojoj se samo jednom osmjehnula sreća i u toj je sreći, kao u kakvom začaranom ogledalu, ugledala svoje izmijenjeno lice. Ono koje nije poznavala, a on joj je

darovao. Nju je stvorio, a prije je nije bilo. To je dovoljno za beskrajnu i vječitu vjernost.

A Juda čeka, čeka da ponovno poljupcem dodirne ta beskrvna usta i otvori prolaz blizancima, toliko željenim dječacima koji će ponovno stvarati prošlost, neku drugu koju nije potrebno prekrajati jer je iznova stvorena i jer umjesto žute zvijezde skrivene u grmlju nosi prepoznatljiv otisak Judinih stisnutih usana na svom obrazu.

DNEVNIK O DRUGOM ŽIVOTU

Nedjelja

Odlučila sam zaokružiti dan. Olovkom prisjetiti se. Nečemu početak staviti, negdje porub nenadan prišiti – neka bude kraj! I tako dok mi ne dosadi. Parati i šivati, razne materijale slagati jedan do drugoga, gledati ih kako nehotice dobivaju oblik i gube ga. Pa se udaviti u cik-cak šavu, upasti u umor neprimjetno i krivo krenuti iglom: sasvim luđački iglu u venu zariti. A pritom sačuvati tijelo i krv ne zagaditi- nulta grupa mirno kola od mozga do srca i natrag.

Danas sam napokon nakon dugog “telefoniranja” konačno telefonirala. Tjedan-dva okrećem brojčanik u glavi 222-111 i osluškujem zvonjavu. Soba u kojoj telefon zvoni ili je mračna, ili svijetla. Kad je mračna soba zapravo ne postoji – to je prostor omeđen okruglom tminom i više sliča na ogromnu jamu koja stoji horizontalno pred mojim očima. Možda je bolje da to nazovem tunelom, jer tamo, pri dnu (u zavoju gdje očekujem željeznicu), obasjan posljednjim tragom svjetlosti koji se guši, jedan pisali stol presvučen furnirom zlokobno se ustobočio, osvijetljen plamićkom upaljene šibice. Na mahove. A telefon jedva da se i vidi, uho okruglo na postolju spava. I sve u tim brojevima 222-111 od čvrstog, crnog materijala napravljeno i ostarjelo nekako, a opet prijetnju u spiralnoj žici posjeduje i drvenim, uspravnim nogama koje se koče u tmini.

I ja ne zovem iz kukavičluka.

Kukavičluk raste.

Strah me jede.

Nitko se ne odaziva na telepatiju.

To moje misli uzaludno putuju.

Treba dignuti slušalicu i misli pretvoriti u rečenice.

Drugi dan dođe i sjaji se kao oprano staklo. Telefon je vrlo vjerojatno u kuhinji, sve je pod pravim kutom složeno. Tlocrt stana: sudoper, niski elementi, bijele pločice. Sve bijelo i pod i prozor i slušalica na zidu. A u kuhinji djeca i žene i punice i šogori i zetovi i svi očekuju cinn-cinn zvuk pa da polete rukama i zgrabe me za vrat i kažu: “Ne, njega nema, on vozi bicikl po nasipu, on spava, on je upravo izišao”, a ja neću te posrednike, te užasne prenositelje poruka, automatske telefonske sekretarice s magnetofonskim jezicima, neću, iz srama. A sram raste, baš kao i kukavičluk. Nadopunjuju se međusobno.

Jutros sam napokon nazvala nakon dva tjedna odugovlačenja. I dvije slike – crna i bijela – složile su se kao kockice u mozaiku. U bijeloj slici žena je podigla slušalicu i rekla da je on vani, a ako hoću, mogu mu ostaviti poruku ili nazvati na posao, taj i taj broj, od toliko i toliko sati. Identitet sam odala, obvezala se da hoću javiti se još danas i slično. S kojim sam užasom to izgovarala, a zvučalo je kao ljubaznost: “Hvala vam”, i tako dalje.

Onda sam nazvala njega naslonjena na pisaći stol bez sumnje pokriven furnirom. Zvuk zvonca zaječao je u tami, u tišini. Njegov glas izvirio je iz mraka, rečenice se loptasto zakotrljale, okrugle, oprezne, odabrane, u zgradama, nedovršene... Ja sam odgovarala u slogovima, da, ne, mož-da, po-ku-ša-ti, dva tjedna skupljanja hrabrosti pretvorilo se u veličanstven monolog šutnje. Nijedno pitanje nisam postavila. Čekala sam gotovo i ne slušajući (sve što sam čula na neki način sam znala – možda ipak postoji telepatija?), gledajući u mrak, očekujući završetak dogorijevanja šibice i oslobađajući zvuk prekinute linije, na čiju je bežičnu frekvenciju vjerojatno sjela nekakva tupoglava ptica i ljulja se.

Ponedjeljak

Oni koji se klanjaju, koji puze po svili i zidove nemaju, u papiru razvijeni, u prozirnem papiru čudesnom kao leptirova krila raširena ispod sunčeve svjetlosti, oni koji su ptičji pjev pretvorili u melodiju: sišli su bešumnim, sitnim, sapetim koracima u ciglom određen prostor i dodirnuti me perčinom umočenim u tuš, pretvorivši moje skupljene ruke u jedan od hijeroglifa. Molba je postala nerazumljiva, u simbolu, u znaku iskazana.

Ušli su unoseći istočnu svjetlost na dlanovima. Žbuka koja me skrivala odlomila se u prah, već u padu razasuta. Kazalište sjena postavilo je kulise od isprešanog suhog lišća i strop podiglo na mojim ramenima. Njima je dovoljno, oni nikad svoju krajnju visinu ne koriste, povezani sa zrakama iz majčine, zemljane utrobe koja ih licu svome okrenute drži. Čuva sinove i kćeri svoje kao svaka prava majka, a tajne polako otkriva.

Pognuto sam hodala po osvijetljenom carstvu što cigle zamijenilo je krhkošću osušenog bilja, odmjerenim korakom kojem vidljivost smanjuje slobodu, pa se korak troši i krati i u sjenu od koraka pretvara. Ugladenost lice mi je dobilo i prijaznost na njemu narasla, kao guba se po meni raširila. Osmijeh je ono što nemam, a što usnice mi je razvlačilo proglasom o potrebitosti smijeha. Jer čovjek se od životinje razlikuje po...

S prozirnošću zidova smanjila sam se, s vanjske strane i ja sam bila samo sjenka. Potajno

ruke sam svoje ponovno sklopila i molbu za Apsolutnom Srećom u molbu za Sobu zamijenila da vrate mi se omeđeni, odvojeni, zidani kvadrati nevidljivosti u kojem papir samo za pisanje, a ne i za prisluškivanje služi.

Jer što je Sreća prema Sobi!

I osmijeh skinula s lica čim zidovi su se vratili.

Utorak

Utorak. I ona je otputovala. Prvo došla, avionom izvan sebe (sa sobom ugrađenom u truplo, umjesto motora). Preplovila nebo hvatajući godine i mlađa sišla niz stube, utrpala se u autobus i doskakutala do moje zamrznute, pozdravne geste iza stakla.

Poljubac.

Poljubac.

Kako li je kod kuće? Je li se djevojčica promijenila? Obračun za struju? I život, općenito, kako je? Onoliko koliko stane između piste i kolodvora. Život? Koji život? Pa, moj i naravno!

Pitanja?

Pitanja?

A moj život u granicama normale. Eto, izišla sam i dočekala je, držim je za drhtav lakat, vučem platneni kovčeg, milo promatram konduktera. Obitelj uskrsla odjednom, pred očima mi poredana po visini, a ne po dobi, pa pričam po redu, od najnižeg, iz ravnine ga vadim i u prvi plan bacam, dok svi stoje mirno, kao na potrošenim fotografijama čekajući svoj opisni trenutak. Nekako ih moram sve spomenuti u zadanom vremenu od tri sata i trideset minuta, između dvaju putovanja.

Ništa i ni u čemu sam. I sada to rastvaram, rastežem, povećavam i trpam obitelj lijevu i desnu, od bake i druge bake, od djede i drugog djede sve do nepostojećeg budućeg djeteta koje bi se moglo dogoditi ako se sestrična nerotkinja namaže ljekovitim blatom.

On je obrijao brkove, ona je pustila kosu.

Djeca su narasla, ja sam oličila kuhinju. Toliko o meni. Eskimski bijelo.

Zapravo me ne sluša. Mi smo od iste vrste, samo povremeno drugim zaokupljeni, samo trenutačno prisebni, a inače svojim mislima zabavljeni.

Od iste sorte, da.

A ipak se ne prepoznajemo.

Za to treba vremena.

U tri sata i trideset minuta sabiti godine šutnje i srdačnih pozdrava.

Ne može to tako. Ja pričam, ona ne sluša. Ona priča, ja ne slušam.

Sve članove sam spomenula, kao na osmrtnicu ispisala, u kratke rečenice odjenula.

Obje smo gledale naprijed, ja vukla kofer, sati se potrošili. Jeftino. Kao da sam topli sok u vrućem danu popila.

Poljubac smo u posljednjoj minuti podijelile.

Poljubac tebi.

Poljubac meni.

Pozdravi sve.

Petak

Pišem puškom – kemijskom olovkom. Ružičaste boje s lančićem. Slova mi velika odjednom, valjda oblik nespretno ogromna slova stvara. Neprirodno je držim, a lijena sam potražiti drugu. Ležim na zelenom tapisonu, oslonjena na laktove. Sva vrata širom otvorena –nikoga nema.

Ružičasta puška po crtama kreće i klima se jadno. Kakav je to metalni vrh s glavom od suhe tinte – umjesto bajuneta?

- Netko zvoni.

Oružje skrivam.

Vrata otvaram. Glavna.

Nonšalantno.

Subota

Stakla sam oprala, bolnu proljetnu svjetlost u stan pustila. U laboratoriju slike s predstave razvila. Pušila ne uvlačeći i cio dan nešto sramežljivo očekivala.

Tijelo izgubila. Ili novo, ono zamišljeno, dobila. Ono u kojem u snu sanjam pa se krećem bez napetosti. I haljine široko padaju bez nabora i noge u papučama. I zahtjeva nigdje i pogleda nigdje, ni putovanja kroz razoreno korijenje živčanih cvjetova što kroz zastrašujući mir udova kao čirevi rastu. Ponekad gnoj probije, a ponekad sam sebe svojim otrovom osuši, izjede kiselinom. Rupa ostane, rupica.

Tijelo ne imati – to se u depresivnih osoba samo tjelovježbom postiže. Na trenutak. Vrlo kratko pa nevjerojatno izgleda da postoje sretnici koji drugačije svoju prirodu osjećaju. Upravlja ju njome ne znajući, bez napora koriste što evolucijom im je poklonjeno. Dodir dodirom liječe i poljubac poljupcem nadoknađuju i sreću biciklima dostižu, mičući pedale.

Sjećam se: čovjek iz albuma i ljetovanja.

Dodem dolje, na more, iziđem iz autobusa, a njega nema. Susjede prema meni hrle, dvije, tri, četiri, svake godine im iznova pamtim imena i lica. Opkoljavaju me, torbu iz ruke uzimaju, znoj s čela brišu i već tada odnekud gumicu vade, iz džepa spremljenu izvlače i kosu mokru u rep vežu.

Drugačije bi one da sam njihova, ali nisam. Na nulericu ili sasvim kratko, onako bez šišaka i iza uha. Stavljaju ukosnice da se čelo osunča i preplane. Gledaju me nezadovoljno. Iz mene smrdljivi kontinentalni zadah, benzin pomiješan s pirjanim lukom, izlazi.

On leži, kažu. Bolestan je. Upute mi daju, o ponašanju, o osmijehu, kućni red i mir spominju. Ovdje su drugačiji zakoni nego kod vas gore – tu se spava popodne.

A ja, doista, kao da sam s drugoga planeta pala – sve tijesno što mi nude. Zabrane se nagomilale, duga kosa neprilična, bijela haljina s prugom i točkama još nije u modu stigla i ne smije se nositi ovdje. Neke granice ipak postoje... I kupaće gaćice previše izrezane na bokovima. Dat će mi druge, Marinine.

Ulazim u kuću, žene za mnom pipkavim koracima, kao hobotnice, po sobama se razilaze.

U najtamnijoj sobi on leži, tijelo utezima u plahte uronilo, bijelo tijelo u mokrim plahtama. Ne spava. Nesanica mu snove pojela. Zuri u me staklenim pogledom – narasla sam iz

njegovog letećeg pokreta dok kosti su mu još šuplje odzvanjale. Sad ispunjen je betonom, a ja sam kržljava vlat što kroz pukotinu se probila do svjetlosti.

Mašem krhkim rukama i smijem se naučenim osmijehom i milujem ga pokretom kojim se bolesnici miluju, pokretom koji je spreman da uzmakne i na nevidljivi drhtaj. Tijela. O tijelu govorim. A on kao spomenik smrti. Soba-grobnica sunce progutala.

Zajužilo. More se nabralo i zamutilo, baš strašno.

A vani?

Vani, kad razmislim, ne postoji.

Petak

Ono od čega sam pobjeći željela sad se otvara. Kao vrata polako gurnuta skanjivim udarcem. I sve se pomaklo, u stranu, doživljaji se poput nijemih slika sklonili, i ja hoću, hoću sjetiti se o čemu sam mislila danas, a to nešto, ta misao se u sliku pretvara i čim je dohvatim, ona već gurnuta biva istim onim neodlučnim, ali izvedenim udarcem. Pa hodam, hodam pokraj sebe, uporno.

Zdenkin poziv.

Mirjanin poziv.

(nada u bolje sutra)

Ivanin dolazak (tu se

dan prvi put lomi)

kao kockica čokolade

progutana, rastapa se

i nestaje.

Zdravkov poziv, drugi

komadić dana, ne kao

čokolada, već kao

četverokut stakla.

Šivanje na mašini,

uvlačenje gumice u

gaće, čuvanje krpa

opet da ne postanu krpe,

u haljine se

pretvaraju
jer sve relativno je
sasvim

Trebam prepisati.
Nazvati jednom.
Pomislila na:
Anju čistunicu,
onu što spere svaki
dodir sa sebe
na otok i na
otoku ludnicu
(gdje bi drugdje
i bila)
na njega kojeg deset
godina nisam
vidjela (kosa
mu narasla do leđnih
lopatica) i
upravo sam
okrenula pješčani
sat i
pričekat ću
jedno desetljeće
iznova.
Dijete je palo. Drugo
dijete je otrčalo.
Otac je čekao.
Dijete je lizalo
sladoled,
a masnice su iskočile.
Onda
je progutalo bombon
i gotovo se zadavilo.
Majčine noge su
klecale

pa je sjela.
Drugo se dijete igralo.
Sve je bilo sređeno,
bombon je ispao
naglavačke u travu.
Nemir se smirivao.
Mama je primijetila
da je na rođendanu.
Tortu žutu na
tanjurićima. I mace.

I stol i gospođe i
djecu (drugu
i njezinu). Odjednom
su sve oštija
bila što se strah
smanjivao više.
Kad je napokon
prestala
drhtati, vidjela je
gospođina muža
kako popravlja auto
u dvorištu
(Ništa se dogodilo nije, crn od nafte.
sjećanje u
razmaknutim slikama
gurnuto
nevoljko, ali snažno
ništa ništa,
svi zaspali su napokon
sredinom treba krenuti
nečujnim tepihom
koračati,
impregniranih tragova
koji ne ostaju
zabilježeni

između sna i jave.)

Srijeda

Već dugo nisam pisala. Zaobilazila teku. NEĆU SE VRATITI, NEĆU SE NAĆI, NEĆU SE OPISATI.

U TEKU. NEĆU. U TEKU.

U svemu prepoznajem sudbine znak. Kemijska je prestala pisati zato jer je GLUPO NEPOTREBNO NIKAMO NE VODI

a onda je sasvim iznenada opet raspisala i to je bio znak da treba probati ponovno.

S mene su misli skliznule kao halje. Mekano, bez zvuka. A gotovo da su me bole slikovitošću, vadeći noževe i bojeći obojenost. Kako su samo zamahivale svojom podsvjesnom simbolikom umetnutom u "prizore". I baš kad sam odlučila uzeti ih, opisati ih, kad sam konačno posegnula za njima nudeći im ograničenost umišljaja i jezika, one su nestale. U bijela, nezapočeta platna se pretvorile, u bijeli papir, u listove bilježnica bez crta. I kemijska olovka prestala je pisati. Zauvijek.

(OSVIJETLJENA ŽUTOZELENKASTIM PROROČANSKIM PREDVEČERJEM.)

Subota

Ništa nije zauvijek. Dva je dana trajala igra rastanka. Opet tražim uskrснуće doživljenog, igranje svjetlosti i sjenke. Dva dana sam odustajala od zapisivanja na vratima Sobe. Sobe. Ili mi se čini. Pa to su prošla dva tjedna i dva dana. Navlas ista. U kojima sam odgurivala pogled od stola, papira i slova. Nemoć se mjeri tjednima, moć sekundama.

Moć. Što je moć?

Očistiti mrlju na cipeli.

Popraviti kosu, raščešljati je.

Dijete poljubiti, sendvič u ruke mu ugurati...

Napisati pismo, radio upaliti.

Pojesti nešto, nasmiješiti se.

Osmijeh zadržati. Prirodno.

Ništa od toga ne primijetiti.

Snaga. Gdje počiva snaga? U kojem kutku napuštenog tijela, ispuhanog u mokrim plahtama, u vrelom popodnevju dvadesetak godina kasnije. Samo sam prividno ustala i jurim za djevojčicom. Ljubav uvijek, na sreću, sjaj posjeduje. Tim sjajem prikriveno je to mrtvo tijelo, ušutkana je bolećivost. Ne treba predugo u ružne slike gledati, vraćaju se u budućnosti se prepoznaju. Optika užasa svoje negative kroz stoljeća čuva. Djetinje doba ne voli nemoć. Tijelo slomljeno u ništavilo nepokretnosti bačeno.

Sažaljenje i ljubav zamijene mjesta.

Nitko ne voli nemoćne.

Moć je važna.

Ona koja čuva osmijeh, iz nade klija i u njoj se obnavlja.

Prirodno. U ciklusu. Baš kao i vječnost.

Utorak

Žensko biti, a spola ne imati. Različitost nenamjerno uzgajati. Kao egzotičnu kulturu koja može i ne mora uspjeti. Sjeme rasuti ili ga zatrti istom snagom.

Iz Sobe kad iziđem vanjske oblike dobivam. Gradski izlozi moju izlomljenu figuru raznose – kome li sada pripadam? Varijacije hoda, od užurbano-nelagodnog, ležerno-neurednog i namjerno-samouvjerenog ponavljaju se i izmjenjuju. Visina koju dostižem oscilira u rasponu od pet centimetara. Visok i nizak vodostaj. Ponekad potok, ponekad rijeka, ponekad mulj. Ponekad žena, ponekad muškarac, ponekad dijete, rekla bih.

Ako bih išta rekla.

Ponekad crno, ponekad bijelo, ponekad žuto ili crveno.

Ponekad zemunica, ponekad gondola, ponekad neboder.

Ako bih išta rekla.

Ako bih ponekad otvorila usta. Jedva ili jako.

Subota

Konverzacija je po mojem mišljenju konzervacija. Konverzirajući, ja se konzerviram. Za budućnost. Kako sam pomalo tupa i nekoncentrirana, konverziram sama sa sobom. Najlakše je tako. Ponekad konverzirajući konzerviram i neki svoj organ. Recimo, srce sam u nekoliko navrata konzervirala zajedno s prijateljskim rečenicama u prozirne staklene tegle. Neka mi se nađe za transplantaciju. Neka me nježnost obavije kad mraz zaledi ključ u vratima.

Doći će zima.

Nikada zime nisu bile tako strašne.

Energetika se ne može konzervirati.

O njoj se može konverzirati.

I to je nešto. Bla-bla-bla širi energiju bla-bla-bla. Bla-bla-bla je jedna od najjačih energija, ali ne zagrijava. Ponekad, indirektno, ponekog. Indirektno, indikativno i individualno.

(Danas sam čitala novine. Zar se ne vidi?)

Petak

Neki se dijele na muške i ženske. Neki na one koji dobivaju ili gube. Potom na one koji prividno dobivaju i prividno gube. Tu sam podjelu upravo učinila s obzirom na paralele i meridijane.

Čovjek je sišao niz stepenice. U elipsi, blago, stigao do ureda u kojem ne poznaje portira. Pokucao na vrata, pričekao. Krivo vrijeme, doista, unutra je sastanak. Drugi je čovjek nakon desetak minuta izišao. Dodirivao i gurao reverom prvog čovjeka. Ovaj je uzmicao krateći rečenice. Bezobrazluk se u hodniku sve više širio. Bicepse jačao, jezik razmahao. Neodgoj i vlast pomiješao, psovku u diktat pretvorio. Prvi čovjek leđima okrenut, na ulicu izišao. Pa opet, u elipsi, blago, kući stigao.

Utjehu u obitelji potražio. Ako ima sebe u njoj. Ako mu je izvorište bila onda dok se rađao. Nastajao sobom samim, a njome ozračen bio.

(Rotirajući bezdan mi se u snove upleo. Mozak na naslagama crijeva liči – e sad se to razlaže i rasteže i dojmove prima dok kožica može izdržati i dok se elastičnost ne prekine. A to traje i ne izgleda bolno. Gomilaju se slike, jedna na drugu se slažu. Zaborav u istom ritmu svoju

rampu otvara i zatvara, skladište puni.

I onda, gle, u snovima svoju riznicu otvara. Veličanstveni Arheolog Pakla remek-djela i unikate na vidjelo iznosi. Koliko skrivenog užasa na nevidljivom filmu zauvijek je sačuvano. Kako li se samo prožimaju stilovi i razdoblja, jedno iz drugog izvire.

Podsvijest je poput svemira, u njoj mjesta ima, njezin je prostor neomeđen.

Više ne znam što je strašnije: buđenje ili san.)

Utorak

Ponekad zaželim da svaki osjećaj koji se javi kao skicu prilijepim preda se. Kroki, dah, trenutak.

Uđem, siđem niz stepenice. Nje nema, zato sam i ušla. Ništa posebno, ostavim pisma na stolu. Prođem hodnikom, golublja krila rasuta leže, izvana treperenjem donesena. Sve napuklo, strop, pod, vrata, stolac. Ništa cijelo, već otkrhnuto, okrnuto. Gledam, tražim. Ništa. Vrata od nezaključane sobe otvaram tek tako, bez razloga. Slike mrtve na mrtvim zidovima, moljci, DDT prašak u kutu. Gluho. Zavjesa izbušena rupama, najlonke u vrećici. Staklo zalijepljeno selotejpom. Netko je mlad posljednji tu stanovao, kaseta na stolu.

Okrenem se pa opet u hodnik. Pera podrhtavaju, balkonska vrata su otvorena, konzerve s cvijećem ukrašene ptičjim izmetom, metla bez drške, spaljena kanta, željezna lopatica izjedena rdjom. Sekunda, a opet sve popisano u mojoj glavi, nešto kao inventura, i krpe strašne, raspadnute vise.

Koji vrag me tjera u kuhinju, ne znam. U kuhinji prazan, otvoren frižider i kao takav simbol razorenih brakova, nesložnih obitelji, nesigurne budućnosti i neimaštine. Nema tužnije slike od upaljene lampice koja obasjava bijele pretince i u kutu, paradajz kraj kojeg leži prepolovljena glavica luka. Kad frižider je prazan, u kući zacijelo nečeg nema: ili novaca, ili vremena, ili ljubavi.

Stolica za ljuljanje, iza nje ostava. Stolica je još jedini živi predmet, možda zbog oblika koji se i na najmanji drhtaj zaljulja. Iz svega ostalog vene su počupane, električne žice izvađene. Madraci prislonjeni uz zidove, linoleum izgrižen.

Nitko tu više neće doći osim nje.
Ni prespavati u gostinjskoj sobi.
Hodam kao duh, tu se ne živi ali i ne umire.
Pisma ostavljena na stolu leže.
Moram izići van. Umorna sam.
Vratiti se u prijašnje stanje što skorije.
U što?
Koga ili čega?

Srijeda

Onima koji nisu došli, ni pozvonili, riječju pokazali, pogledom izrekli, samo pomislili, daleko tamo ili blizu, pomislili samo, njima poljubac šaljem. Isti takav, nematerijalan. Ni usne mi nije oblikovao, ni mišićje zgrčio.

Cio jedan svijet u rezervatu. Nemoć im krvotok razara. Je li to opća depresija? Voljela bih da je uopćeno, jer uopćeno nikada nije čudno. Čak ni kad je sasvim suludo.

On planet je cijeli na bolnicu sveo. Na doručak, ručak i šetnju. Večeru preskače, noć probdiye, iz navike. I misao ne razvije do kraja, tabletama je smiruje prije nego počinje drhtati. Ne želi više obavijati se mokrim, znojnim pokrivačima. Suh je sav. Ne, to nije jeza. Jednostavno, suh.

Oko mene Soba. Djevojčica uđe na koturaljkama i osmijeh mi nacрта na licu. Kad voliš, neki izlaz postoji.

Lako je dok se može po slovima lupati. Imati i nemati na papiru. Bolovati u dugim rečenicama, u kratkim bunilo potražiti. U samoću kroz kaskade stihova do početka pjesme doći, negdje stići. Fino tkanje od suza istkati. Prozračnim krhkim velom oči prekriti. Mekocrtač između stvarnosti i fokusa ubaciti. Glicerinom po staklu razmazati, malo se odmaknuti.

On to sve ne može. Tamo daleko. Otisnuo se od obale. Mehanika tijela na razdoblje života ga podsjeća. Između bolničkih zidova sunce teško prodire. Otud bljedilo. Vrijeme je tintu izgrizlo, puteve pojelo. Samo misli šalje. Rijetko. A ja poljupcima uzvraćam, istim takvim bez snage. Trebala bih napisati pismo. Hoće li budućnost oprostiti ono što učinila nisam? Hoće li

neučinjeno plodove donijeti? Što će narasti na zapuštenoj livadi: žito ili drvo?

Nedjelja

Ako bih te htjela izvući, opet nanovo

izvaditi, oživiti, prepoznati u blagom koraku kroz Ilicu, onom sanjanom trenu u
blagoslovljenoj slici, ti, voljen oduvijek, zauvijek, u druge usut, u drugima rođen, ti sam
raspolučen, rasut, razmimoiden do neprepoznavanja, a opet od identičnog koraka koji
Ilicom, Masarykovom, Preradovićevom poput kiše odzvanja

(ili kukuruze koja se kotrlja po suhom pločniku)

ako odem, gdje ću te prepoznati?

Nositi te sobom, na leđima, kao što se nose djeca,

sjedit ćeš na mom ramenu u pticu duga vrata pretvoren,

uz uzdah naslonjen što kovitla se iz utrobe

poslan, penje se do uzglavlja,

ne napuštaj me tako često, želju ojačaj,

neću slučajnosti, okvire nepouzdatih susreta i kratkotrajnog odbljeska:

učinilo mi se da sam te vidjela u staklu

knjižarskog izloga.

Ako bih opet, a izvjesno je da bih, zalutala tamo

gdje postojiš trajnije,

visećim mostom stigla do tebe u jednog pretvoreno,

uzorak sam sebi dovoljan, od kojeg počinje

slovo prvo,

ako bih te samo jednog našla,

što bih učinila s

raznorodnošću?

Ti kojeg imam u nijansama, u zaboravljenim dojučerašnjim prostorima, onima što bridove su
izgubili pretvoreni u prošlost, u bijaše, ti kojeg prepoznajem u okvirima rastvorenih prozora,
pusti da te opisujem i budi blizu zauvijek.

Kad iščezneš, ja se ne sastojim.

Početak svemira i bića.

Zatomljivanim dodirrom dodirnula bih profil sjevremenosti.

Ako mi dopustiš.

Poljupcem revolucije počinju.

Posljednji dan

u kojem stranice ne ostaju, iscrpljene bjelinu gube. Ukradeno im je djevičanstvo, vrtoglavim stubama ne spuštam se više u dubine. Mama, više dječak odnjegovan u zagrljaju. Poljupci mu na licu otisnuti leže. Nas troje, djevojčica, dječak i ja u istom krevetu sanjamo. Kako se samo strastveno prevrćem između dviju nježnih obala. Pravu dimenziju straha tek njihovim postojanjem otkrivam. Lomljivost kosti, opasnost virusa, ćudljivost i nesigurnost pravila, dvoičnost istine, sve, sve bih htjela u jednu zdjelu uliti i njihovim smijehom začiniti, neka probavljivije bude. Veselje im za kasnije ucijepiti. Vedrinu u tkivo unijeti. Kad vremena nezaštićena dođu da iz sebe zlatnu nit ispredu i za nju se uhvate čvrsto.

Dva mjeseca je prošlo otkako vodim dnevnik. Ništa se nije pomaklo, odlomilo, promijenilo. Muk se pojačao jedino. Da, tišina je narasla, preplavljuje me. Činjenice kao činjenice, sve su na broju, neizmijenjene. Dok izlazim iz gustiša riječi, vijugavo skliska, opasna stvarnost, kao bačen nož u polju, sunčevu svjetlost lomi. Je li netko ubijen noćas ili ga je seljak jednostavno izgubio? Hoće li sutra ili već danas zbog velike svjetlosti požar nastati? Hoće li se snaga razjariti? Gdje me zove dječak? On stoji na rubu idilične slike, a ja se vraćam iz ništavila.

Nježnosti, kako ti je ime?

Ako ruke pružimo

i dodirnemo se, možda nastat će čarolija.

Zatvaram oči i zamišljam.

OTVORENO PISMO

Prvo što je ugledao bankovni činovnik Micić kad je raširio novine na stolu i nataknuo naočale na nos bilo je "Otvoreno pismo bankovnom činovniku Miciću". Stresao se od užasa i jauknuo. Na trenutak je zatvorio oči, nadajući se da sanja. Nedjelja je tako bezazlen dan, ručak, šetnja, televizija, zar ne? Otvorio je oči i pogledao ponovno. Doista, pisalo je. Ne pisalo, vrištalo. Uokvireno crnim isprekidanim crtama, na jedan, dva, tri, četiri, na petoj stranici u nakladi koja je svakim danom sve veća. Micić je problijedio i dohvatio šalicu ohlađene kave. Stotine i stotine ljudi će saznati za njega, anonimnog, povučenog, mirnog službenika. Tko mu to piše? Pogledao je potpis, inicijali R. R. Nije poznavao ni jednog erovca. Zapravo, vrlo je malo ljudi poznavao. Zadovoljio se ogromnom slikom raznih lica koja prolaze iza šaltera i pružaju mu ruke s papirima. To mu je bilo dostatno, volio se vratiti u stan gdje ga je čekala jedino Micićka. Sin je odslužio vojsku, zaposlio se i otišao. Laknulo mu je kad je za njim zatvorio vrata.

Bio je sretan, plaća mu je baš počela rasti, žena se bavila makrameom, dobio je unuka, čak si je priuštio i TV u boji. Nekako, sve je krenulo. I sada, odjednom, to pismo. Vratio je kavu na tanjurić ne srknuvši je i počeo čitati. (Golubice bijela, što si nevesela?) Tranzistor je svirao i brbljao. Jutarnji program. (Tri noći već su prošle otkad te čekam ja.) Jutarnji program za nedužne. Pročitao je prvu rečenicu. BANKOVNI ČINOVNIK JE TIPIČNA POJAVA NAŠEG DRUŠTVA PROTIV KOJE SE MORAMO BORITI. KAKO?

Prepao se. Neće dalje čitati. Sačekat će Micićku. Tko zna što piše u drugom redu? Ona je snažnija osoba. Čak i fizički. Nikad ne plače. Zaškiljio je. Onda ipak, kroz trepavice: NE UPIRANJEM PRSTOM, NE PROZIVANJEM, VEĆ PREODGAJANJEM. JER NE ZABORAVIMO, NIKAD NIJE KASNO. ZAR NE, MICIĆU? GOVORIM TI KAO PRIJATELJ. GRIJEŠIO SI, GRIJEŠIO, ALI VIŠE NEĆEŠ. (Prognoza vremena za sutra: hladnije.) SVE POČINJE U DJETINJSTVU, PA I TVOJ RAZVOJ. UTOPLJEN U MASU DJECE, NESKLON ISTICANJU, ČEKAO SI DA PROŽIVIŠ ŽIVOT DALEKO OD SUDJELOVANJA U NJEMU. U DJEČJEM VRTIĆU UZIMAO SI ONO ŠTO SU TI DALI, NIKAD NE BI ISTRAŽIVAO, POKAZIVAO INTERES ZA OKOLINU. PAMTIŠ LI IMENA TETA I NJIHOVE TOPLE RUKE? Uh, zaboravio je. Zar je to važno? Bile su debele, šopale ga knedlama. ŠTO TI JE BILO DANO? ZABORAVIO SI. KAKO SI POSTAO BANKOVNI ČINOVNIK? ŠKOLOVANJEM U OBIJELJENIM I SVIJETLIM RAZREDIMA. KAKO NISI DOBIO POLIO ILI BOGINJE? CIJEPLJENJEM. TKO JE TO UČINIO? LIJEČNIK. SJEĆAŠ LI SE? Naravno, nije se sjećao uboda, ali, oh, da, čekaonica

u kojima se čeka, čeka, čeka. Zar su mu otkrili misli? Pobunjeničke misli koje je taložio u sebi gradeći zamak u koji bi bježao zaključavši vrata. – Radim – bio je samo izgovor za sanjarenje. Uživao je u tom kratkom, očuvanom (Micićka na straži) njegovom vremenu. Kako je bezobziran u hrabrosti – vidio se kako izlazi iz reda pred mesnicom, okrećući leđa utučenoj masi od gline, baca kosti u mesarovo krvavo lice, urla autoritativno i sabrano, iz gnjilih ovaca širi se smrdljiv zadah, on okreće svoj prazan trbuh i izlazi van. Sav od čelika. (Od vas nijedna bludna ni čedna.) ZABORAVIO SI NA ZAHVALNOST. MISLIŠ, NORMALNO JE RADITI, IMATI, NE BRINUTI SE. A LJUBAV? PITAM ZA LJUBAV? NIJE SVE U MATERIJALNIM DOBRIMA. JESI LI VOLIO SVE OVO VRIJEME? Naravno da je volio, Micićku, i sina, i unuka, i snahu. Volio je, to se može potvrditi. Ima dokaze. Neka ih pitaju. Volio je klupu u parku dok je nisu zamijenili, i kavanu dok je nisu preuredili, i ulice dok nisu počele zaudarati kao klozeti. Volio je. Zar ga optužuje za neljubav neki R. R., a to čita stotine i stotine ljudi u nakladi koja je svakim danom sve veća? Dohvatio je šalicu ohlađene kave i srknuo. Kakva aroma! I to je grijeh, pomislio je. Ne piše, ali i to mu predbacuje, zna on čitati između redova! A tko je prenio kesten iz šume i zasadio ga ispred kuće, tko ga je okopavao, zalijevao vodom i gnojio kao budala? On osobno, bankovni službenik Micić.

UVIJEK SI MISLIO SAMO NA SVOJE DOBRO, ZAObići, SPOREDNI M PUTEM STIĆi NA CILJ. BEZ BORBE. POKORAN KAO PAS.

Što se to događa? Zar mu nisu rekli: zašuti, začepi, zaveži? Kad su bili jako ljubazni, odjeveni u praznična odijela, rekli bi: “Zadržite to za sebe, mi smo tu da mislimo”, ili nešto slično. Nije ih pitao za inicijale, možda R. R., P.P. ili X.X., prvo su se zvali očevi, pa gazde, profesori, šefovi, savjetnici, ministri, referenti. Mijenjali su profesije, bilo je tu i trgovaca, carinika, policajaca, inspektora, konduktera, ah, svakojakog diktatorskog življa. Bacali bi mu snijeg u usta čim bi ih otvorio, a onda, nakon tog nevidljivog šakanja koje nije ostavljalo masnice, njegovali ga frazama i šapirografiranom nježnošću. Čovjek je čovjeku čovjek. Na kraju mu je dosadilo uvijek biti kriv zbog toga što mu je majka umrla u staračkom domu ili što je sin mokrio u krevet kad mu je bilo devet, pa je jednog dana odlučio ne biti kriv. Nisam kriv, nisam kriv, vikao je cijelo jutro dok je trajao televizijski program i tako se novootkrivena misao miješala s vodostajem rijeka, zvukom frulice i dječjim pitalicama na prvom programu. Micićka ga je gledala iznenađeno i svako malo pojačavala ton da oni ispod, oni pokraj i oni iznad ne čuju tu kratku, opasnu i nekako nestvarnu rečenicu.

Teško je opisati izgled bankovnog činovnika Micića, toliko je prosječan. On je bio svjestan svoga običnog izgleda, okrugle glave, sitnih očiju neodređene boje, s malo kose i

podbratkom. Ali je poslije "nisam kriv", uočio promjenu – krasio ga je podsmješljiv, jedva vidljiv zarez usana. (Jeste li prijavili svoj novi televizor? Ako niste, možete to učiniti na adresu...)

Micić je srknuo kavu i zamislio se. Jeza koja ga je pošakljala po rebrima, potom stisnula srce kao jaje i zatvorila oči takvom silinom da mu se zacrvenilo u glavi, pomalo je minula. Zar su u ostarjelom činovniku prepoznali buntovnika koji okreće broj tržišne inspekcije zbog zakidanja na vagi ili se upisuje u knjigu žalbi u jeftinim krčmama ili piše pisma pod pseudonimom za rubriku "Čitatelji otvoreno"? Ne, nije moguće. (Ti si onaj pravi nemir.) Ne može više misliti. Nisam kriv! Promijenio je stanicu na tranzistoru. MISLIM DA TREBA KONAČNO RASKRSTITI S MICIĆIMA, DA TREBA PROGOVORITI O NJIHOVOJ NEZAINTERESIRANOSTI I SITNOPOSJEDNIČKOM MENTALITETU. PROZVATI IH IMENOM I PREZIMENOM, IZVUĆI IH NA POVRŠINU I REĆI: SUDJELUJTE! Užas! Njegovo ime se vuklo i po valovima, vidio se kako pliva, srednji, dugi, kratki, dok ne potone kao natopljena spužva. Riječima, savjetima, opomenama, prijetnjama. OH, TI NEZABRINUTI, NEZABRINUTI MICIĆI. BANKOVNI ČINOVNIK MICIĆ SKRIVEN U STAKLENOM ZVONU SANJARI VLASTITI ŽIVOT NEKAŽNjeno.

Isključio je tranzistor. Ipak, to ne mora slušati. Dok ga ne izvedu iz ove kuhinje ima pravo na malo tišine. Zatvorio je novine i zamislio se. Gdje je Micićka, dovraga? Možda ga je cinkala ona uštva od prodavača? Tri puta mu je već vratio ukislo mlijeko, a i upozorio ga na prljavo radno odijelo. On ravnodušan? Pa on više i ne izlazi iz kuće osim kad ide na posao. To dokazuje da nije ravnodušan. Vodio je svoju privatnu revoluciju pa ga je zamrzio cijeli kućni savjet. Ne pluj na pod, održavaj red i čistoću, čuvaj nasade, to su bile njegove parole zbog kojih se prezren povukao u osamu i pustio da kesten uvene. S lopatom im je bio izrazito smiješan. Automanijaci zalijevaju bilje otrovom i sudjeluju aktivno u životu, sa sto trideset kilometara na sat i opraštaju im se svi mogući sudari. Nisam kriv! Povukao sam se i živim inkognito, plaćam račune unaprijed, šutim, stojim u redovima, ne slušam tranzistor glasno, ne razgovaram o politici, ne gledam pornografske filmove, toliko nevinosti posjeduje samo dojenče. Nisam kriv! Bankovni činovnik Micić lupio je šakom po stolu i šalica je poskočila.

Sve su mu odredili, kvadraturu stana, dio grada u kojem će živjeti, hranu, odjeću, zabavu, novine, vrijeme za odmor, djecu (najmanje jedno, najviše tri), putovanja, veličinu kreveta, regala i slobode. Šutio je i uzeo koliko mu pripada, zadovoljan i tim što je dobio. Dobro, ponekad mu se činilo da su drugi dobili više, daleko više od njega, ali o tome nije govorio glasno. I kako sad dalje? Njegovo siromaštvo proglašeno je luksuzom, a uredno izvršavanje

posla glupom pokornošću. Odjednom od njega traže da sudjeluje. U čemu? Pa prije su ga savjetovali da ne sudjeluje. Radite samo svoj posao i sve će biti u redu. Ne mislite i ne brinite o drugom, tako su mu rekli pa je počeo ići na nogometne utakmice drugoligaških momčadi i skupljati kemijske olovke.

Bankovni činovnik Micić duboko je uzdahnio.

- Gdje sam to pogriješio? - upitao se glasno.

Odjednom je odjeknulo zvonce. Ali, Micićka ima ključeve, pomislio je preplašeno. Tko je to? Odšuljao se nečujnim koracima do vrata i pogledao kroz špijunku. Vidio je čovjeka u sivom, dobro sašivenom kaputu.

- Nisam kriv - šapnuo je prije nego je otvorio vrata.

- Dobar dan - rekao je čovjek, ramenom okrznuo bankovnog činovnika Micića i ušao u stan.

- Ja sam R. R., sigurno ste čuli za mene.

Pokazao je plastičnu karticu sa svojim imenom i pogledao oštro Micića.

- Slobodno? - upitao je ulazeći u kuhinju. Micić je kimnuo glavom.

- Da ne duljim - rekao je čovjek stavljajući poslovnu torbu na stol i vadeći papire - došao sam da potpišete novi ugovor. Stari je postao nevažeći. Sad su druga vremena.

- Ugovor? - pitao je bankovni činovnik Micić zablenuto.

- Da - potvrdio je čovjek. - O vašem budućem ponašanju u životu. Došlo je do nekih izmjena koje su ovdje unesene. Možete ih proučiti kad odem. Pravila su poredana po rednim brojevima. Molio bih da se ovdje potpišete.

Bankovni činovnik Micić ušepRTLjao se po kuhinji.

- Nešto tražite? - upitao je čovjek.

- Naočale.

- Na nosu su vam.

- Tu... tu da se potpišem? - Micić ga je pogledao bojažljivo.

- Da, tu, što se snebivate. Meni se žuri. Naknadno dobro proučite taj ugovor i sve će biti u redu. I držite ga se.

- Sve će biti u redu... - ponavljao je bankovni činovnik Micić dok se potpisivao drhtavom rukom.

Čovjek je pokupio papire i složio ih natrag u torbu.

- Doviđenja - pozdravio je. Micić je potrčao ispratiti ga.

Zatvorivši vrata primijetio je da mu je bijela, nedjeljna košulja sva mokra od znoja. Sve je u redu, pomislio je. Nakon izvjesnog vremena (možda minuta), čuo je zvuk zvonca dva kata iznad sebe.

Vratio se u kuhinju, sjeo za stol, odgurnuo novine i počeo čekati Miciću.

SIMBOLI

Ta glava stoji u zrcalu. Presječena šankom. Ponekad, kad ulazi, ona je ugleda. To je mali grad, na kraju krajeva. U stvari, vidi ih nekoliko ako pokrene lice. Obično je donekle zaklonjena, ta glava, uvijek su nekakvi ljudi s njom. Vanda tada skloni pogled i gleda kroz otvorena vrata. Pije kavu.

Vanda se sjeća nasilja. Ali ne čeprka po sjećanju, samo se sjeti da se dogodilo. Glava se ne mijenja, glava se zadovoljno smije. Nasilje je povezano s glavom, a pamćenje je besmisleno. Tako misli Vanda, bez gorčine. A opet, kad vidi glavu, surovost poprimi oblik. Glava je odavno izgubila značaj, ali je postala simbol. Najprimitivniji simbol, poput podignutih ruku, koji čak i urođenici prepoznaju. Glava je simbol gušenja i nadmoći. Tko joj je dlan stavio na usta u onom trenutku kojeg se ne želi sjetiti? Glava, prepolovljena šankom i oblijepljena prijateljima kao pijavicama. Jedno mesnato lice u obliku sata. Vanda u mislima vidi taj trenutak. Dlan koji joj drobi usta i mrvi vrisak. Poslije toga ne postoji ništa. Ništa – raspomamljeno.

Vanda je neugodna sjećanja potrpala u drugi ormar. Kao kod velikog spremanja – nepotrebnu garderobu koju se ne usuđuje baciti uredno je poslagala po ladicama. Nikada ne otvara taj ormar, osim da ponekad odloži još koju košulju. I poneki užas. A onda zaključava vrata i ide dalje. Od cijele kronologije nesreća ostaje tek pokoji simbol u njezinoj svijesti. Simbol ne boli. Simbol je simboličan. On je poput glave –kozmetička fotografija nasilja. Ona vidi dlan i vidi slomljena usta. Ali to je daleko, to je film, to je sjećanje fokusirano kroz objektiv mekocrtača.

Glava se smije, glava pije viski. Vanda čeka prijateljicu. Na ovom uglu cesta se račva, asfalt zavija ravno u utrobu kafića. Prolaznici odjednom izrone i nestanu. U polumraku ulice ta je slika upravo sablasna. Mramorni kolač koji svijetli, u kojem se pije viski, u kojem civilizacija ostavlja otiske na brušenom staklu. Sve od najskupljeg materijala napravljeno, kao da je vječnost osnovna vremenska jedinica. A vani tmina, u tmini rupa. Tek kad se zjenice rašire do ruba irisa vidi se da je to grad, pravi pravcati od cigli sazidan, na trostruko prejakim temeljima. Njegovi su graditelji također računali na vječnost, a sada se stanovnici popikavaju i padaju po pločnicima. Izgleda da ništa nije tako kratko kao dobra zamisao. Vanda bulji u tamu. Tama bulji u Vandu.

Prošlost. Ona se ne bi u nju vratila, nikako. Dobro izdržava ove svoje četrdesete. Sinovi su gotovo odrasli, a ona je još uvijek donekle mlada. S njima zajedno otkrila je formulu nježnosti. Promatrajući njih, upoznala je sebe. Pokrpala je neke rane njihovim tijelima, njihovom kožom, prisustvom. Ojačala je. Strah nije više nekakva apstraktna građevina, već je čvrst kao kamen. Ima oblik i, zapravo, može ga uhvatiti. Ne lebdi u zraku poput mirisa dezodoransa kao nekoć. Ne vreba odasvud. Zna gdje ga može naći. I ne traži ga.

Pamćenje je doista besmisleno, potvrđuje sebi Vanda. Prijateljica kasni, možda je zaboravila na sastanak. Tu počinje raskoš. U zaboravu se uvijek nešto iznova može posaditi. Ona je svoje pamćenje pohranila u ormar i ono samo djelomično ne postoji. Ono je sprešano, ugljenizirano, krhko poput prastarog pergamenta pa ipak bi se, i po takvim ostacima, mogla uskrsnuti nekadašnja vjerojatnost. Samo da zagrebe po uredno odbačenim slikama, stigla bi na početak. Ali ona ne želi više mrtvace vaditi iz njihovih kartotečnih grobova i davati im glavne uloge. Toliko je sazrela, napokon. Zato je glava više ne plaši. Ni cerekanje iz kuta ne ometa je u polaganom ispijanju kave.

Dok stoji u kafiću, čini joj se da putuje. Kao da je sjela u mali vlak i razgleda iz njega tunel strave. U mraku, iznenadno obasjan reflektorom, probudi se kakav mehanički junak, neki zao duh sjećanja. Ali to više nije ono pravo, to je igra elektronike, to je simbol, bajka ispričana modernim sredstvima. Tu se čeljust ne lomi, iz ovog vlaka izlazi neozlijeđena. To je površna vožnja, kao prebiranje po slikovnici. Simbol do simbola. Od slova A do slova Ž.

Glava plaća račun i odlazi okružena podanicima. Možda to i nisu podanici, misli Vanda, ali tako izgledaju. Opet nije zamijetila tijelo, vidjela je jedino glavu. Pri tim rijetkim, ali dugogodišnjim susretima još joj nikada nije uspjelo da vidi tijelo. A glava mora imati tijelo, barem je to logično. Izgleda da je ona previše rastresena da bi ga primijetila ili je ono uvijek sakriveno tjelohraniteljima. Tijelo je nevažno, jer čim ugleda glavu, pojavi se retuširana slika nasilja. Nakon toliko godina, sve izgleda retuširano. Inače bi ona iskopala oči glavi. A ne bi se još pomakla da joj napravi mjesta za izlaz.

Prijateljica je zaboravila na sastanak. Nedjelja je, ljudi sjede u kućama. Vani je mrak, ulična rasvjeta osvjetljava jedino kućište žarulje. Samo je kafić osvjetljen kako treba. Gazda ne štedi. On vjeruje da svjetlost privlači. Vanda se slaže s tim mišljenjem, pogotovo dok promatra cestu. Poneki far klizne niz fasade kuće. Vanda naručuje još jednu kavu, smiješi se i kao za sebe kaže:

- Znaš, zora je moj simbol, a ne sumrak.

IGRA

To se dogodilo još davno. Tada nisam hodala po svijetu navorana kao kornjača, ispunjena celulitom, izjedena kašljem, suznih, lagano zacrvenjenih očiju i tena koji se ljušti. Gotovo da ne biste vjerovali, bila sam lijepa i držala sam se uspravno. Poslije posla odlazila sam kući i uživala u stvarima koje su me okruživale. Kao stara djevojka uvijek sam imala dovoljno vremena. Nisam previše tugovala za princem iz bajke, snalazila sam se u toj jednostrukosti koliko sam najbolje mogla. Stan naslijeđen od majke uredila sam u najrazličitijim stilovima. Kako je dovoljno prostran, mogla sam si dopustiti japansku, englesku i mediteransku sobu i američku kuhinju. Ta kuhinja je, naime, imala dobru notu bezličnosti koja mi je odgovarala. Izgledalo je kao da se nalazi u svemirskom brodu ili bolnici. U njoj sam vježbala svoju najdražu igru: bila sam predmet.

Dakle, ta želja da povremeno budem predmet rodila se u meni još davno. Uvijek sam mrzila razgovore o djetinjstvu i vraćanje u prošlost. Zato me i sjećanje prilično slabo služilo. Ponekad bi iz te gomile nerazumljivih i mutnih slika izvirilo lice djevojčice koja dubi na glavi oslanjajući se na policu s knjigama i zamišljajući da je lutka. I kad bi ta slika proletjela kroz mozak, učinilo bi mi se da mi se vraća mir, neki osnovni mir koji potiče iz nesvjesnog i koji je s odrastanjem izgubio formu i postao vrlo prividan. Htjela sam se vratiti na tu granicu postojanja i smrti. Ona je u meni lebdjela poput plovećeg otoka i kucala umjesto srca. Zнала sam da ako samo ponekad dosegнем taj prostor, uspijet ću preboljeti osjećaj usamljenosti koji me je ipak tištao. Nije to bila bol, daleko od toga – prevelika količina doživljaja i ljudi izazivala je noćne more od kojih sam se budila. Ali i ova druga krajnost u čijoj se tišini polagano i svjesno umiralo, nije mi izgledala bogzna kako primamljiva. Činilo mi se da mi odgovara da se nalazim između živog i mrtvog poput kakve stolice: postojim, ali me i nema.

Tako sam povremeno počela zamišljati da sam predmet; knjiga, poklopac ili slika. Odustala sam od dubljenja na glavi, iziskivalo je previše napora. Odlazila sam u japansku sobu: najsvjetliju s ležajem na podu i pobacanim jastucima (uredno pobacanim), s dva akvarela na zidu koji su blistali kao dvije suze. U toj sam sobi i ne želeći gubila identitet. Još i prije nego sam se počela igrati predmeta, ta soba me je čistila od naslaga vlastitosti. Pretvarala sam se u zametak, u stanicu, u klicu. Valjda sam je zato i uredila tako: svijetlu poput japanskog osmijeha, ali i praznu. (Uvijek sam imala averziju prema nacijama koje se bezrazložno smiju. Američka kuhinja u mom stanu nalikovala je zubalu dobro odgojenog američkog dječaka. Možda nisam smjela tako površno zaključivati o nacijama. Naravno da nisam smjela. Ali

umjesto da uzmem mikroskop i krenem po nekom redu, ja sam uvijek radije klizila po površini. Uočila sam da premalo znanja može štetiti baš kao i previše znanja. U svakom slučaju ta dva antipatična prostora meni su pomagali da izgubim ljudsku težinu.)

Ležala bih u japanskoj sobi lica okrenutog prema prozoru. Predmet koji sam željela da postanem stavila sam do uzglavlja i čekala. Kako je to bilo čudno. Ta prva putovanja u nebiće. Kao da putujem dizalom, ne osjećajući snagu koja me gura. Pritom sam zaobilazila religijske simbole i magične znakove, pokušavala izbjeći svako natovareno učenje. Bila sam kutija i vrstu drva od kojeg sam napravljena razaznavala bih na nekom osjetilnom nivou. Ne znajući imena, prepoznavala sam se u šumi materijala. Tako sam se zgodno igrala. I često.

Ili sjedim u kuhinji. Tu sam zamišljala da sam boca ili tanjur. Film keramičkih pločica bio je uvod u život boce s uljem. Bila sam puna poluprazna i prazna. Osjećala sam nivo ulja koji se mijenja, danje svjetlo kraj štednjaka ili mrak zatvorenog ormarića, cvrčanje ispod reda sardina ili kлокotanje u zdjeli sa salatam. U pronalaženju predmeta nalazila sam onaj mir koji mora da je postojao prije postanka svijeta, prije negoli se planet probudio iz duboka sna.

Da, osvježavala me ta igra. U njoj sam nalazila smisao i otkrivala moć stvari. Zamjenjujući uloge saznala sam o krhkosti, ali i vječnosti predmeta koji nas svojim izgledom, materijalom, mogućnostima u istoj mjeri odgajaju kao i preci. Imala sam zabavu koja je sličila na ljubav u onoj mjeri u kojoj sam ljubav uopće mogla zamišljati.

Vrijeme je prolazilo. Odlazila sam na posao i vraćala se. Drugovala sam s osobama iz sobe u kojoj sam radila. Upisivala sam imena u nekakve kolone, vodila ih po brojevima, ispisivala šifre koje su odgovarale imenima. Taj posao je bio sličan mojoj skrivenoj igri, ali sam ga mrzila. U njemu su ljudi postajali predmeti, a njihove sudbine krile su se u šiframa. Bolje rečeno, u njima je bila zapečaćena prošlost koja je uvijek utjecala na budućnost. Oni se nisu pretvarali u kinesku vazu ili ram za sliku – bili su jednostavno spis u fasciklu. Od brojeva je ovisila njihova sreća. Neki brojevi, poslagani u posebnom nizu, bili su doista nesretni... Da, nisam voljela taj posao. Ponekad sam od mučnine zatvarala oči i zamišljala da sam olovka. Uspijevalo mi je to čak i tamo, u toj kancelariji, i nitko ne bi primijetio. Spuštenih vjeđa, bez napora, punila sam se mirom jednog običnog postojanja kojemu ništa ne treba i ne postavlja pitanja.

Kada se nisam igrala predmeta, sjedila sam u mediteranskoj ili engleskoj sobi. Mediteranska soba bila je dražesnija i sva u neredu. Imala je kamene zidove i drveni pod po kojem su stajali vrčevi napunjeni vodom. U kutu, u udubljenju, visjele su šarene haljine i ležale

japanke. Otvoren kišobran stajao je na sredini sobe. Svetačke sličice, zajedno s uljanim platnima zanesenih djevica, krasile su dijelove zida obrađene vapnom. Mirisalo je na lavandu. U toj sobi sam se uvijek osjećala nekako popunjeno. Kao da su svi predmeti koji su bili ja disali zajedno sa mnom. Hrapavost ili glatkoća, oblost ili šiljatost njihovih oblika, proporcija i zadanosti ispunjali su me beskrajnim vrstama varijacija.

Engleska soba bila je ispunjena foteljama i kariranim dekama. Imala je i otvoreni kamin, globus, pisaći stol i papuče ispod njega. Tamo sam ulazila kada sam se doista osjećala usamljeno i kada mi igra pretvaranja nije uspijevala pomoći. U ormaru s knjigama stajali su i albumi s fotografijama. Na jednoj od fotografija bio je mlad čovjek bujne plave kose, zajedno s grupom ljudi. Često sam ga promatrala. Oko vrata imao je tanki lančić s malim križem. Koliko je vremena prošlo otkada je snimljena – čovjek sigurno više nije mlad. Zamišljala sam da postoji i da ću ga jednog dana jednostavno ugledati. Promatrajući fotografiju obuzimao me osjećaj da je on čovjek kojeg sam nekoć trebala sresti i zavoljeti. Taj dojam bio je toliko jak da o njemu nisam razmišljala: to je bila istina i gotovo. – Ti si trebao biti moj muž – ponekad sam glasno rekla, a rečenica je zvučala prirodno, toliko prirodno da sam u nju morala vjerovati.

Jednog dana kada sam došla s posla kući poželjela sam da opet vidim svog dragana. Uletjela sam u sobu, uzela fotografski album i dok sam po ne znam koji put proučavala njegove crte lica pod povećalom, dodajući mu bore koje je tada već morao imati, pala mi je na pamet suluda ideja. Odlučila sam se, naime, pretvoriti u predmet, ali ovog puta u predmet koji je on nosio oko vrata. U maleni križ. Moguće je, mislila sam, preko tog križa stići do njega samoga. Ako dovoljno dugo budem vježbala, možda se jednog dana probudim na njegovim prsima. Vjerovala sam da taj lančić on još nosi, kao što sam i ja nosila prstenje više ga ne primjećujući. Sraslo je uz moju ruku, bez njega bi mi prsti izgledali tuđi. Uzela sam fotografiju iz albuma i odnijela je u američku kuhinju. Čim sam ušla na vrata, već sam se počela osjećati kao predmet. Sjela sam na stolicu i počela vježbati.

To je bila moja najteža vježba. Ulazila sam u svakojake križeve i metale i vraćala se. Prvi puta sam htjela biti točno određeni predmet i još k tome to osjećati na čisto ženski način. Putovala sam kroz mnoštvo tuđih vratova, kretala se po ornamentima groblja, udarala u tornjeve crkvi, čamila u popovskim haljama, podnosila slinave poljupce vjernika, znojave dlanove vječno okrivljenih. Žurila sam i vraćala se, napeta od koncentracije i, istodobno, uzbuđena od želje. Pronaći čovjeka u tom carstvu predmeta kojima sam se okružila bilo je više nego teško. Strpljivo i uporno, gdje god sam mogla, zadobivala sam oblik križa. Svako

tiktakanje srca me je pozivalo u istraživanje, lutala sam stazama sastavljenim od mirisa, od okusa, od formula pradavnog praha.

Jednog jutra, u polusnu, neki glas pored mene je prošaputao muško ime: – Mihovil.– Htjela sam ustati, ali sam osjetila kako me nešto zateže. Srebrnim nitima bila sam vezana oko vrata umirućeg bolesnika. Staračka ruka me dotakla, stisnula u šaku, a onda pustila. Glas koji je vijugao iz dubokog hodnika žestoko se rasprsnuo nad bjelinom kreveta: – Probudi se, Mihovile, probudi se. – Saznanje se otvorilo kao prozor: pronašla sam čovjeka s fotografije. Ležao je nesvjestan kao stvar, zatvorenih očiju. Iz njega je vrijeme istjecalo poput pijeska. Bolničarka je ušla i prišla starici. – Mihovile – ponovila je starica.

– Izadite, gospođo, molim vas – rekla je bolničarka.

Moj užas bio je velik. Osjećala sam kako me preplavljuje. Uspjelo, uspjelo mi je, zvonilo je u meni, toliko mi je dobro uspjelo da budem predmet, da sam ga uništila svojom metamorfozom. I on, čovjek s fotografije, sada je bio samo stvar. Kada sam ga konačno opredmetila, uspjela sam ga i pronaći. Njega više nije bilo, saznala sam jedino njegovo ime. Medicinska sestra u pratnji liječnika ušla je u sobu. –Isključite aparate – rekao je liječnik. Izvukla sam se iz križa brže nego ikada. Bježala sam, trčala tražeći svoj oblik, onaj koji mi je bio zadan rođenjem, još tako, tako davno. Spoticala sam se o gomile predmeta i trčala izbezumljena od straha, a stolovi, lutke, kipovi, lampioni, automobili, svijećnjaci, lusteri, marame, noževi, ograde, prozori, krovovi, preprečavali su mi puteve. Napokon sam pronašla svoje tijelo u krevetu koji mi je lebdio u susret. Ušla sam u njega drhćući od jeze. Dohvatila sam ogledalo koje je ležalo u posljednjoj ladici noćnog ormarića i pogledala se: da, to sam bila ja.

Toga dana nisam otišla na posao. Sjedila sam u kutu japanske sobe koju sam prije toga sasvim ispraznila. Ništa me nije okruživalo. Navečer sam otišla kupiti večernje novine. Na pretposljednjoj stranici pisalo je ono čega sam se bojala: MIHOVIL P. UMRO JE JUTROS U BOLNICI D. M. NAKON USPJEŠNE OPERACIJE SLIJEPOGA CRIJEVA. DAN UOČI OTPUŠTANJA IZ BOLNICE, NJEGOVO STANJE SE IZNENADNO POGORŠALO, UZROK SMRTI SE ISTRAŽUJE.

NEDJELJNI IZLAZAK

Gomila koja plače, koja se ljulja, koja se nadiže poput tijesta, nadimlje se ispuštajući divlje vokale paleontološkog izraza pohranjene u memoriji užasa, u zajedničkoj prošlosti gena, urlanje kao oblik olakšanja, eksploziv koji sagorijeva u dahu. Urša prolazi pokraj stadiona gurajući kolica i držeći neveliku djevojčicu za ruku. PEDERI, PEDERI, CIGANI, CIGANI – iz grotla elipsastog igrališta vrcaju riječi poput kamenja i opet se survavaju natrag u obliku povećih stijena. Riječi imaju mogućnost rasta, one se šire i debljaju, naglašavaju, razmnožavaju i pojednostavljaju na razinu psovke. Bezopasne u svom prostakluku i ujedno snažne. Ta snaga usisana je zajedno s jeftinim alkoholom, izgubljenim satima, koncentriranom malograđanštinom, zavičajnim fanatizmom, narastajućim kompleksima, primitivna je poput udarca šakom u lice. Ali funkcionira. Nedjeljno je popodne, zlatno sunce prosipa svoj prah darežljivo, drveće širi krošnje, rasteže se, vjetar je rastjerao smog koji je još jedino vidljiv na pročeljima kuća, tmurno tkanje ih prekriva, guši boju. Urša gura kolica s usnulim djetetom, san putuje neoskrvnut kao oblak. Nebo je plavo, plavo kao razlićak. Urlikanje gubi jakost dok stigne do dječjeg uha s one strane svjesnog. Urša promatra usnulo lice još neizdjeljeno, naznačeno najjednostavnijim potezima prirode, nehotice se sjećajući sekvence iz Ejzenštejnovoga filma: kolica s djetetom stušavaju se niz nepregledan broj stuba. Djevojčica trčkara pokraj nje, ali se ne udaljava; u skloništu je majčina pogleda. GOOL, GOOL, lijeva je tribina poskočila, a desna ostala mirovati. Odijeljeni su mrežom oznojeni navijači, tone zavarenog željeza čuvaju ih jedne od drugih, a riječi su opet zavitlale zrakom poput iskopanih sjekira, prerija se uskomešala – uvijek netko nekoga porobljava. Mreža drhti pod silnom težinom nagomilanih tjelesa i pljuvačka klizi po ornamentima četverokuta koji onako zgusnuti ne dopuštaju prolaz prstiju kroz njih.

Koliko apsolutno neupotrebljive energije na jednom mjestu, misli Urša. Nadimlje se i raste, da bi napokon mehanizam koji je kontrolira popustio i odletio u zrak šušteći kao probušen balon. Mokrenje je daleko složeniji proces od ovog urlikanja u nebo – s mokrenjem izlaze i otrovi, a ovdje se to ne događa. Sa svakom psovkom krv se sve više zagađuje.

PEDERI, PEDERI – mnogi glasovi se udružuju, sljepljuju, stadion se ljulja kao kakva lađa, a Urša gura i gura kolica i nikako ne uspijeva pomaknuti se izvan dosega razjapljenih grla. Tamo naprijed guču grlice i lišće treperi jer park je nadomak ruke, ali je i daleko. Kao da je i on zaprljan tim krešendom, nutrina mu je zapuštena, raskoš drveća više ne posjeduje dostojanstvo. Urša se žuri, prelazi ulicu, konačno je umakla zažarenim jezicima, glasovi su

utihnuli. Čini joj se kao da je u zadnji tren pobjegla iz urođeničkog plemena, inače bi je skuhalo ili zapalilo. Ti razgalamljeni snagatori ne podnose šutnju dok su zajedno, ne shvaćaju nečiju nepripadnost. – Ne navijam ni za koga – to je rečenica koja izaziva sablazan i nepovjerenje.

Ali kada se snagatori razidu po ulicama i sokacima, po stanovima i kućama, naseljima i predgrađima, smanji se i njihova decibelna jakost. U mračnim uličicama zaziru od svoje vlastite sjene i bojažljivo se osvrću. Tišina je doista opasna, znaju oni to.

Urša ulazi u duboku unutrašnjost parka. Prividno, ovdje je mir. Nedjeljni. Poslijepodnevni. Probavni. Djevojčica se odvaja od nje, sloboda se mjeri koracima. Urša sjeda na klupu, popravlja suknju. Djetesce još spava ruku dignutih iznad glave. Guste trepavice neprimjetno drhture, disanje mu je duboko i ujednačeno. U povelju sna ono je sasvim usamljeno.

Jezero miruje, lagana skrama prljavštine navorala se na njegovoj površini. Mutno je poput oka bolesna čovjeka. Ophrvano nevidljivom bolešću koja polagano napreduje. Žabe se čuju. Riba nema. Cijela utroba parka zapravo je načeta neprimjetnim umiranjem. Smrt je sjela na ledinu i čeka bez posebnog plana i ambicije. I bez njezine velike pomoći, sve se lagano ljušti, usmrđuje i raspada. Urša promatra djevojčicu koja skakuće. Kao da je zvijezda skliznula s neba, žutilo razbacanih pletenica je osvaja. Blagost joj puni vjeđe, napaja ih suzama. Ljepota je bolna u svojoj jednostavnosti. Urša bi htjela dio te ljepote sačuvati zauvijek. Ona bira puteve po kojima će doći do parka i mijenja programe na televiziji. Ali putevi prolaze kraj raznih stadiona i programi se ne razlikuju mnogo. Ne može izmaknuti onome što je okružuje. S usnulim djetetom i razigranom djevojčicom mnoga su joj se vrata zatvorila i izlazi zapušili. Ne smije željeti previše, a ni premalo. Pokušava strpljivo plivati ususret slikama koje želi vidjeti. Rasporediti snagu i ne utopiti se u oceanu. Horizonti su uvijek daleko obasjani svjetlošću. Bez svjetlosti, čuda se ne vide.

Urša se pokreće, ruka joj je utrula držeći kolica. Grčevito je stiskala aluminijsku šipku, ostao je vlažan trag dlana na njoj. Opuštanje, baš kao i mudrost, zahtijeva vremena. Zato nedostatak iskustvenog čini ovaj dječji san tako poželjnim. Dirljivost nedoživljenog posjeduje čistoću i bjelinu platna u koje je malo tijelo stavljeno. Bijelo bjelcato, na takvoj podlozi svaki trag se uočava. Graviranje je počelo, tu uspavanu čednost jednog će dana probuditi dovršeno lice vlastitog odrastanja. Svaki je trenutak tako strašno skupocjen, misli Urša, a ja sad moram plutati po površini kao lopoč. Čekajući pridobiti boju okoline, zakamuflirana u grmlju glasati se kao žaba. Ne primjećujući sve jaču rezonancu urlikanja, stalno iznova pjevušiti contradanzu otimajući je zaboravu. Glačati dragulje lijepog do najvišeg sjaja, do

blještavila, do ljekovitosti nebeskog. Prošuljati se nezamijećeno kroz vrijeme u kojem je bježanje uzaludno. Mirovati. Srdžbu omekšati. Ruke opustiti.

... ERI, ... ERI ... – glasovi su dotrčali, provukli se kroz zavjesu lišća i krošanja, odbili se od šljunčane staze, rasuli se po travnjaku. Urša okreće glavu u smjeru stadiona, vrijeđanje je razlomljeno na slogove, poput komadića sirovog mesa, crveno od mržnje i agresivnosti. Pobjeda ili poraz, uvijek netko ostaje zapjenjen od bijesa. Znati gubiti je vještina koja se polako uči.

Smrt sjedi na ledini. Zgrčena u krastu. Trava je rijetka, na sredini tvrda zemlja se vidi. Kao da ljudska lubanja probija iz nje, ćelava. Zrak je kiseo, iako je nebo plavo kao na razglednici. Psorijaza travnjaka, herpes jezera, to je Uršina dijagnoza.

Djevojčica se vrti oko sebe. Haljina joj poskakuje, dokoljenke su spale, pletenice se rasplele. Dijete u kolicima čvrsto spava. Nedjelja je, baš prava pravcata nedjelja. Urša je kupila tortu od sladoleda i sakrila je u hladnjak. Djevojčica će se iznenaditi kada stignu kući. Ona obožava sladoled.

Urša gleda na sat. Uskoro će utakmica završiti i bijes i nezadovoljstvo prokuljati na glavne i sporedne izlaze, možda se probiti do same sredine parka. Nema smisla čekati da ih opkoli bezglava jarost gomile. Nijedan rezultat više nije povoljan i svaki je dovoljan za mržnju. A dok se masa ne razide, leukociti rastu. Tek kad autobusi, tramvaji, vozila uspostave protok krhkim gradskim venama, normalizira se i uzbukani krvotok navijača. Psovke su tiše, vrijeđanja suptilnija. Hrabrost podvije rep kojim je mahala kao zastavom i sakrije se.

Djevojčica je zaustavljena majčinim pozivom: igra je završena. Ona prilazi Urši, smeteno i iznenađeno. Naginje se nad kolica i gleda još uvijek čvrsto zatvorene dječje oči.

- Gle, moj mali brat se još nije probudio - izgovara odraslo.

Urša gura kolica, djevojčica trčkara, nebo je plavo, najplavije. Opreznost je tužna jer pretpostavlja negativno iskustvo. Ali treba nekako pokušati sačuvati taj mirni, duboki dječji san.

Drveće svija grane, glasovi se sve bolje čuju, a Urša žuri. Kod kuće će sladoled ukrasiti višnjama i šlagom. Život bi mogao biti tako jednostavan, baš jednostavan, misli Urša, a nebo boje različka je nepomično, sasvim, sasvim nepomično. Kao da je sastavljeno od strpljivosti šutljivog svjedoka zagledanog u vječnost.

VERICA U ZEMLJI RIJEČI

Mržnja sjaji u zraku, u mraku. Svjetluca. Verica zna njezinu snagu. Koristi je. Mržnja je koncentrat energije, ekstrakt. To je ono što je razbuđuje. Vlast. Verica živi u sjeni muža, ali ta je sjena prostrana, ugodna i udobna. Muž je urednik kulturne rubrike u novinama. Njegova je moć slična prljavštini pod noktima – ne primjećuje se, ali postoji. Verica piše pjesme. Umoči pero u ljubomoru i riječi se stvore, žargon, engleski jezik, Borges, aktualna posveta sadašnjosti. Pomodnost je dio lica, dio zvuka i stiha. Ona se nosi s ležernošću koja prikriva užasan, smrtni strah od zastarjelosti, prolaznosti i zaborava.

Grafit sa zida ušao je u poeziju, ispisan sprejem, dahom istomišljenika. Dok su suučesnici stražarili, vođa je napisao stih na najbjelju fasadu u gradu. Svi ljudi su pjesnici. Zato se hrabrost toliko izobličila, njezini koraci su šifrirani i određeni, unaprijed se zna daljina koja je dijeli od bezdana. Ritualni plesovi pažljivo se plešu nad užarenim grotlom, sve je postalo dio predstave, koreografija jeftinog čuda bez rizika. Gubavci ne osjećaju vrelinu vatre i kroz nju koračaju bez straha. Dok pljesak odzvanja, vječnost se proširuje, ona se kroji.

Verica želi slavu, anonimnost je djeljiva i prostačka, jednostavna u tuposti, u njoj nema odjeka. Gluha je. Tišina anonimnosti je tišina neumitnog raspadanja. Umiranja. U sjeni muževljeva ramena Verica pripravlja eliksir vječnosti, sprema se za modnu reviju, uči aktualne korake. Sadašnjost je konzervans budućnosti. Verica plaho, po površini, zasijeca po njoj, tražeći vitamine koji bi ulili snagu pjesmuljcima, omotali ih u zvučnu nerazumljivost. Sve što napiše oslanja se na nekog provjerenog velikana ili mu je posvećeno. Citati na početku, na kraju, u sredini stiha, kao bijela pamučna nit koja sažimlje prostor pjesme (ili priče), koja se pruža kao kičmeni svod i drži u svom luku sitni vez prijevare. Verica osjeća ograničenost svojih mogućnosti i nadahnuća i, iako piše s lakoćom, ona zapravo prepisuje.

Ona stalno i iznova tumara po leksikonima, književnim časopisima, intimna je s Virginijom Woolf, Genadijem Ajgijem, Umbertom Ecom, Cvetajevom. Kako koga ošine kritičarska svjetlost – dotrči i Verica. U svom trku Verica nije osamljena, ona je dio trčeće cjeline, dio generacije čiji prsti isprepletено okoštavaju po tjednicima i novoosnovanim glasilima. Ono što ih zbližava, osim želje da ih se primijeti, jest prepisivanje. Nedostatak mogućnosti življenja zaustavlja ih na obroncima pseudomudrovanja ili češće, proučavanja vlastite seksualnosti. Kako nemaju snagu, traže slavu. Svaki za sebe i svi zajedno, već prema potrebi. Verica u sjeni prostranog muževa ramena, na čijoj su površini isplakane mnoge

uredničke suze i završene karijere, uvježbava umjetnost. Poput filtera, odlučuje što je vrijedno da ispliva na površinu, a što treba potonuti, ili barem odložiti na stranu. Njezinih trideset i toliko godina je život koji brzo i nezadrživo prolazi i dok joj se bore tako prostački gomilaju na njezinu licu, ona pokušava uhvatiti trenutak vječnosti. Iza njezina tijela proviruje gomila parnjaka u Fasbinderskom pejzažu vrišćući slogove koji oponašaju vrisak. Sve je skaj, sve je nadomjestak i, ujedno – sve je umjetnost.

Verica je uhvatila muža, muž je uhvatio uredničko mjesto, sa svog postolja oni grle zajedničke prijatelje i one koje se po prirodi stvari moraju grliti. Objavljuju se privatne fotografije, svi pišu jedni o drugima pa se hvale međusobno i drže čvrsto, svatko u svom kolu, u svom generacijskom registru, grizu nokte i potajno se mrze. Opstanak je bolan, njegova osnovna zapovijed je: izdržati. Usamljenost ojačava samo najjače, slabe slama.

Samoljublje pomaže stvaranju, ono potire sumnju, izbjegava malodušnost. Udruženo samoljublje stvara estetiku zajedničkog izvora. Sve je slično, to su isti potezi kista. Pred pravim, i obično umrlim vladarima riječi, njihovi poklonici padaju ničice i klanjaju se – čini im se da tada sibirski hladnoća progonstva, sljepilo ili delirijum tremens bivaju svjetlost kojom su obasjane njihove vlastite sudbine. Zato su im pripreme za vječnost pedantne, žele je osvojiti bez suvišnih ožiljaka. Strategija zajedništva omogućuje napredak bez rizika. Muž bira suradnike, suradnici biraju muža.

U cijelom tom stvaralačkom magnovenju, Verica je otkrila snagu mržnje, snagu prikrivanja. Dobrota se razlijeva, ona je besplodna u svojoj sveobuhvatnosti. Ona je raspršena, ona živi za druge. Treba je disciplinirati, kanalizirati, zauzdati da bi se mogla iskoristiti. Verici ne treba dobrota, ona njeguje pakost prikrivenu osmijehom. Tvrdi je kamen zakotrljala iz svog tijela i sada osluškuje njegov jednoličan zvuk. Između posvete, citata, kolaža, ona prepoznaje vlastitu riječ kao monotoni ton u daljini. Njezino je čedo uporno, osvaja neprekinutim piskom. Otkad je otkrila intonaciju kojom je zadana, Verica na nju nakalemljuje sve moguće modne ukrase, navodnike, poslovice, arhaizme, psovke ili već nešto. Sve se prekraja: stare priče dobivaju nove završetke, a nove se pišu po starima. U istom planu umjetnost i život se grče. Niti je život sasvim život niti je umjetnost sasvim umjetnost, klistirajuća upornost poze traje. Cijelo brdo pisaca s razrađenim imidžem juriša u radiostanice, osvaja novinske stupce noseći svoje penise, sperme, međunožja, dnevničke, putovanja po egzotičnim krajevima, dosjetke, svoju neočekivano praznu prošlost iz koje ne mogu ili ne znaju izvaditi neku originalnu misao, isčeprkati novu senzibilnost, već pod novim prodaju apsolutno pomanjkanje smisla za pisanje, grozničavu želju za uspjehom i priznanjima.

Jer ništa nije tako slatko kao uspjeh, ništa tako ne grije.

Verica poznaje taj plamen. U njegovoj je sjeni. On osigurava zadovoljštinu, daje pozlatu življenju. Ništavilo svakodnevice iskupljuje se u toj svjetlosti. Temelji za ulazak u vječnost polako se kuju. Cesta budućnosti povijesti književnosti nastavlja se, čak se proširuje. Svi su povijest. Reklamni slogan Coca-Cole sličan je stihu u antologiji koja izaziva strahopoštovanje. Ili paroli. Pritajeni političari proučavaju metriku versa i pretvaraju se u pjesnike. Svoj talent vade iz kakvog budavog arhiva i onda ga vježbaju. Poznato je da je uspjeh sastavljen od devedeset posto marljivosti. Ta marljivost je usredotočena na oblijetanje redakcija i razna poznanstva.

Verica je nestrpljiva. Lice joj stari svakim danom sve češće. Izmiče joj. Urednik-muž objavljuje retuširanu fotografiju svoje družice i fantastično povoljnu kritiku njezine najnovije zbirke. Verici je lakše, kao da je dobila transfuziju. Volja ojačava, nadmoć raste. Iako u grupi, ona je izdvojena. Mliječna bjelina blica je unapređuje. Iskoračila je iz plemena, oprezno, s pola noge. Ako ustreba, vratit će se. Čini joj se: povijest je samo jedna masa koju treba oblikovati. U rukama osjeća snagu, planeti su povoljni. Njezina zvijezda sjaji.

Zaborav. Ne utonuti u njegov šuplji bezdan – to je misao koja je tjera. Nadahnuće joj je krnje ali je kombinatorika razvijena. Verica sanja o novinskim plahtama u kojima se njezine riječi prosiplju preko margina, jer, i količina je važna. Piše dnevnik u bilježnice s tvrdim koricama. Bira rečenice – kao da joj netko stoji iznad glave, ramena. Izvukla je iz sjećanja značajne prijatelje, bjelosvjetska putovanja, apstraktnu i uopćenu hrabrost sličnu karikaturi u sindikalnim novinama.

Poput krpelja ona crpi sadašnjost za budućnost. Htjela bi osigurati svoj fosilni otisak na kamenu koji neće nestati tek tako. Verica ne vjeruje da je povijest pravedna.

Ona vjeruje da je upornost povijest. Samo da joj stranice napisanog ne istrunu u prašini. Najstrašniji san koji povremeno sanja ukazuje joj se kao proročanstvo: budi se, a nema je. Nigdje je nema, ni tijela, ni otisaka. Mrzi taj san. I budućnost se može potkupiti, kao što se fotografija može retuširati, ali san dolazi bez najave i plaši je.

Vrijeme je turobno, ono traje, mlačno u podlosti, jalovo u govoru, opasno u šutnji. Verica se ogledava donekle razočarana: nije to blještava slava sjajnog, ljeskavog kvalitetnog tiska na dobrom papiru u kojem pjesnici izgledaju dostojanstveno, nego neka mizerna škiljava svjetlost oko koje se svi drpaju s osmijehom uljudnosti i pesnicom u džepu. Časopisi se

rađaju stari, šire zloćudni miris budućih skladišta već u tiskari. Tišti je nagomilana, naslagana budućnost njezinih pjesama, njihovih pjesama u krajnjem slučaju, na kojima glodavci bezuspješno oštire zube, truljenje koje jednako stiže i nju i nekog anonimusa koji nije trošio vrijeme po redakcijama, nego kopao nos i leškario u barci. U propadanju u zaboravu, svi smo jednaki. San joj se ugurava u stvarnost, a Verica pojačava obrambene mehanizme, sve pažljivije motri teritorij koji joj je pripao, čuva ga, njeguje, kritičari obilaze njuškajući je, poput rasnih pasa sjajni od milošte koje im je udijelio Veričin muž, a iza muža stoji pak glavni urednik velik kao kuća, koji je s drugim i trećim glavnim urednicima kao prst i nokat i tako sve sitnim tkanjem isprepleteno, razorno poput leukemije, dogovoreno na nivou telepatsko-urođeničkih šifri, povezano s politikom kao gumom na gaćama.

Voli Verica svoju utemeljenu neosjetljivost, pritajenu mržnju, lukavu dodvorljivost – ali ipak je plaši nesigurnost budućnosti kojoj ni upregnuta mašinerija zajedništva nije dovoljna preporuka za odlazak u Raj Nezaborava. Noću, njezin san stiže u pohode i razgrađuje je.

Nema je.

... tamo, s onu stranu vjeđa, sve su rečenice napisane nevidljivom tintom, a novine ne izlaze, ne postoje udruženja i ona je naga u bespomoćnosti, nijema na tlu svoje kneževine: na komadu bijelog, neispisanog lista papira – bez poruke – ona stoji; o užasnog li prizora, u samom središtu, u samoj duši Vječnosti...

MONOLOG ZA KANARINCA I KUHINJU

Moj strah se povećava... 2000 dinara – lizika, 3000 dinara – novine. Znaš li kako izgleda strah – kao račun, uplatnica, škare kojima se režu električne žice – ili se to sada dostojanstvenije radi... a opet je isto... mrak.

Mrak, nakazni mrak... Jučer me zaustavio čovjek, rekao je: – Gladan sam, gospođo, došao sam iz Zenice. – Nosila sam vrećice pune povrća i zagledala se sasvim kratko u to lice, čađa mi je pala na trepavice, čovjek je već krenuo, izvadila sam petohiljadarku, liziku i novine i pružila mu. Bilo mu je nelagodno, ali mu je i laknulo, zahvalio se; osjetila sam kako me guši dim, a miris užegle masti gotovo me onesvijestio. Sve sam zamislila, kao da se vraćam u neku vlastitu prošlost koju nisam imala, zar ne, ipak su nedjelje bile nedjelje, a posteljina je mirisala na sunce.

– Hvala gospođo – rekao je čovjek. Htjela sam ga zaustaviti i reći mu da nisam gospođa, neka ga ne zavarava moja nalakirana kosa, i ja sam se sagnula na Dolcu danas i pokupila gnjile jabuke sa zemlje, učlanila sam se u klub onih koji nemaju. Htjela sam mu još reći da poznajem taj strah koji nosi na licu i izgleda agresivno, usprkos ubojitoj nesposobnosti da nešto promijeni, poznajem ga odavno, rastao je u meni, bujao, prikriven zimnicom u staklenkama i ramenima vratara. Zar nisam ogromna, trokrilni ormar stao bi u moju utrobu, a noge su slonovske, izbrazdane venama po kojima krv jedva mili... Ne znam ima li to strah tako velika, beznadno prazna usta, pa sve trpa u sebe, poput kante za smeće, hrani se kao da će žvakanjem iščeznuti. Ili je to nasljedstvo, ono isto koje nas obdaruje da se vinemo do zvijezda ili da stalno padamo. Znala sam da je čovjeka prevario moj tobožnji gospodski izgled, zlatni lanac na svježe izglacanoj košulji. Kao da mi je to prvi put da zavaravam druge, kao da to nije jedina igra čija sam pravila svladala i koju jedino uspješno igram te silne godine...

Čovjek je otišao zadovoljan, koliko nesreća može biti zadovoljna, i ja sam ostala napuštena, odjednom napuštena, nasred Gajeve, u pravokutnoj sjeni balkona, s dvije vrećice, stisnutih dlanova, odjednom sasvim svjesna činjenice da je život prošao i da ništa dobrog nije donio: zamislila sam svoju glavu položenu na tračnici i odvojenu od trupla urednim šavom, kao da je sječivo bilo majstorski oštro i precizno, potom nasip, možda isplažen jezik i u toj morbidnoj, utješnoj slici moje tijelo se smanjilo, zadovoljno u nekom idealnom volumenu, a lice dobilo profinjen izraz osobe koja nije čitav život provela nad posudom u kojoj se nešto

krčka.

Stajala sam u Gajevoj, odjednom tako očajno stara i sama, a miris dezodoransa polako je trulio i uskoro osjetih vonj znoja, vonj prikrivenog užasa koji iznenada izlazi na vidjelo – pobjoh se da će naići kakva susjeda i vidjeti me tako nemoćnu. U cijeloj toj oduzetosti nisam prestala misliti na čovjeka – njegovo priznanje da je gladan činilo mi se kao koraćanje u slobodu, baš tako, kad stid se oljušti od duše, pa se prizna tajna koja ništa nije skrivala, a opet, činila se kao tajna. Pomislih kako i ja imam tajnu za koju svi znaju, a koju nisam izgovorila, jer bi njezino izgovaranje izazvalo potres: staklenke s krastavcima popadale bi na pod, napukla bi ogledala, a tijelo bi se rastopilo – ostala bih sama, a ne znam bih li umjela više biti sretnija. Ovo čudesno pretvaranje da vjerujem kako život ima smisao zapravo je samo igra u kojoj nastojim ne izgovoriti rečenicu: Ja sam gladna. Ta rečenica, izrečena, bila bi zapravo moja pobjeda, a ne moj poraz. Ovako nosim dvije vrećice, ne priznajem glad i oslovljavaju me s “gospođo”.

Onda sam se pokrenula i zakoračila, zarobljena u tjelesnom, a ne umnom, zaposjednuta dužnošću, a ne očajanjem, u stvarnost u kojoj je sve utemeljeno na zbrajanju, pa mi se učinilo da moram još bezbroj računa ispisati i mnogo sati odsjediti u nekim kancelarijama, zatim ručkova skuhati, a da bih bila dostojna nekrologa i dvotjednog sjećanja. Jer, moj je život zauzeo jedno polje osrednjosti, nisam uspjela nadvladati prosječnost, a po zakonima prosječnosti trebala bih biti savršeno zadovoljna. Imam krov nad glavom, priskrbila sam za zimnicu, dezodoransom prikrivam očajanje, i gotovo, to je dovoljno. Čovjek s ulice imao je svoju glad i odjurio je s njom ravno u budućnost, ili u smrt – ja imam toliko da nisam nigdje.

Jedva sam se dovukla do kuće, trudeći se slušati svoje otežale noge. Htjela sam što prije ući u prividni mir osrednje namještena stana, u kojemu sam stranac baš kao što sam stranac u vlastitom tijelu, znajući da će mi poznati predmeti pružiti osjećaj sigurnosti. Strah koji tako uspješno prikrivam, tako da čak i zaboravljam na nj, smeo me je. Zar se nisam sagnula na Dolcu, obespravljena neimaštinom koja se uvlači u redove staklenki s krastavcima, zar se nisam, onako sagnuta, već pobjejala sutrašnjice. Osjećala sam se kao da kradem, nadajući se da će kilogram gnjilih jabuka usporiti želju za predajom u borbi s preživljavanjem i da ću i dalje htjeti glačanjem pobjeđivati svakidašnjicu. Djeca koju sam izrodila učinila su da se još više plašim, jer više nema lijepoga, nevinog i jednostavnog nestajanja, i, iako je življenje nalik na mučno umiranje, eutanazija nije dopuštena.

Dragi moj Piki, kao što ti živiš u krletki, ovisan o meni, tako i ja živim ovisna o onima koje

sam stvorila – tu u loncu kuha se, ne ručak, nego vjera da sutra nosi dobro. Hrana čini da vjerujemo da budućnost nosi nešto važnije od hrane, zato je moja gluma tako uvjerljiva. Čovjek na ulici nije u meni prepoznao već ostarjelu, nesretnu ženu. Uspjela sam sve prevariti, Piki, sve, dok se prozori sjaje od čistoće i kuhinjske krpe bijele – je li moguće vjerovati da bih rado otvorila vrata i napustila to tegobno statiranje u ništavilu... Ne ljuti se što sam toliko iskrena, preumorna sam da bih se pretvarala i u samoći...

Pikica, tvoje žutilo i tvoj pjev su kao tračak sunca u tmuni, neočekivana radost, lakše je razvlačiti tijesto dok ti lepećeš krilima. Kad zatvorim prozore, opet ću te pustiti da letiš po kuhinji. Bojler curi i zid vlaži, sve je dotrajalo, nada i vjerovanje se izglođalo poput stare kosti. Naše je sužanjstvo zajedničko: tebe bi otvoren prozor usmrtio, mene ne bi oslobodio. Trudila sam se da ne ispadnem sebična, a što je od toga ispalo... Staro gundalo sjedi u kuhinji i razgovara s kanarincem... i to je kraj. Riječi su zamijenile život. Još jedino njih mogu trošiti, sve ostalo je potrošeno... Pikice, zlatni... sve ostalo je potrošeno.

TJESKOBA ŠUTNJE

Nitko se više nije zvao August. Dok je još rastao, rekli bi mu: Kolovoz. Jako smiješno. On je propupao, promišćavio, promijenio glas. Cipele 44 itd. Majka mu je bila do pupka. Uzela je albume. Tražila je po sjećanju: Na koga si toliko izrastao? Hm... Na koga?... – Svugdje sami patuljci – rekao je August. Sva vaša snaga je u mene ušla, i svi vaši traljavi centimetri. Nadoknadit ću... vaše snove i vašu stvarnost...

- Tres! – lupio je vratima. Pogurena osoba na stubištu maknula se u stranu. Bicepsi su se razletjeli, a korak zajahao jedine četiri stube odjednom.

- Kako si jak – rekla je gospođa Lilika na ulici.

- Kako sam drugačiji – pomislio je August.

To skvrčeno djetinjstvo u sustanarskim sobama, to spavanje u košari za mačke, ta vječna nedonešenost, unutarnja pothranjenost, podočnjaci koji se šire po obrazima, bubrezi koji kloparaju, žganci što se brčkaju po tanjuru pa polako klize do želuca, progutani s gađenjem i zahvalnošću u isti mah, zahvalnost pognuta nad bilo kakvim darom, sretna zbog ručka – zahvalnost koja je pojela njegove roditelje, istisnula iz njih svako istinsko veselje, svaku želju za pobunom ili promjenom. – Samo da si nam ti živ i zdrav, Auguste! – rekli bi.

Živ i zdrav! To je bila parola.

Njegovo iscijeđeno lice nazivali su zdravim. Štipali ga za obraze kad bi išli u goste, majka slijeva, otac zdesna. A on je hodao u prevelikim cipelama, u potkraćenom kaputu, sa zakrpama na koljenima. Izišli bi iz dvorišta, iz sive zgrade, i našli se u okružju ulica i drveća, u blještavilu osvijetljenih izloga, u nedokučivosti cijelog jednog življenja koje je trajalo tik uz njihovo, a opet jedva ih doticalo. Jer mama je, bože moj, mela stubišta, mela stubišta, hodala od vrata do vrata s kiblom u ruci tražeći vodu pa se saginjala, klečala, ribala i nikako nije sazrijevala u tom svom poslu niti je patila – dobila je državni stan i činilo joj se da je rođena pod sretnom zvijezdom. Saginjala se skrivajući svoju nepismenost, naslijeđeno siromaštvo koje je poslije rata dotegnila u grad, ravno u općinu, držeći oca ispod ruke, uprtila je svoje n i š t a i njegovo n i š t a i t o n i š t a sjalo je u njezinim molećivim, kravljim očima, sjalo je kao što sjaje suze i groznica i imalo je snagu, nenormalnu snagu nerodne zemlje i pomrlih roditelja, pa se netko sažalio, udario muhur na njezinu zamolbu i potvrdno odgovorio. Dvije

sobe u centru grada, u središtu, pravi raj, a otac je stiskao ruke i znojio se od uzbuđenja. Na njega je nabasala u vlaku, putovao je s jednim praznim koferom, sam kao svjetionik, rekao je. Bili su identični, nikome potrebni i ni od koga traženi pa su se sklopili u jednu školjku bez bisera. Otac se zaposlio u tvornici konzervi i odahnuo. Ili bolje rečeno – oni su oboje odahnuli, kao da ih smrt vreba svakog trenutka pa su se pomirili da ih prati u stopu, i oni u njezinoj sjeni ne kane i ne moraju poduzeti ništa osim najnužnijeg: prehraniti se... Rješenje kojim im je stan dodijeljen oduzelo im je jedinu snagu koju su crpili iz ništavila i ničega, te dvije kvadratne sobe ugušile su svaku njihovu daljnju ambiciju.

August je razmišljao o sebi, o rođenju unutar zaokruženog sustava u čijem utihlom bilu njegov vrisak nije prouzročio nikakvo pomicanje tla, nego samo dodatna pometanja stubišta i prekovremeni rad u tvornici. Rođen prije vremena, s dva i pol kilograma, nakon deset godina braka, u najtoplijem mjesecu u godini, zauzeo je drugu, gotovo praznu sobu za koju je majka tom prilikom sašila nove zavjese. A kako nije imala kolijevku, prvo vrijeme spavao je u košari za mačke.

Bezimenost njegova života ga je tištala, činilo mu se da pamti svoje najranije djetinjstvo dok se gegao od stola do kreveta, od kreveta do ormara, osluškujući zvuk svojih nespretnih koraka, jer ništa se drugo i nije moglo čuti. Otac je radio u jutarnjoj smjeni, a kad bi se vratio, majka je odlazila, s krpama pod pazuhom. Vječna tišina strujala je i češala se o njega: jedva je i progovorio u četvrtoj godini.

A izvan dvorišta, na trideset metara od njihova prozora, život je bujao kao divovsko stablo baobaba.

Kupovali su se prvi televizori i parfemi i nekakva drukčija djeca šetala se ulicama. August bi pokatkad viđao sva ta čudesa u kakvoj brznoj šetnji ili vožnji tramvajem. Išli su u posjete isto takvim nedefiniranim licima i šutjeli. Šutjeli su jedni, šutjeli su drugi, rekli bi da je dobro i kimati glavama. Dobro je... cuclali bi kolačiće i pili kavu. Riječi su bile krte, najviše trosložne, bez ikakvih dodataka, kao oglodana kost, pogubno jednostavne. Slušao je kako zamiru, a mrak bi se sve više zgušćavao u okviru prozora. Zašto su uopće išli u posjete, pitao se.

Sobe, ta majčina pobjeda u mladosti, za njega su predstavljale pravi zatvor. Sjedio je u njima, gledao novine, ponekad slušao radio. August je mijenjao stranice. Tri, toliko je mogao hvatati. Upijao je riječi i pamtio ih od prve, a onda s vremenom saznavao njihov smisao. Ali htio ih je čuti uživo, i sad, kad dobro promisli, čini mu se da se zbog njih i razbolijevao. Vrlo

je često išao liječniku, u dispanzer. To je bila dobra taktika: ako si bolestan, ideš liječniku. Ako ideš liječniku, ideš i među ljude i djecu. Tamo se čuju riječi. Riječi. Uobičajene, jednostavne. Majka je šutjela sabijena na stolici. I on je sjedio na stolici, sretan. Temperatura bi mu razarala grudi, a on bi osluškivao tuđe razgovore i pamtio. Poslije bi se vraćali, koraćali u sjeni drvoreda. Automobili su prolazili. Ponekad bi nagnuo glavu nad kapljom prolijenog benzina i vidio prsten sastavljen od duge.

A onda je otkrio slova. U šestoj, prije škole. Onakav nijem, uhvatio ih je kao jato riba, otprve. Otac mu je pokazivao: AAAA i on je ponavljao AAAA i zidovi su govorili AAAA. U tišinu je bio ubačen žeton za igru; učenje abecede. Otac bi rekao BEEE i nije dodavao ništa, nije mu pojašnjavao, BEEE slovo s dva trbuha, BEEE je beba, samo je ponavljao BEEE. Kako bi mu i mogao što objasniti, toliko se zapetljao u onih sto riječi koje je upotrebljavao, da više nije mogao isplivati iz te jezične uzetosti. A nekoć je u vlaku rekao: Sâm sam kao svjetionik. Odkud mu je takva rečenica izišla na usta, razmišljao je August poslije. Kao upaljena šibica gorjela je, a u mraku nije postojalo ništa. Kada se ugasila, mrak je konačno postao mrak. Poprimio tlocrt njihova stana. A August je ponavljao BEEE, pa MA-MA, MA-MA, majka se glupavo smiješila i suze su joj navirale na oči. Dirali su je ti slogovi u kojima se raspoznavala i ranjavala ju je dječja mudrost, ona ista koja se skrivala iza dobro ulaštenih vrata i mjedenih pločica, ona ista koju je nalazila u stubištima uobičajenu u dio razgovora koji nije razumijevala, kao da se o kakvom tuđem jeziku radi. Prepoznavala se u MA-MA slogovima i lice joj se grčilo od ponosa i žalosti u isto vrijeme, kao da taj njezin jedini sin sa svakim novonaučenim slovom sastavlja misao na kojoj će jednog dana odletjeti od nje. A August je promatrajući je shvatio da riječi mogu i boljeti.

U drugim dvjema sobama tog sustanarskog carstva živjele su dvije nagluhe sestre, prastare gospođice. August im je katkad pomagao nositi drva iz šupa na dvorištu, a one bi ga zauzvrat nutkale slatkim od višanja. Kako nisu dobro čule, nisu mnogo ni pričale, ali su zato njihove sobe bile ispisane starinskim, kitnjastim rukopisom koji je lebdio na požutjelim razglednicama, a razglednice su bile zataknute na ogledalima i drugim dijelovima namještaja i činilo se da lete skupa sa sobom i prošlošću koja je zauvijek izgledala sačuvana.

- Koliko pisama - rekao bi August zaneseno - moja najveća želja je da i ja primam puno pošte...

- Ah, ovo su pisali naši udvarači - rekle su gospođice ponosno zvekećući zubalom - iza ovih riječi - i u isto vrijeme zamahnule rukama po sobi - stoji mnogo, mnogo ljubavi.

Ljubav, ha molim, ljubav, netko je spomenuo ljubav. Ljubav se sastojala od pet slova, a značila je: Glavno da si nam ti živ i zdrav, Auguste. Cijelu tu najvažniju rečenicu njegova djetinjstva mogao je sabiti u ovu petoslovnu riječ i strpati je u džep. Mogla je stati na najmanji komadić papira, stala bi i na marku. Imala je samo dva sloga, ali za razliku od juha, kibla, kauč, zvučala je božanski.

August je naučio čitati još prije negoli je ušao u razred i ugledao tablu s natpisom "Dobro došli". Majka ga je dovela, i druga su djeca došla s majkama. Stajali su na šljunku, u školskom dvorištu, uparađeni, i njemu se vrtjelo od sreće. Dječaci su trčali, djevojčice su nosile konjski rep i pletenice. Imale su vrpce i on im je bio sasvim blizu. Nikoga nije poznao osim Nikole, a Nikola je bio sin njihovih susjeda s prvoga kata. Navršio je osam godina i jedva se upisao u školu. Odgajala ga je baka, jedna prostačka ženetina sa štapom koja je kopala po kantama za smeće i pričala besmislice. Njezin sin je odmaglio, a snaha umrla. Ostala je sama u improviziranom stanu s bijednom mirovinom. Nikoli je glava bila velika poput balona, ali u njoj nije bilo ničega. Tako je mislio August dok su zajedno skakali po raspucalom asfaltu, a štakori se kotili u podrumima. Zaklonjeni od sunca, zaklonjeni od riječi, u mučnom okviru betonskih zidova, iza kojih je do njih prodirao jednoličan zvuk tiskarskih strojeva. Kad bi podigao nos, August bi ugledao sivu plohu zida, a na njezinu vrhu bodljikavu olovnu žicu u četiri reda, koja je iz daljine podsjećala na notno crtovlje s otiscima vrapčjih nogu. Iza su se tiskale novine.

Sjedio je s Nikolom u klupi, ovaj je sricao, a slina mu se skupljala u kutovima usana i curila po bradi i padala na čitanku. August se čudio njegovoj mucu, a Nikola bi kod svakog slova upadao u zamku i krkljao. Graške znoja izbile bi mu po čelu i porumenio bi od stida. Augustu se činilo da iz njegovih usta kulja ona ista tišina potkrovnog stana koja se u slapovima rušila po stubama dok bi ga išao posjetiti. Drvene stube su škripale, a srce budilice odzvanjalo i čulo se kroz kartonska vrata. Baka je, na sreću, izbivala, prebirući po smeću po okolnim "bogataškim" kućama, mumljajući u bradu nerazumljive riječi. A kada ne bi ništa pronašla, vratila bi se s reskom psovkom na usnama, koja bi poput sjekire proletjela kroz dvorište, i onda, udarivši u zidove, nastavila odjekivati.

Siromaštvo je tužno. Ako nije ujedinjeno, ono je još tužnije. Ako je pravedno raspoređeno, lakše se podnosi. Ako mu se nazire kraj, može biti nadahnjujuće. Ali uvijek je tužno. August nije razumijevao svoje siromaštvo, bilo je nepotrebno. Majka je čistila stubišta, otac je radio. Novac je stizao u kuću, ali nije donosio radost. Kao da se za novac kupuje ono što čovjeka isključivo čuva od smrti: komad zraka, komad svjetlosti, koja litra vode, goveđi gulaš. Rijetke

igračke stizale su za blagdane, a kad je zatražio knjigu, majka je zinula od čuda. Zauvijek je zapamtio ta otvorena usta omeđena uspravnim borama kako zjape u njega: riječi se bore natkrivene nepcem, slažu se u neki red i napokon izlaze: "A što će ti knjiga, pobogu?"

Knjiga, to je otvoreno nebo i u nebu drugo nebo, i u drugom nebu treće nebo... Knjiga to su opisani životi, emocije izražene kroz svilenkastu nit priče, kroz razbarušenost stihova, emocije riječima obasjane kao malim reflektorima, one ih upotpunjuju, one ih vade iz središta trupla i oblikuju ih, kroz njih nevidljivo postaje vidljivo i duša, taj bestjelesni pojam, svoju tjelesnost stječe u rečenicama, u gusto tiskanim redovima u kojima vječnost uvijek iznova oživljava. I sve što je prošlost zahvaljujući čudesnoj moći knjige, nikada nije prošlost. A August je želio knjigu, August je želio biblioteku.

Školovanje, to je izlazak iz zidova, pronalazak ogledala. Više nije samo svoje lice vidio, vidio je lica. Boje su se namnožile, kolika paleta nijansi, osnovno se usitnilo, svjetlost se raspala na valove, vrpca boja razlomila se u nježnoj prizmi Augustova srca i riječi na koje je stizao sve su bolje i bolje opisivale tihu nepomičnost djetinjstva obavijenog velovima šutnje.

Je li postojala tajna, je li majka nosila neki zamrli krik u kutovima usana? Zašto joj nije uspijevalo nadoknaditi one pređene kilometre koje je prevalila stojeći u hodniku vlaka? Može li se izrasti iz onog što nam je oduzeto ili samo izuzecima uspijeva na okrajcima saznanja stići do novih spoznaja? Otac je odlazio u ranu zoru na posao, a August se budio zbog njegove nevidljivosti i nečujnosti – lakši od sjene, on bi kliznuo niz dvorište i nestao.

Majka bi glačala košulje i kuhinjske krpe, iskuhavalu donje rublje na plinskom kuhalu. August bi je razbuđen vidio u kocki pare, kako stoji. – Treba kupiti stroj za pranje rublja, znaš li – rekao je jednom.

– Ne treba, ovako mi je jednostavnije – odgovorila je ona. Metla je stajala kraj kante za smeće.

– I usisavač treba kupiti, i televizor...

– Ne treba. Novac se mora čuvati. Kupit ćemo knjige. Samo da si nam ti živ i zdrav Auguste, već će nekako biti, ja ne želim puno...

Ja ne želim puno – to je bila njezina rečenica.

– Kako to da si me nazvala August? – pitao je. Činilo mu se da je moguće preko imena strgati tu odrvenjelu kožu s njezina neizrečenog sjećanja: iza tog u najmanju ruku čudnog imena

možda se nekoć skrivala neka iskra.

- Ime je ime - rekla je majka.

Nije znala objasniti zašto ga je odabrala. Stubište je stubište, stube su stube, tako bi rekla kao da je to dovoljno.

- Ima različitih stuba...

- Sve su stepenice iste - otpovrnula bi, grabljajući kuhačom po loncu. Sve sobe, sve juhe, svi gradovi su isti, tako je valjda osjećala. To korijenje koje je povukla sa sobom preko brda i dolina u središnju žilu grada metastaziralo je u asfaltu dvorišta. U opni svoje šutnje bila je zaštićena, kao u rezervatu.

August je čitao. On je, napokon, živio. Odrastanje je prihvatio kao čaroliju nad čarolijama, u kojoj se zidovi pomiču; školovanje kao novo rođenje gdje se iznova uči gledati. Tijesna tjeskoba njegove sobice pucala je po šavovima, on je riječima mogao opisati mučninu. I čim bi mu uspjelo, mučnina se smanjila. Siromaštvo dojučerašnjeg horizonta obasjano riznicom pronađenih riječi blistalo je poput dragulja, kao da tuga ili nemoć više u sebi nisu sadržavali onaj skup jednostavnih elemenata od kojih je sastavljen dokumentarni snimak. Jezovit, ali ipak nedovršen. Toliko stvaran, da izvan te stvarnosti nema snagu. Tu snagu, koje riječi, probrane, poredane u nekoj surovoj, nadahnutoj dramaturgiji, daju. A njemu je uspijevalo pronaći ih. Muklu tišinu pretvarale su u muklu tišinu, ali ona se čula kao srebrni udarac klatna otisnut o stijenku zvona, koji se, poput uzdaha, pruža prema nebu.

Je li nada zapravo vječni eliksir mladosti i zdravlja... U vlažnoj utrobi sobe August je dizao utege od cigle i radio sklekov. Dojadio mu je vlastito tijelo, krhkost koja je sličila na podčinjenost. Ogromni kvadrati vlage zasijecali su mu tkivo više od desetljeća i odlučio je da im se odupre, da ih pobijedi unutar njom energijom svojih predaka koja mora da je postojala. Ako su se godinama održavali na kršu ribani burom, valjda je nekakva vitalnost preostala. Vjerovao je da se nije pretvorila u posvemašnju tupost koja je njegove roditelje progutala bez sile i polako. On više nije čeprkao po njihovoj bezizražajnosti i nije vjerovao u tajnu. Iluzija kojom je htio imati još neku posebnu prošlost, "nešto ono", neko predanje, sasvim je iščezla. Imao je samo ono što je pamtio, a taj prazan zvuk njegova djetinjstva bio je iskićen gomilom riječi. U njemu su plamtjele pa ih je zapisivao u bilježnice, a bilježnice su se gomilale na pisaćem stolu. Radio je tjelovježbu i pisao. Kroz prozor je promatrao Nikolu kako popravlja bicikl. Donja usnica bi mu se objesila. August se smješkao, sa svakim novim

zamahom osjećao je sve veću lakoću.

U školi, August se izdvajao od drugih po svojim sastavcima. Profesorica hrvatskog je kimala glavom, njezina punđa je treperila dok bi glasno čitala. August je uživao i šutio. Kao da je dio roditeljske šutnje ipak naslijedio: nije se znao usmeno izražavati. Jednostavno, taj raskošni barok napisanih rečenica samo bi nestao kad je trebalo govoriti. Činilo mu se da je začaran i da će mu jednom uspjeti uhvatiti ih, onako napisane u mislima, i izgovoriti. Ako uvježba i uskladi svoj jezik s umom i zaboravi na strah. Strah, to je brisani prostor, ledina obasjana sivom jednoličnom svjetlošću u bezvremenu i on je taj strah, poput kamene ploče, nosio u sebi. Je li zbog okrilja samoće u kojoj je odrastao, gluhoće dviju soba ili amorfnog sjećanja na najranije djetinjstvo dok još nije otkrio slova ili zbog nečeg trećeg, strah je bio povezan sa šutnjom. Kako mu je jednostavno bilo pisati, a kako teško govoriti! Dobro, išle su te rečenice, ali kakve. Krnje, banalne, smušene, bez rasporeda, upravo jadne, otrcane kao kuhinjske krpe, izvlačile su se iz njegovih usta, bez stila, siromašne, sličile su na plastično cvijeće kojim se želi prikazati ono pravo, prirodno, mirisno, služile su kao naznaka, priproste, ugate, nikakve, poput onih u lošim stripovima, u bijelim oblačićima, što je moguće kraće, kao da se žure sabiti u točku, nerazvijene. Trudio se popraviti ih, vježbao je, proširivao ih, podstavljao, gipsao, dograđivao, umetao u njih poredbe, pridjeve, metafore, parabole: na kraju, kad bi otežale od cijele te izvanserijske obrade i kad bi se August usredotočio izgovoriti ih, ispala bi jedna loša skrojena, slabo ušivena rečenica, tzv. konfekcijski škart, upropaštena serija. U mislima i na papiru sve je mogao učiniti, cijelu paletu raznovrsnih kreacija, ali kad je trebalo progovoriti, riječi bi se porazmještale na kriva mjesta i gotovo – takve nesređene, izišle bi van. Ljutio se na tu svoju nesposobnost govorenja koja ga je podsjećala na majku, na oca, na dvorište, zidove, na sobe u koje se morao vratiti. Razumio je on sve to, ali činilo mu se da negdje drugdje postoji drukčiji život, onaj pravi, sličan trčanju, gdje se pejzaži mijenjaju brzinom koraka i gdje događaji ne dopuštaju starenje. Zato je i toliko vježbao – nadoknaditi, treba nadoknaditi ono što se može – i gledao blage valove mišićja kako se uvijaju oko njegova kostura. Nadrasti se za koji centimetar, žutilo lica prošarati blagim rumenilom, povijenost kičme ispraviti zabacivanjem ramena, ojačati kokoške noge, jednostavno: procirkulirati sam u sebi. Vježbanje ga je jačalo, ne samo fizički nego su i rečenice u njegovim bilježnicama bivale sve kompaktnije i složenije, vjerojatno iz jednostavnog razloga: mogao je sve bolje podnositi dugotrajno sjedenje nad pisaćim stolom. U svom mladićkom sazrijevanju bio je oboružan strpljivošću. U toj strpljivosti klijala je nada da će jednom imati i stići sve što nije imao i stigao. Nesvjesno, znao je da mašta nadoknađuje sve.

Majka se čudila: sin je počeo rasti. U visinu. Gledala ga je iskosa. Bila je ponosna, zauzimao je cijelu sobu. Ona, onako sitna, još se potuljila. Rijetki brčići nazirali su se nad Augustovom usnom. Navršio je šesnaestu i bio je sasvim ozbiljan. Ne, to nije bila stroga ozbiljnost, nego ona načitana, koja zbog taloga pročitanih sudbina, makar i izmišljenih, više ne posjeduje ljupku bezazlenost koja bi trebala krasiti tu ranu dob. Nije imao najbolje prijatelje, osim Petra, violončelista. Jedino je Petar ponekad svraćao do njega, u šiljastim cipelama, razbarušene kose i u prevelikom starinskom odijelu. Išao je u srednju glazbenu i vježbao violončelo po nekoliko sati. Ta zaokupljenost violončelom bila je slična Augustovoj zauzetošću riječima i pisanjem. U dvoje su zapravo šutjeli. Ni jedan ni drugi nisu znali govoriti. Jedan je imao prste, a drugi pero. I ta zajednička šutnja njima je odgovarala. Nije imala šuplji odjek prazne lubanje ili betoniranog dvorišta po kojem su se jedino kotrljale psovke i noću čuo mlaz mokraće. Bila je to tišina između prvog i drugog stavka, između dvaju poglavlja.

Ponekad je August odlazio Petru. Grad ga više nije očaravao, njegovo dječjačko veselje je utihnulo. Nije žudio za društvom, a buka mu je smetala.

Kad je gramofon unio u kuću, nijemi otac prekinuo je bolovanje usprkos otečenim venama. August je opet kupio nešto nepotrebno, a skupo. Smanjenje zaliha gotovo imaginarnog novca u ocu je izazvalo neopisiv strah. S druge strane, taj novac nikoga nije mogao spasiti. Bio je tako ništavan, toliko malo vrijedan, kao da nije bio iscijeđen iz očeva znoja, nego pronađen na cesti, odbačen i nepodignut stoljećima, jer toliko je malo vrijedio. A s tom upornom štedljivošću vrijedio je i manje. August je donio gramofon, oprezno, znajući da spravu za konzerviranje vječnosti treba pažljivo čuvati. Iza zavjesa Beethovenovih simfonija pogled kroz prozor izgledao je podnošljiviji. Mogao je vidjeti kako dvije stare gospođice, žute kao spomenari, hodaju na svojim tankim nožicama, izlaze kroz stubište na ulicu i žure na groblje. A za njima juri cijelo nebo napisanih razglednica, umjesto ožalošćene povorke.

Petar je također stanovao u dvorišnoj zgradi, na četvrtom katu. August je išao pješice do njega. Iza krasnih, doduše neušćuvanih kuća, dvorišta su zjapila svojim malograđanskim, jeftinim mirisima. Petrovo dvorište bilo je samo djelomično asfaltirano, na ostatku zemlje krepavalo je bilje nekakve nesretne domaćice koja se ubila iz pištolja. Zvuk violončela prolazio je kroz lelek nanovo izmišljenih narodnih pjesama, lebdio na vrhu glazbenog sendviča i svojim promuklim basovima stišavao drečanje tranzistora na nižim katovima.

Petar nije bio visok, ali bio je mišićav i prgav. Sve nedaće hladnog i jeftinog stanovanja, između nezgodnih, ljutih susjeda uspio je pobijediti snagom svojeg usredotočenja na

violončelo. Vježbao je u kuhinji, upalivši grijalicu, vruć od strasti i bijesa, omotan šalom. Otac, učitelj, sklanjao se u ledenu sobicu, raznježen od sreće. Glazba, glazba – Petar je ostvarivao njegove snove u furioznom tempu. Po dva razreda završavao je u istoj godini.

Augustu je sve više značilo to prijateljstvo. Ostao je povučen i nepomičan u odnosu na druge, usprkos bavljenju gimnastikom. Nije više djelovao snuždeno i smoždeno. Sasvim je normalno izgledao i pustio je kosu kao Petar i ostali vršnjaci iz škole, ali osjećao je da se razlikuje od njih.

- Kao da nosim teret, tako se osjećam – rekao je Petru.

- Radi nešto – savjetovao mu je on. Sva svoja dobra i loša stanja rješavao je vježbanjem. Vježbanje ga je činilo sretnim. Čim bi dohvatio gudalo rasplinula bi se sva nesreća ovoga svijeta i kompleksi zbog izgleda bi nestali. Petar je bio ružan. I poseban. Ali ružan. Obrastao majmunskim dlakama, jakih ručeta.

- Pustio sam kosu da ne izgledam kao mesar – rekao je ocu.

- Sada izgledaš kao čudovište... – otac se blago nasmiješio.

- Kao čudovište, ali ne kao mesar...

Pisanje mu više ne pomaže, činilo se Augustu. Prerovao je svoju samoću, šutnju, djetinjstvo, siromaštvo, kao bager. Stalno je kopao po sebi, po dvorištu, po roditeljima i susjedstvu i stalno je opisivao sve brojnijim riječima, tu nepomičnu tišinu, tu santu leda na mirnoj površini mora, koja plovi i pokatkad se rastapa, a onda opet mrzne okružena nepomičnim polarnim nebom. Školovanje koje mu se nekoć činilo kao korak u sam centar svjetlosti sada mu se činilo šturo i primitivno. Grad koji je nekada iz svog dvorišta doživljavao kao raskošan i vedar činio mu se provincijski, a i zaudarao je. Zapravo, stubišta su se sve manje mela i čistila, imao je o tome podatke iz prve ruke. Jer mama nije mijenjala svoj posao. Jednom je odlučila pospremati po kućama, bila je to odluka vrijedna pažnje, nakon svih tih bojažljivih godina. I izdržala je dva tjedna, a onda više nije mogla. Jednostavno se vratila na svoj stari posao. Zašto? E, kad bi joj bilo dano da može objasniti. Trebalo je pronjuškati po tim sirovim riječima da bi se otkrila pozadina. Augustu se više nije dalo, shvatio je da je promjene bole, da je užasavaju i da svaki pomak u njezinu prividnom redu izaziva unutarnje krvarenje. Već je on s tim knjigama, gramofonom, Petrom, pretjerao. Glazba koju nije shvaćala, riječi koje su klizile pokraj nje, sasvim nerazumljive, nagomilane knjige po podu i policama – na to se nekako priučila, jer joj je to dolazilo preko Augusta, preko čeda iz njezine utrobe i, samim

tim, nalazilo put do njena stiješnjena uma.

August je osluškivao svoje tijelo: bio je zadovoljan. Razvijen i zdrav. Ali negdje u žili kucavici osjećao je buđenje proljeća – kao hladnu krpu na čelu dok groznica jenjava. U nemirnim snovima, bačen na obalu želja, maštao je o onom što je tako dobro poznao iz knjiga: o ljubavi. O ljubavi, dakle. Morao je paziti, razmišljajući o tom čuvstvu, samo odabrani sklopovi rečenica opisivali su je dovoljno dobro.

Upoznao je Ivanu u stanci koncerta, bilo je tako jednostavno osvojiti je, on je Ivanu ljubio na klupi, lebdio je u njoj, a ona je ne znajući samo uveličavala prostor njegove samoće i htijenja da ga ispuni onom strašnom, jarkom, čudesnom i gotovo neutaživom željom za ljubavlju koja bi u sebi sadržavala sve ljubavi. Ivana je bila starija, već studentica. August je zapravo imao uspjeha kod djevojaka zbog svoje suzdržljivosti i duge kose koja je u uvojcima padala na leđa i davala mu okvir odsutnosti. On je i bio odsutan, a to je izgledalo kao da je obavijen tajnom.

– Meni žene ne trebaju – rekao mu je Petar kad je saznao za njegova potucanja po parkovima, pogledavši ga prezrivo: – Izbaciti sjeme može se i u vjetar.

Augustu je bilo smiješno: žene, to je zvučalo! Koliko je znao, Petar je do sada u svojim rukama držao isključivo violončelo. Možda je ljubomora proklijala. Ili nije bila ljubomora, možda se radilo o bojazni. Bila mu je razumljiva stisnuta, tanka usna njegova prijatelja u svojoj skamenjenosti, ispod koje se srdačnost pretvorila u tiho siktanje. On je volio Petra, on ga je volio kao sebi ravnog i to je bio sasvim drugačiji osjećaj, drugačijeg sadržaja. To je bila ravnopravna ljubav, jednaka u omjeru, a ne neka mješavina sažaljenja i sućuti koju je osjećao za roditelje i susjede. Veselio se tom prijateljstvu, emociji koja je izrasla poput biljke i obavijala ga poput bršljana, ali je osjećao da izvan pogleda njihovih četvorih očiju (u stanci dok se okreću note) želi dosegnuti drugu obalu, žensko tijelo što pluta u plicaku, koje će ga zažariti dodirom, meduzinim poljupcem, i u čijem će zagrljaju njegovo srce odzvanjati kao jeka. Jer, Ivana je bila Ivana, srdačna i duhovita, dobra i zgodna, zemaljska, a August se jednostavno nije mogao zaljubiti u tu slonovsku bezbrižnost isprekidanu osmijesima kojom je njezina narav bila omeđena.

– Što nalaziš u meni? – pitao ju je.

– Sve – rekla bi, naslonjena na klupu, pušeći cigaretu. – Hoćeš? – nudila ga je. I on je pušio, godilo mu je, dim mu je lebdio u očima i hvatala ga je lagana vrtoglavica. Osjećao je blagu nadmoć kad bi je zagrlio.

- Djeluješ starije - rekla bi Ivana.

Nije znala za santu velikog straha koja je plivala u njemu, tiho i postojano, za mnošinu riječi, za temelje naslaganih knjiga kojima je htio stići do srži samog sebe i u njoj upoznati, tako mlad, neopisivu lakoću i opuštenost mudrosti. Osjećao je da mora postojati način, sasvim ugođen po njegovu primjeru, kojim se stiže do stalnog blaženstva i gdje mu nije potrebna uporna tjelovježba ni traganje kroz tekstove, koja mu sad omogućuju da se katkad sretne sa svojim iskonskim ja, tako tragično skrivenom u gustom šiblj u tuđih rečenica i vlastitog, banalnog življenja.

Vrijeme, slabašni prostor između biti i moći, u kojem se na sve stiže i na sve kasni, trenuci od kojih je sačinjena muskulatura starosti, gdje svaki korak hrli sljedećem kao po kakvoj zadanosti - a opet tako strogo određen karakterom stvara se sam od sebe. Život je magija, život je čaranje, život je osvajanje zadanih prostora slobode. August je sjedio nagnut nad svojim bilješkama kao čipkarica nad čipkom. Bilo je tu raznih uzoraka, raznih tkanja, tišina je bila odjevena u paučinu, u paukovu mrežu, tišina je vrištala... August je slutio majčine korake, nijemost pokreta, lagano pritiskanje kvake... cijelu lavinu nečujnog koja ga zatrpava... Gledao je u bilježnice na stolu, u vrijeme zaustavljeno vlastitim rukopisom, a onda naglo ustao i odjurio u hodnik u kojem je majka izuvala cipele i stenjala, sva savijena u spiralu u obliku stubišta, čija je izlomljena kičma podsjećala na stube što vode u pakao ili barem u mračan podrum, i rekao nad trokutom njezina tijela, ozareno i sretno:

- Znaš mama, moramo kupiti pisaći stroj...

Stroj za pisanje je stigao, egzotičan kao kakva razglednica iz nepoznatog dijela svijeta. Prvo je stajao u roditeljskoj sobi, oni su ga pomno razgledali, otac je kimao glavom, takvih je vidio u tvornici, po uredima. August je tipkao velika i mala slova, nestrljiv da prođe ta demonstracija i da konačno odnese savršen mehanizam u svoju sobu, gdje će kucanje po valjku nadjačati zvuk budilice i vlastitog, uzbuđenog srca. Odlučio je rečenice iz bilježnice prepisati, izvaditi iz njihova skloništa, probuditi ih iz drijemeža, ponovno napisati, u ilegalnom strahu kojeg ne priznaje, a on je povezan s tom odlukom i koči ga: ipak nekako dovršiti taj posao, koji i nije posao, jer je sve, jer je život, jer je disanje. Listanje listova, pronalaženje zaboravljenih pasusa, prepoznavanje zamršenih jednadžbi, konjički skokovi stihova, duhovitost zaključaka i pretjeranu grčevitost namjera, sve je to mogao naći ispisano olovkom i umnožiti, učiniti vidljivim, iznijeti na sunčevu svjetlost, razviti, iz tamne komore osjećaja odnijeti u osvjetljenu tiskaru stvarnosti. Nekom izdavaču, na primjer. Brrr... ta misao je bila strašna, tako užasno povezana sa zbiljom, stravično konkretna, kao pucanj u

vlastitu sljepoočnicu kad filozofiranje svake vrste prestaje dok tanak mlaz krvi putuje po obrazu u nekakvo sadašnje ništa. Udarac po svakom slovu bio je neka vrsta izdaje, jer on je u osnovi pisao samo za sebe i samo sebi, ne tražeći eho svojih rečenica u nekom drugom. Ostavljala ga je prilično ravnodušnim sva ta graja koju je profesorica hrvatskog podigla oko njega: u slobodnim sastavcima on je doista bio slobodan, tonuo u podzemlja riječi, premetao ih poput kartaša koji to spremnije improvizira što je rizik gubitka veći. On je u pisanju nalazio utjehu, ali je sada osjećao kako mu to više nije dovoljno, kao što mu ni ono krhko slabunjavo tijelo nije bilo dovoljno iz jednostavnog razloga: želio je drugo. I uspjelo mu je, donekle, srediti tonus svojih mišica i dokopati se nekih rezervnih centimetara – pa kad je svrnuo pogled na police s knjigama i njegove bilježnice na stolu, učinilo mu se da nije pravedno ne pokušati osigurati vlastitim rečenicama odlazak u slobodu. Jer u ovoj sobi one su bile zatočene, nikome poznate, a sve saznanje što ga je August dobio stiglo je preko knjiga. Ili je preko njih dobivalo oblik, svejedno. Morao se odužiti tim stoljećima koja su disala vječnim dahom, u svescima, morao je i on pokušati nešto stvoriti, dovršiti, uobličiti, uglavnom, morao je stvoriti knjigu kao što je stvorio tijelo, pobijediti ono što se uopće nije zamjećivalo: stidljivost i sumnju.

Prepisivao je, nagnut ispred prozora, a Ivana se približavala njegovoj kući sve češće, kroz raster zavjesa njezino lice ga je upozoravalo na vrijeme, mahala mu je, razgovarala sa Nikolom, a on je odugovlačio, boreći se za svako slovo, odjednom namiren, bez želja, težački prigrljen kuckanju po mašini, kao radnik za strojem, u okviru preludija, ispunjen glazbom, mek kao jastuk i na svoj način sasvim lijen za vanjsko, a u vanjskom Ivanino tijelo je lelujalo i zvalo ga. Tako dosadno, pomislio bi.

Šetali su po parkovima, imali su parkove, a August je žalio za potraćenim satima koji su se vukli kao staze po kojima su hodali, svaki korak ga je udaljavao od prepisivanja i on je promatrao Ivanino lice sa sve više ravnodušnosti, živcirao ga je njezin smijeh što se uvijao oko čempresa i platana, ta vječna živost, stalno kretanje. To nije bila koncentrirana gimnastika, ni vježba čula, ništa. Obična, glupa radost. Radost koja u svojim razjapljenim usnama ne sluti osnovni ton vriska. Onog iz kojeg je rođena, a sada se razvojem pretvorio u hihotanje. Možda je griješio. Petar je bio mučaljiv i mrgodan, zapreten u strune i dovoljan sam sebi. Žalio je što Ivana ne sliči na Petra, što nije na neki način nedodirljiva kao što je nedodirljiv san. On je volio snove, prodirali su u njegovu sobu, nevidljivi, nečujni, pozvani ujednačenim disanjem, razlistavali se poput stranice knjiga, logični u kaosu, čudniji od glazbe, ne ostavljajući trag, naslikani na osjetljivoj podlozi podsvijesti, znao je da spava i da sanja i uživao je u tom omamljujućem odumiranju. A Ivana je bila tu, stvarna kao pepeljara.

Uopće, stvarnost. Što će mu stvarnost? Ako to nije ono stalno treperenje, onaj čudni, gotovo mučni zanos, onda mu ne treba. Kad ga iskra budi u zoru i kao zraka sunca obasjava. Letenje iznad, lebdenje izvan sebe, umnožavanje u različitosti, obasjanost unutarnjim žiškom. August je promatrao majku i vidio je sebe, njezinu ljubav skvrčenu i poniznu kako ga osvjetljava malim, sramežljivim plamenom – nad cijelim jednim grobljem pepela i gara, u kojim se prošlost prikazivala u neartikuliranim slikama, a moglo je biti mnogo malih ljubavi i mnogo sitnih svjećica, to daje plamen. Žalio je što ona živi za njega, a ne za sebe, i osjećao je nelagodu zbog toga. A onda, opet, promatrao je njezinu izdvojenost kao i svoju. Ona je od šutnje isklesala postolje i na njemu stajala, jedinstvena. Nije imala prijateljica, više nisu odlazili u posjete, otac se muvao po gostionicama, neprimjetljivo. Nije čak ni pio. Slušao je druge i učio. Bili su tako nekako... izvan kruga. Baš kao on, na kraju krajeva, u zadnjoj klupi, zaokupljen Shakespeareom. Inertan za sve vrste zabava, za diskoklube i plesove, okupljanja po tuđim stanovima, hodanjima na utakmice; nabildan od utega i rastezanja, a opet sasvim nezainteresiran za sport. Pričljiv na površan način, kao da mu se žuri. I dalje nije znao ovladati svojim govorom pa se razmetao banalnim frazama, ne uspijevajući svoje misli zaogrnuti u pravu odoru. Zato su ga svi i razumjeli usprkos različitosti i nisu ga smatrali čudakom. Činilo im se da je samo malo starmali i gotovo. Kao neka nadarena djeca u čijim očima budućnost već živi u sadašnjosti jer im je budućnost dana unaprijed.

Stranice su se nagomilavale. Bilo je tu materijala za dvije knjige – Pjesme i Priče. August je osjećao lakoću. Imao je plan. Suzbiti sramežljivost i pokucati na vrata nekakvog urednika. Znao je da su te riječi najvrednije što ima, a opet, užasavao se svoje namjere. Izgledalo mu je to kao srce izvaditi pred sasvim nepoznatim čovjekom, baš srce, i ostaviti da pulsira na stolu, i onda otići, bez srca, natrag u svoje dvorište i čekati. Nije volio čekanje, nikada, ni uzaludna nadanja, htio je da se ono što se mora dogoditi dogodi odmah, ta vrsta strpljivosti u životu nije ga zanimala. Nije to bilo isto kao i tjelovježba ili pisanje, tu se nije žurio – takvo čekanje podsjećalo ga je na majčinu poniznost kojom sve u životu prihvaća pod izlikom da tako mora biti. August je vjerovao u sudbinu kao u neku silu koja ga privlači, ali, ujedno, dopušta da je oblikuje i da je donekle mijenja. Vjerovao je u njezinu kozmičku dobrotu, u pravdu, u neki red stvoren iz ljubavi u kojem se ništa nije moglo kupiti i u kojem je jedina nagrada bilo ono na što će se osvrnuti, jednom kada dođe na kraj puta: vlastiti život. A ono što je smatrao vlastitim životom bio je unutarnji titraj pretvoren u vječno treperenje, ma koliko ga stvarnost ometala svojim ovozemaljskim poslovima. Nadao se da će uspjeti održati tu koncentraciju na stih i onda kad će iz škole zakoračiti u život i početi zarađivati. Bojao se buduće satnice kojoj će se morati povinovati – hoće li nakon nagomilavanja banalnih životnih činjenica imati snagu da išta rimuje? Ili će šutnja, ona odgurnuta i protjerana, s vremenom,

opet narasti? Hoće li mu uspjeti živjeti onako kako je zamislio: s plamenom u utrobi i glazbom u ušima?

Petar je rekao: – Samo je violončelo važno.

Dok bi hodao na Akademiju žurio je žustro mašući glavom u ritmu neke kompozicije, kao da vrijeme između vježbanja i učenja mora biti što kraće, kao da će već sutra zakasniti i umrijeti.

– Stalno se trudite nešto stići – rekla je Ivana.

Petar je prezrivo odmahnuo glavom. Bio je alergičan na Ivaninu ruku prebačenu preko Augustovog ramena, obasjanu žutom svjetlošću pivnice, ljut što se ispriječila između njih kao kakav zid, morao se dizati na prste da bi vidio prijateljevo lice, razgovarati u šiframa. Nije ju volio i točka. Žene nije volio. Prave glupače, mislio je. Babe. Kokoške. Promatrao je svoje prste, nabrekle i nimalo lijepe. Imao je violončelo umjesto stražnjice, u zagrljaju, umjesto sisa. Zavidio je Augustu, ta glupača ga je učinila muškarcem, bez trauma. A on je još morao učiti dosadne, komične pokrete, morao je. Nešto ga je grozno peklo u nutрини, neka divljačka strast ga je razdirala. Ali kome da je da, gdje ta strast pripada. Gledao je Augustove uvojke i bojao se. A ona se smijala i smijala. Uzela je njihovo zajedničko slobodno vrijeme i proždimala ga, trošila, probavljala. Užasno. Petar je podrignuo. Htio joj se zgaditi. Ali ona nije rekla ništa.

– Zašto je se ne riješiš? – pitao je Augusta kasnije. – Nisam pronašao prave riječi, dovršene i savršeno točne. A uostalom, ponekad mi je i draga – odgovorio je on.

– Napiši joj pismo – inzistirao je Petar.

– Pismo? – rekao je August – vidiš, dobra ideja. Jednom, jednog dana, napisat ću joj pismo. Pismo, i to je rod književnosti. I to kakav. Raskošan. Bez granica, neomeđen likovima, fabulom, strukturom, brojem slogova.

Sjedio je i pisao. To su bile tako dovršene misli, baš kao i njegova ljubav. Ili kao neljubav. Gledao je svoju mišicu kako lebdi u ogledalu, u košulji od bijelog platna. Činilo mu se da ne može više ostariti, osjećao se završenim. Dvorište je usnulo kao kakav čovjek skvrčen pod podvožnjakom. Početak zime sličio je na sahranu siromaha. Odjednom bi se čađavi oblak nadvio nad gradom, nijedna kvaka ne bi bila više ulaštena, nijedno staklo ne bi sjalo. Kroz svaku svoju riječ August se sve više približavao horizontu što u svoju crtu sabire sunce i

more. Mrzio je taj kontinentalni smrad, taj kal po kojem je hodao. Samo riječi su ga uvijek spašavale, samo riječi, na njima je plivao kao na morskoj pjeni i one bi ga ponekad odvodile daleko od ovog obitavališta u kojem je prebivao, daleko od nepokretnosti, u neku pradomovinu koja mora da još uvijek postoji i vjerojatno slič i na usamljeni otok, poput suze na obrazu, otok što povremeno iščezava, a povremeno putuje s vjetrom.

August je napisao pismo Ivani i upisao se na Filozofski fakultet, povijest umjetnosti. Nije se odlučio za književnost, bojao se da bi mu taj studij mogao oduzeti talent. Majka i otac su se skrušeno radovali i nečujno negodovali – August je zarađivanje odgodio za još koje četiri godine. Stubišta su bila sve prljavija, a tvorničke smjene sve tužnije. Život se u svojoj prostačkoj jednostavnosti čak zakomplicirao. Jednostavno bivstvovanje oduzimalo je ogromnu količinu energije koja bi pametno utrošena pokrenula lavinu veselja, a to veselje ubrzalo bi korak, a taj korak bi krenuo, probudio, nešto novo nosio. Mladost koja ne razmiče granice tako je tegobna. Augusta je izjedalo obično, sivo siromaštvo, knjige su postajale sve skuplje, a nije želio raditi. Rad, taj rad mu se gadio, predani oče v rad, stajanje u tramvaju, majčine ruke izjedene kemikalijama, pogureni knjiški moljci u kancelarijama, skvrčena leđa administracije, šalter-ljudi, poput likova iz fantastičnih knjiga: mogao je sastaviti enciklopediju očaj a od fizionomija koje su se kretale oko njega, sposobne da prežive svaku nevolju i onih naučeno lukavih, lukavost je postala predmet koji se morao svladati, lukavost se uselila u lica, jeftina kao napojnica, lažna kao konobarski osmijeh. Grad koji je nekoć iz njegove tužne sobe izgledao kao dostojanstveni čovjek sa štapom, sad je nalikovao na posrnutog prolaznika pregaženog na cesti. August je shvaćao da se njegovo dvorište proširilo po trgovima i parkovima, zapišano i posrano, ničije, naraslo je siromaštvo i histerija. U sebi je osjećao tupost, rukopise je napokon prepisao, a Ivanu otjerao. Čekao je da dotrči, unezvijereno pokuca na prozor ili zagrebe po vratima, ali ona ga je poslušala, tražio je mir i ona mu ga je dala, njegov mir, velik kao crkva. Ne samo da nije tada došla, nije nikada došla i nije ju sreo, čak ni u gostionicama. Valjda bi se sakrila kad bi ga ugledala. Uglavnom, nije je bilo i njezina nevidljivost učinila je da ju je konačno zapazio i čak razmišljao o njoj.

Petar je sve češće dolazio do Augusta. Ležali bi u krevetu u čarapama. August je pušio. Majka nije ulazila, od straha. Petar je nosio kosu svezanu u rep. Šutio je i lupkao prstima. Ponovno je zauzimao prostor nenaseljene Augustove samoće, ucrtavao granicu svog prisustva, takt po takt usvajao jednadžbu njegova srca, nametao svoje nevidljivo prisustvo, jak poput mirisa, a opet neuhvatljiv. Zbog violončela bi mogao istrčati iz sobe, odjuriti vježbati, naglo i iznenadno, sjediti u učionici, te četiri žice su ga oblikovale u zrcalu, on je

postojao u njima, imao je tu napetu muklu snagu, koja ga je vukla naprijed, koja ga je vraćala ljudima, raspinjala to trokutasto, kvrgavo i mišićavo tijelo i krotila ga, ne želeći da se u njemu razjari ono životinjsko, ne želeći da prije vremena taj divljak u njemu učini ono najgore: potroši svoju strast. Činilo mu se da se Augustu, prepisivanjem tih dviju nekad napisanih knjiga, baš to dogodilo.

August je odnio rukopise; u stvari, poslao ih poštom. Nije htio otkriti svoje lice, spojiti ga s rečenicama u jedno. I dobro i očajno mu je izgledalo otipkano na bijelim papirima, i površno i budalasto, i mudro i prepoznatljivo, i sasvim tuđe. Vjerovao mu je, ali mu i nije vjerovao, i bojava ga se u isto vrijeme. Osim njega to su štivo pisali i nepoznati ljudi, ispunjeni strahovima umjesto krvi, udobno nastanjeni u samo jednom jedinom tijelu. Kako su ga samo iznurivali svojom prisutnošću i različitošću. Dok bi ležao, oni su plesali. Kad bi plesao, oni su ležali. Iza njegova imena i prezimena se skrivali, iza raspisanog rukopisa, u vijugavim konstrukcijama rečenica... Čekanje je započelo. Ono što je mrzio.

Odlazio je na fakultet, na predavanja. Petar ga je ponekad pratio. Prilijepio se uz njegov rukav, nizak, zagasita pogleda, zajedljiv. Imao je vremena za Augusta, vježbanje je nadoknađivao noću, dovoljno mu je bilo nekoliko sati spavanja, stalno je bio upaljen, ni u snu se nije opuštao, tajnu života posjedovao je u prstima, u uhu, odgajao ju je još od djetinjstva, bez nauka muziciranja ono bi bilo bezlična glina, sivi prostor prosječnosti; upornost je pobijedila, dovela ga do slobode, nadoknadila ružnoću i skromnost koja je prijetila, nekoć ga mrvila, a sada su njegove čvornate ruke stvarale stvarnost, ona nije više ovisila o nečijem tuđem mehanizmu, ovisila je o njemu i bila je njegova. U toj stvarnosti, osim profesora, jedina važna osoba bio je August. August u svojoj koncentriranoj samoći, August nježan i plavook, s bolećivošću koja izvire iz njegova kostura dobro obrađenog gimnastikom, kao mladi konj, i snažan i plah u isto vrijeme, August. Petar se gadio fizičkog dodira, a ipak bi posegnuo za njegovom rukom, ili ramenom, ili stopalom. Bili su to gotovo slučajni dodiri i Petar je u njima nalazio neki oslobađajući mir.

* * *

Soba, dvorište, gostionica, dijagonalno prelaženje raskrižja, stilovi i razdoblja, povijest sačuvana u crtežima, u spiljama, u kanonima, tlocrtima, u mramoru i pijesku, nadmoćna zbog vjekova u kojima je opstojala, u muzejima, u arhivima. A August ljubomorno čuva košaru za mačke, razgledava rijetke fotografije i traži začetak čuda u svojoj biografiji, u

astrologiji, na dlanu, u izrazu lica. Ovo što je postigao, nije mu dovoljno. Ugledavši nebo, on bi ga i dotaknuo. U njemu titra neka mirna, sanjalačka znatiželja, gotovo nepokretna. Otključao je prva vrata opisavši šutnju kao zavičajni predio, zapravo, maternicu iz koje je izišao ili, možda bolje, kao jaje. Krhki zidovi ljuske propuštaju svjetlost i utišavaju zvukove, a on izmišlja nove riječi i želi da mu one ponovno podare nježnost.

Zar nije umakao iz dvorišta zahvaljujući njima?

A sada je sve dvorište.

On ne vidi pomake, njegovo je tijelo nezadovoljno, a pero mrtvo. Sjedi u sobi, bježi iz sobe. Dvije radnje, pa tri-četiri različite i u isto vrijeme mlitave kao i želja. Iza prvih vrata postoje druga vrata. Nebo je daleko, Zemlja je također jaje. Opna svoda je svilenasta, tamna i beskrajna. Ona postoji. A postoji i i s p u n j e n j e, trajno, strastveno i neovisno o svim vrstama religija i vjerovanja. Njegov prijašnji mir evoluirao je u nemir. Nemir nema jezik, on je nemuš. Kad nemir iznađe riječi ili kakav materijal ili takt, već je dio mira, dio koncentracije i sabranosti. August bi se htio odvojiti od svog neraspoloženja, tuposti, prisilnih radnji, od nečega što se u njemu rađa podmuklo i neočekivano, a zove se utučenost. Zove se bezobličnost. Kao da su mu sva čula atrofirala. Autističkim pogledom promatra zbivanja oko sebe i ono što mu je nekad bilo dovoljno i što ga je nadahnulo sada izaziva gađenje. Soba ga muči, i glazba, i gramofon i pisaći stroj, sve ono što ga je usrećivalo. Čak i Petar. Gdje se izgubio onaj mučni zanos, ono lebdjenje, ono lagano obnavljajuće izgaranje? Grize nokte i naziva urednike. Suzdržanost je pobijeđena, dobro je primljen u trošnim kancelarijama. Oba rukopisa bit će mu objavljena.

Njegova je mladost uznemirujuća, lice kraljevsko. Pomnije promatrano to lice pati od nesavršenosti i neke usahle živosti. Nos je preširok, čelo pomalo nisko. Ali kosa ga krasi, zlatasta i bujna, uokviruje ga. Kosa je živa i sjajna, temperamentna. Zbog nje se i ne primjećuje njegov tihi jad. Jad još nije oslikao taj profil, nije ga naćeo. U njemu traju tragovi strasti, bivših otkrića, tragovi otključavanja vrata tajni. Gnjllost koja ga obuzima ne ostavlja otisak – a i on joj se odupire. Čeka na objavljivanje, na izlazak knjiga iz tiska i promatra dvorište oivičeno zidom i već iskidanom bodljikavom žicom. Čini mu se da će onda ponovno moći pisati, ponovno susresti sebe, probuditi se. Tjelovježba više ne pomaže, iako je uporan, ne stimulira ga. Radi je u gluhoj tišini sobe, zaključan. Roditelji više ne ulaze, dioptrijska njegova oka više ih ne uočava. Okamenjeni u nepostojanju, u laganom umiranju. August u sebi otkriva isti zaustavljeni korak. Nerazjašnjen nemoć. Ni iz čega naraslu. I, naravno, nevidljivu. S tim licem i carskim imenom koje otkriva polja zrelog žita, zaštićen je od

prepoznavanja. Isturena brada dokazuje jakost i tvrdoglavost njegovog duha. To je moja bivša fizionomija, tjeskobno razmišlja August, iza koje se više ne nalazim.

Petar osjeća promjenu u svom prijatelju. Šutnja koja je nekoć nastavljala razgovor sada ga prekida. Ima drugačiji ton. On priča o knjigama koje će mu izići, tješi ga. Petrovo studiranje se približava kraju, koncerti su sve brojniji. August obično sjedi u desetom redu, poluzatvorenih očiju, odsutno slušajući. Što Petar bolje svira, to on bolje osjeća prazninu. On prepoznaje u njegovu izvođenju onaj isti žar što ga je posjedovao. Nekoć. Već više od godine dana nije napisao pjesmu niti je sročio rečenicu. Fakultet mu služi kao bijeg od kuće, kuća kao bijeg od fakulteta. Rukopisi su u tisku, urednici mu se obraćaju pristojno i s poštovanjem.

August zalazi u gostionice, upoznaje nova lica. Banalne misli je uvijek umio izgovarati, na svoj način se činio komunikativnim. Stoji naslonjen na šank, okružen znancima. Pušta brkove koji ga unakazuju, sitni, potkresani, pojačavaju zatomljenu zlovolju. On želi pobijediti tog kraljevića bez krune, bez pera. Razvaljuje svoje lice eksperimentom. Reže uvojke. Kratko ošišan, slični na oca. Navlači vojničke čizme koje su, ionako, u modi. Urednici ga ne prepoznaju, u prvi mah.

August je tužan. Ne može pisati.

Djevojke ga ne očaravaju. Na kraju krajeva, ni mladići. Papirnati duh svijeta ga proganja. Ali ni čitati više ne može, zasićen je. Izišao je iz dvorišta, prolutao ulicama, posjetio trgove, grad mu je postao tijesan. U svojoj obamrlosti, on bi htio upoznati druge krajeve i običaje, uživati drugačije mirise i jesti različita jela. Majka mu novac ostavlja na pisaćem stolu na kojem više nema nikakvih papira. Sve je prepisano, odletjelo od njega. Čak povremeno odlazi u tvornicu, hladnjaču i ispire ambalažu. Honorarno. Ruke su mu promrzle, rukavice nespretno. Tako je jednostavno biti jadan. Privremenost tog posla čini ga donekle podnošljivim. U buci strojeva čuje istu tupu tišinu djetinjstva. Jednom, kad se izvuče, volio bi to opisati. Pisanjem bi nadoknadio sate provedene stojeći u vodi. Pa cijeli logorski životi mogu se prividno zacijeliti pišući. Šutnja je najstrašnija. Šutnja je pakao, on to zna. Ali ne uspijeva mu više išta izreći, napisati na papiriću, na koljenima. Zar se već potrošio? Hoće li mlad umrijeti? Ili mu je ipak suđen neki prosječan život, prosječan smisao. Ponekad razmišlja o Ivani, o njezinu smijehu koji se obavijao. Čini mu se da je bio nepravedan, da je nije dovoljno volio. Da nikoga zapravo nije dovoljno volio, ni Petra. A ne voljeti, to je grijeh, najveći od svih. Tek su riječi u njemu izazivale osjećaje. One su ga učile ljubavi. Zato je znao biti tako sretan, pišući. Mogao je. A više ne može.

Urlik. Možda bi trebao otputovati. Ali kamo? Onaj koji putuje zove se Petar. Petar odlazi na usavršavanje, na postdiplomski u Beč. Uvijek je sažimao razrede, pobjeđivao vrijeme. August vidi puteve koji se račvaju na krtom kamenjaru, jedan se uvija oko stijena, a drugi nadvija nad morem i zabija u nebo.

August trči s knjigama u rukama, koje su napokon izišle, u isto vrijeme, iz istog gnijezda, dvije ptice. Njegova je prošlost zatočena u tim stranicama i, ujedno, sasvim slobodna, ona zadire u sadašnjost i miješa se s njom, zaborav više ne postoji. Od sada pa zauvijek te će knjige biti pramjera svih mogućih budućih knjiga. Ne želeći, morat će osjećati odgovornost za objavljene riječi. Ne htijući, njegovo će lice biti proučavano kroz zavežljaje stihova. Više se ne razlikuje od drugih samo otiskom prsta. Pustio je da mu izrastu novi udovi koji će se možda jednom sasušiti, ali sada su ovdje i tiču ga se. Petar odlazi i praznina se upotpunjuje, ona se razlijeva kao ulje. Dok vlak ubrzava gubeći se u jutarnjoj izmaglici, August vidi betonirano dvorište omeđeno zidovima koje opet treba preskočiti.

Možda ću jednom ponovno moći pisati, misli August promatrajući svoju fotografiju na poledini knjige. Sjeća se upornog gimnastičkog vježbanja kojim je htio i uspio modelirati svoje zadano tijelo, ispraviti ispravljive nedostatke, donekle usavršiti ono što mu je od prirode bilo ponuđeno.

I pristaje na ono što je oduvijek zapravo mrzio: na čekanje i strpljivost koja je potrebna da bi jabuka postala jabukom, a tišina zvukom...

Sanja Pilić

Pjesnikinja, spisateljica, spisateljica za djecu. Rođena je 1954. u Splitu. Završila je Školu primijenjene umjetnosti, fotografski odsjek. Radila je kao fotografinja, trik-snimateljica i koloristica na crtanom filmu. Surađivala je s Autonomnom ženskom kućom iz Zagreba i radila sa zlostavljanom djecom. Članica je raznih prosudbenih odbora za dječje stvaralaštvo. Nastupa u školama na dječjim literarnim druženjima. Njezini tekstovi prevedeni su na slovenski, engleski, njemački, nizozemski, talijanski i mađarski jezik. Sa šest naslova zastupljena je u lektiri za osnovne škole. Objavila je do sada 27 knjiga za djecu i odrasle. Samostalna je umjetnica i živi i radi u Zagrebu.

Dobitnica je druge nagrade Večernjeg lista za kratku priču "Ah, ludnica" 1981. godine i treće nagrade za priču "Muškarci mog života" 2006. godine. Dobitnica je druge nagrade Radio Študenta i revije Literatura (Slovenija) 1990. godine za dramski tekst *O kome se to radi*. Za roman *O mamama sve najbolje* dobila je nagradu Grigor Vitez 1990., za roman *Mrvice iz dnevnog boravka* nagradu Ivana Brlić Mažuranić 1995., za knjigu priča za djecu *Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije* nagradu Ivana Brlić Mažuranić 2001., za roman *Sasvim sam popubertetio* nagradu Grigor Vitez 2002., za roman *Što mi se to događa?* nagradu Mato Lovrak. Roman *Jesam li se zaljubila* nositelj je Časne liste IBBY-ja za 2008. godinu. 2010. god. dobila je nagradu Kiklop za roman *Hoću biti posebnaaaaa!* 2011. dobila je nagradu Kiklop za slikovnicu *Maša i gosti*. 2011. dobila je međunarodno priznanje White Ravens za knjigu *Hej, želim ti nešto ispričati!* Sanja Pilić odlikovana je Redom Danice hrvatske s likom Antuna Radića za osobite zasluge u prosvjeti i kulturi. Po knjigama *Sasvim sam popubertetio* i *Mrvice iz dnevnog boravka* napravljene su kazališne predstave u teatru Žar ptica u Zagrebu.

Djela: *Ah, ludnica!* (1985); *Tjeskoba šutnje* (1990); *O mamama sve najbolje* (1990); *Nemam vremena* (1994); *Mrvice iz dnevnog boravka* (1995); *E, baš mi nije žao* (1998); *Ženske pjesme* (2000); *Zafrkancije, zezancije, smijancije i ludancije* (2001); *Faktor uspjeha* (2002); *Sasvim sam popubertetio* (2002); *Različitosti, od vrijeđanja do umorstva – priča Leti, Marta, leti* (2003); *Znala sam da moram izabrati drugačiji život* (2003); *Hoću i ja* (2004); *Ljubavi različite, pjesme razne* (2005); *Jesam li se zaljubila* (2006); *Što mi se to događa?* (2007); *Zar baš moram u školu?* (2008); *Što cure govore? Što dečki govore?* (2008); *Fora je biti faca, zar ne?* (2009); *Mala torba, velika sloboda* (kiosk izdanje, 2010); *Hoću biti posebnaaaaa!* (2010); *Hej, želim ti nešto ispričati!* (2011); *Mala torba, velika sloboda* (2011); *Ideš mi na živce!* (2012); *Vidimo se na fejsu!* (2012); *Baš sam hepi!* (2013); *Sitnice* (2014).

Slikovnice: *Vidiš da se moram zabavljati* (1999); *Znatizeljna koka* (2000); *Zaljubljeni medo* (2000); *Jupi, došao je Sveti Nikola* (2003); *Princeza* (2004); *Djed Mraz darove nosi* (2005); *Stigao je brat* (2006); *Priča o vučiću Grgi* (2005); *Vuk Grga i njegova obitelj* (2009); *Maša i gosti* (2011); *Maša i nova učenica* (2012); *Maša i životinje* (2012); *Maša i Božić* (2013); *Maša i ljeto* (2013); *Maša i muzej* (2014); *Maša i klaun* (2014); *Kiki i ostali* (2014).

Biblioteka Online

knjiga 49

Sanja Pilić

TJESKOBA ŠUTNJE

© 2008 Sanja Pilić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2008, 2015, 2016

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Aleksandra David

Urednici

Krešimir Pintarić
Dario Grgić

Fotografija

© Domagoj Lozina

ISBN 978-953-6924-87-5 (HTML)

ISBN 978-953-7669-88-1 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-7669-89-8 (PDF)

ISBN 978-953-7669-90-4 (MOBI)

Prvo izdanje

Revija – Izdavački centar Radničkog sveučilišta “Božidar Maslarić”,
Osijek, 1990.

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu

Grada Zagreba i Ministarstva kulture Republike Hrvatske.